

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

RENATA PETROVSKIENĖ

Edukologijos (specializacija - vaikų teisių apsaugos vadyba)
magistrantūros studentė

**VII -VIII KLASIŲ MOKINIŲ LAISVALAIKIO ORGANIZAVIMAS:
PROBLEMOS IR GALIMYBĖS**

Magistro darbas

Mokslinė vadovė:
doc. dr. Asta Širiakovienė

Šiauliai, 2011

Darbas originalus.....Renata Petrovskienė.

SANTRAUKA

Magistro darbo tema: VII-VIII KLASIŲ MOKINIŲ LAISVALAIKIO ORGANIZAVIMAS: PROBLEMAS IR GALIMYBĖS

Magistro darbe analizuojama mokinių laisvalaikio organizavimas: problemos ir galimybės.

Kalbant apie vaikų laisvalaikio organizavimą mokykloje, tenka pripažinti, jog vis dar trūksta dėmesio vaikams, mažai atsižengiama į vaiko, kaip individo poreikius, į jo asmeninių gebėjimų atskleidimą ir kryptingą jų vystymą. Paaugliams reikalinga tokia veikla, kuri padėtų atskleisti asmens prigimtyje glūdinčias dorovingąsias jėgas, verstų susimąstyti apie tai, kiek daug gero, džiaugsmingo galėtų gauti patys ir suteikti kitiems produktyviai panaudodami savo laisvalaikį. Norint išugdyti kryptingą, dorovinių idealų siekiančią asmenybę, reikia jai sudaryti sąlygas dalyvauti tinkamoje veikloje, kuri būtų organizuojama atsižvelgiant į paauglių poreikius, pomėgius, interesus, gebėjimus.

Tyrimo objektas. VII – VIII klasių mokinių laisvalaikio organizavimas.

Tyrimo tikslas. Išsiaiškinti VII – VIII klasių mokinių laisvalaikio organizavimo problemas ir galimybes.

Tyrimas remiasi *humanizmo teorija* – istoriškai kintančia pažiūrų sistema, pripažįstančia pagarbą žmogaus orumui, teisėms į laisvę, lygybę. Žmogaus teisės yra pripažįstamos kaip prigimtines, socialinės kilmės. Humanistinė pažiūrų sistema atspindi socialinę realybę ne esybės požiūriu, bet siekiamybe.

Apibendrinus paauglių laisvalaikio organizavimo teorinius aspektus, buvo sudarytas tyrimo instrumentas – anketa.

Anketinėje apklausoje dalyvavo 230 respondentų. Tyrimo respondentais buvo pasirinkti bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai ir VII – VIII klasių mokiniai.

Anketinės apklausos metodu tirta, kaip mokiniai supranta laisvalaikį, kokia jo trukmė, ką veikia laisvu laiku, kaip jis organizuojamas mokykloje, su kokiomis problemomis susiduria, kuo mokytojai prisideda prie laisvalaikio organizavimo, ar tenkina užsiėmimų, veiklos pasiūla.

Tyrimas parodė, kad tirtose mokyklose organizuojamas laisvalaikis nepilnai tenkina mokinių poreikius: trūksta veiklos įvairovės ir patrauklių užsiėmimų.

Atliktas tyrimas patvirtino hipotezę, kad mokykloje nepakankamai dėmesio skiriama laisvalaikio, suteikiančio galimybę turiningai praleisti laiką užsiėmiant norima veikla, organizavimui.

SUMMARY

The study object of the Master work is PROBLEMS AND POSSIBILITIES OF VII-VIII GRADED LEARNERS' FREE TIME ACTIVITY PLANNING.

The Master work presents study of problems and possibilities of planning learners' free time activities.

While talking on subject of children free time activities, we have to admit that there's still lack of attention paid to children, their individual needs, talents and the right way them to develop. The teenagers need to reveal their inside moral power by doing such kind of activity that would also open their eyes on a joy and goodness, they could give to the others. The aim of raising the purposeful and realizing moral ideals person can be achieved by organizing the free time activities respecting interests, talents and other skills of young people.

The object of study is VII-VIII graded learners' free time activities planning.

The aim of the study is to ascertain the problems and possibilities of VII-VIII graded learner's free time activities planning.

The study refers to the theory of humanism – historically mutating system of attitudes, appreciating and respecting human dignity, rights, equality and freedom. The human rights are being appreciated as naturally and socially originated. The theory of humanism reflects the social reality as an aspiration, not – existence.

After summarizing the theoretical aspects of teenagers' free time activities planning there was done the main instrument of study – questionnaire.

230 respondents, VII-VIII graded learners, took part in questioning. The aim of study was to answer the main questions, which were: the term “free time activity” understanding, the conception of duration of free time activity, main problems and possibilities of free time activity planning at school, the offer of free time activities at school as well as attempts made by teachers to develop learners' personal skills.

The study showed that free time activities planning in analyzed schools does not supply teenagers' requirements.

The study confirmed the hypothesis, that there is lack of attention paid to planning children's and teenagers' free time activities; leisure enabling young people enrich themselves and direct themselves to high moral and social aims.

TURINYS

SANTRAUKA.....	2
SUMMARY.....	3
ĮVADAS.....	5
1. MOKINIŲ LAISVALAIKIO ORGANIZAVIMO TEORINIAI ASPEKTAI	
1.1. Mokinių laisvalaikio samprata.....	9
1.2. Laisvalaikio struktūra ir jo svarba asmenybės vystymuisi.....	12
1.3. Pagrindiniai vaiko teisę į laisvalaikį reglamentuojantys dokumentai.....	16
1.4. Paauglių laisvalaikio organizavimo specifika.....	18
2. MOKINIŲ LAISVALAIKIO ORGANIZAVIMAS – ŠVIETIMO SISTEMOS DARBO DALIS	
2.1. Švietimo įtaka asmenybės formavimuisi, socializacijai ir saviraiškai.....	23
2.2. Neformalus ugdymas – sudėtinė Lietuvos švietimo sistemos dalis.....	25
2.2.1. Neformaliojo ugdymo veiklos principai, kryptys ir formos.....	28
2.2.2. Pedagogas kaip neformaliojo ugdymo organizatorius.....	32
3. MOKINIŲ LAISVALAIKIO ORGANIZAVIMO VII – VIII KLASĖSE EMPIRINIS TYRIMAS	
3.1. Tyrimo metodika, organizavimas ir imties charakteristika.....	33
3.2. Mokinių ir mokytojų požiūrio į laisvalaikio organizavimą tyrimo rezultatų analizė.....	34
IŠVADOS.....	61
REKOMENDACIJOS.....	62
LITERATŪRA.....	63
PRIEDAI.....	67

IVADAS

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas. Sakoma, kad jaunimas yra mūsų ateitis. Norint turėti gražesnę ir šviesesnę ateitį, visuomenę, reikia ugdyti vaikų ir jaunimo gebėjimus, skatintų užimtumą. Svarbu, kad vaikai ir jaunimas turėtų galimybę realizuoti save užsiimant jiems patinkančia veikla, atrasti savo talentus, susirasti draugų ir linksmi praleisti laisvalaikį (Vaikų ir jaunimo papildomo ugdymo centras, 2010).

JT Vaiko teisių deklaracijoje (1959) pažymėta, kad žmonės privalo vaikui duoti visa, ką jie turi geriausia. Kaip skelbia antrasis deklaracijos principas – turi būti garantuota ypatinga apsauga ir suteikta galimybė sveikai ir normaliai, fiziškai, protišcai, doroviškai, dvasiškai vystytis ir dalyvauti visuomenės gyvenime.

„Laisvalaikis yra žmogaus veiklumo, energijos išsaugojimo galimybė, ir darbas, ir poilsis, ir pramogos, ir kaip tradicinė visuomenės iš kartos į kartą perduodama humanistinė žmonių gyvenimo būdo filosofinė schema, įgalinanti spręsti laikmečio problemas“ (Vitkienė, 2002, p. 24). Laisvalaikis – tai ir asmenybės ugdymas.

Mokinio asmenybės tapsme laisvalaikio veiklos pobūdis jo interesai tampa svarbia sąlyga ir priemone plėtojant saviraišką, realizuojant bendravimo, laisvalaikio, pažinimo ir kitus procesus. Labai svarbu užimti vaikus laisvu po pamokų metu – tiek mokykloje, tiek kitose švietimo ar kultūros įstaigose. Kūrybiška veikla apsaugo mokinius nuo neigiamų įtakų (Vijeikytė, 2004).

Mokslininkai, nagrinėjantys laisvalaikio sampratą, kaskart įvertina laisvo laiko daugiasluoksniškumą. Laisvalaikis suprantamas kaip aktyvus asmenybės laisvo laiko panaudojimas (Zaleskienė, 1994; Jovaiša, 2003; Dapkienė, 2002 ir kt.). Pabrėžiama, kad laisvalaikio turinys daro įtaka ne tik asmenybės dvasinei, fizinei raidai, poilsiui, bet ir mokinio socialinei integracijai, švietimo tvirtumui, jaunosios kartos puoselėjimui ir kitiems faktoriams, įtakojančiams mokinio asmenybės vystymąsi.

Tarptautiniai juridiniai dokumentai: JT Vaiko teisių konvencija (1995), JT Vaiko teisių deklaracija (1959) įpareigoja valstybę ir kiekvieną jos narį sudaryti sąlygas visavertei vaiko asmenybės raidai, raiškai ir sklaidai. JT Generalinės Asamblėjos Specialiosios sesijos vaikų klausimais deklaracijoje (2002, p.1) pabrėžiama, kad *„...vaikams pritaikytas pasaulis yra toks, kuriame visi vaikai gauna geriausia įmanoma gyvenimo pradžia. Kiekvienas vaikas tampa pilnaverčiu visuomenės nariu per socializacijos procesą. Vaikų elgesys, jų vertybinės nuostatos daug priklauso nuo socializacijos proceso sėkmės“*.

Ši problema ypač aktuali, kadangi paauglystėje ieškoma savo tapatumo (Šečkuvienė, Abramauskienė, 2005). Pradedama reikštis aktyvumas, stiprėja poreikis bendrauti su bendraamžiais, trokštama naujų žinių, veiklų ir t. t. (Barkauskaitė, 2001). Paaugliams reikalinga tokia veikla, kuri padėtų jiems atskleisti asmens prigimtyje glūdinčias dorovingąsias jėgas, verstų susimąstyti apie tai, kiek daug gero, džiaugsmingo galėtų gauti patys ir suteikti kitiems produktyviai panaudodami savo laisvalaikį. Norint išugdyti kryptingą, dorovinių idealų siekiančią asmenybę, reikia jai sudaryti sąlygas dalyvauti tinkamoje veikloje, kuri būtų organizuojama atsižvelgiant į paauglių poreikius, pomėgius, interesus, gebėjimus, gyvenamąją vietą. Vienas svarbiausių bendrojo lavinimo mokyklų tikslas – plėtoti dvasines, intelektines ir fizines asmens galias, ugdyti aktyvų, kūrybingą, atsakingą pilietį, įgijusį kompetencijas, būtinas sėkmingai socialinei integracijai ir mokymuisi visą gyvenimą (Bendrosios programos, 2008).

Laisvalaikio problemas tyrinėja tokie mokslai kaip pedagogika, sociologija, psichologija. Nagrinėdami bendruosius ugdymo klausimus B. Bitinas (1981), L. Jovaiša (1981), J. Vaitkevičius (1982) ir kt. akcentavo, kad mokinių laisvalaikiu turi būti labiau rūpinamasi. Mokinių užimtumo ir jų laisvalaikio problemas analizavo S. Dapkienė (1993, 2002), M. Barkauskaitė (1993), S. Dzenuškaitė (1993), I. Zaleskienė (1994), I. Leliūgienė (1997), G. Kvieskienė (2000, 2005), A. Paulavičiūtė (2001), Z. Bajoriūnas (1998, 2002), I. Ramaneckienė (1998), E. Vitkienė (2002) ir kt. Laisvalaikio tema aktuali ir užsienio mokslininkams (M. Bitman (2000); G. Godbey (2000); E. Harding (2000); S. Juniu (2000) ir kt.).

Problema. Neformalusis ugdymas yra ta terpė, kur mokinys gali turiningai praleisti laisvalaikį užsiimant norima veikla. Lietuvoje atlikti tiriamieji darbai apie vaikų ir suaugusiųjų laiko naudojimą (2003), apie mokinių dalyvavimą neformaliajame švietime (Ruškus, Stanišauskienė ir kt., 2008). Atlikti tyrimai apie popamokinės veiklos įvairovę (VPU Sociologinių švietimo tyrimų laboratorija, 2001), popamokinės veiklos organizavimą, būklę (Ignatavičius, Matakaitė, Šutinienė, ir kt., 2003). Šių tyrimų išvados atskleidė, kad ne visada ugdytiniai renkasi užsiėmimus pagal savo individualius interesus, pomėgius, poreikius, juos apriboja tėvai, mokytojai, gyvenamoji vieta, netgi pačios ugdymo institucijos.

Paauglystė – sudėtingiausias ir reikšmingiausias asmenybės amžiaus tarpsnis, reikalaujantis nuolatinio mokslininkų bei ugdytojų domėjimosi, tyrinėjimo.

Kyla klausimas, koks gi paauglių požiūris į laisvalaikio organizuojamą veiklą, užsiėmimus mokykloje? Kokias neformaliojo ugdymo įstaigas jie turi galimybę lankyti? Ar tenkina juos veiklos bei užsiėmimų pasiūla? Kokios pagrindinės priežastys, trukdančios paaugliams laisvalaikiu užsiimti norima veikla?

Organizuojant laisvalaikį mokykloje svarbus vaidmuo atitenka pedagogui, kaip veiklos organizatoriui. Todėl tyrimui pasirinktas paauglių bei pedagogų požiūris į laisvalaikio organizavimą mokykloje.

Tyrimo objektas. VII – VIII klasių mokinių laisvalaikio organizavimas.

Tyrimo tikslas. Išsiaiškinti VII – VIII klasių mokinių laisvalaikio organizavimo problemas ir galimybes

Hipotezė. Tikėtina kad, mokykloje nepakankamai dėmesio skiriama laisvalaikio, suteikiančio galimybę turiningai praleisti laiką užsiimant norima veikla, organizavimui.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išstudijuoti mokinių laisvalaikio organizavimą teoriniu aspektu.
2. Išsiaiškinti VII – VIII klasių moksleivių ir pedagogų požiūrį į laisvalaikio organizavimą.
3. Išsiaiškinti moksleivių laisvalaikio praleidimą ribojančias priežastis.
4. Palyginti moksleivių ir pedagogų požiūrį į laisvalaikio praleidimo galimybes.

Tyrimo metodologija. Tyrimas remiasi *humanizmo teorija* – istoriškai kintančia pažiūrų sistema, pripažįstančia pagarbą žmogaus orumui, teisėms į laisvę, lygybę. Žmogaus teisės yra pripažįstamos kaip prigimtinės, socialinės kilmės. Humanistinė pažiūrų sistema atspindi socialinę realybę ne esybės požiūriu, bet siekiamybės.

Apibendrinus paauglių laisvalaikio organizavimo teorinius aspektus, buvo sudarytas tyrimo instrumentas – anketa.

Tyrimui pasirinkta anketinė apklausa, remiantis K. Kardeliu (2005), kuris teigia, kad anketinė apklausa yra nedviprasmiška, patikima ir skatinanti respondentų norą bendrauti ir kuo teisingiau atsakinėti.

Vykdam apklaušą buvo vadovautasi geravališkumo, etiniais bei teisiniais tyrimo principais, nesiekiant padaryti moralinės žalos bei užtikrinant tyrimo duomenų anonimiškumą. Patys tiriamieji turėjo teisę apsispręsti ar dalyvauti apklausoje.

Tyrimo metodai:

Teoriniai: mokslinės literatūros, švietimo dokumentų ir teisės aktų analizė, padėjusi atskleisti teorinius nagrinėjamos problemos aspektus, pagrįsti tyrimo rezultatus.

Empiriniai: klausimynai, skirti bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams bei pedagogams, siekiant išsiaiškinti požiūrį į laisvalaikio organizavimą bei galimybes (anketinė apklausa).

Statistiniai: anketinių duomenų statistinė analizė, tyrimo duomenų grupavimas, apibendrinimas ir lyginimas, grafinis duomenų pavaizdavimas, naudojant statistinės analizės

SPSS (*Statistical program for social sciences*) 16.0 programos versiją ir Microsoft Office Excel 2007 programinę įrangą atlikta kiekybinė aprašomoji statistinė analizė.

Tyrimo imtis ir organizavimas.

Tyrimas atliktas 2011 m. vasario – kovo mėn. Tyrime dalyvavo 230 respondentų: 70 mokytojų ir 160 VII - VIII klasių mokinių. Tyrimas atliktas Vilniaus miesto dvejose bendrojo lavinimo mokyklose ir Šalčininkų rajono trejose bendrojo lavinimo mokyklose.

Darbo etapai:

- 1. Pirmame etape** (2010 m. rugsėjo – sausio mėn.) – mokslinės literatūros paieška, jos studijavimas. Analizuojama sociologinė, psichologinė, pedagoginė literatūra. Tyrimo instrumento sudarymas.
- 2. Antrame etape** (2011 m. vasario – kovo mėn.) – tyrimo atlikimas Vilniaus ir Šalčininkų rajono bendrojo lavinimo įstaigose.
- 3. Trečiame etape** (2011 m. balandžio – rugsėjo mėn.) – atlikta empirinio tyrimo kiekybinė analizė, išvadų formulavimas ir rekomendacijų parengimas.

Darbo naujumas ir reikšmingumas. Darbas ne tik naujas, bet ir reikšmingas praktiniu požiūriu. Tyrimo rezultatai ir išvados gali būti naudingi mokytojams, mokyklų vadovams ir kitiems paauglių laisvalaikio organizatoriams, sprendžiant laisvalaikio organizavimo problemas.

Darbo struktūra: Darbą sudaro santrauka, summary, įvadas, 3 skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas ir priedai. Magistro darbe pateikta 4 lentelės, 27 paveikslai. Bendra apimtis 66 psl.

1. MOKINIŲ LAISVALAIKIO ORGANIZAVIMO VII – VIII KLASĖSE TEORINIAI ASPEKTAI

1.1 Mokinių laisvalaikio samprata

Dabartinės lietuvių kalbos žodyne (2000) *laisvalaikis* apibrėžiamas kaip laisvas nuo darbo laikas. Tarptautinių žodžių žodyne (1999) rašoma, kad *laisvalaikis* – laisvas, atliekamas nuo darbo laikas; ne darbo laiko dalis, skirta laisvai pasirenkamai veiklai, kuri paprastai padeda atstatyti ir ugdyti savo jėgas. Šią sąvoką savo tyrimuose ir leidiniuose nuolat papildo ir patikslina įvairių sričių mokslininkai.

L. Jovaiša (2003, p.107) teigia, kad „*laisvalaikis* tai laikas, naudojamas individualiems poreikiams ir interesams tenkinti“ .

Paauglio *laisvalaikis* – „tai laisvas laikas, kai paauglys gali savo dvasines ir intelektualines jėgas skirti laisvai pasirenkamai veiklai, kuri padėtų atstatyti ir ugdyti jo jėgas“ (Kvieskienė, 1996, p.12).

Laisvalaikį kaip veiklą akcentuoja S. Dapkienė (1993), G. Kvieskienė (1996), A. Paulavičiūtė (1999).

Laisvalaikis anot A. Paulavičiūtės (1999), tai laisvas nuo būtinų užsiėmimų laikas, skirtas asmeniniams poreikiams tenkinti, taip pat plėsti žinias, lavintis ir dvasiškai tobulėti.

„*Laisvalaikis* yra žmogaus veiklumo, energijos išsaugojimo galimybė, ir darbas, ir poilsis, ir pramogos, ir kaip tradicinė visuomenės iš kartos į kartą perduodama humanistinė žmonių gyvenimo būdo filosofinė schema, įgalinanti spręsti laikmečio problemas“ (Vitkienė, 2002, p.24)

Laisvalaikis – tai pagrindinis resursas, kuris yra reikalingas žmogui. *Laisvalaikis* – tai protinė ir fizinė veikla. *Laisvalaikis* – tai gyvenimas. Formaliai *laisvalaikis* – tai individualus žmogaus gyvenimas (Mitrikas, 1999).

L. Kublickienė (2001), kalbėdama apie *laisvalaikį* teigia, kad egzistuoja dvi skirtingos laisvalaikio traktavimo paradigmos: tradicinė socialinė – ekonominė, laisvalaikį apibrėžianti kaip laiką, laisvą nuo apmokamo darbo, nuo buitinių ir fiziologinių poreikių tenkinimo, ir socialinė – psichologinė, laisvalaikį įvardijanti kaip tam tikrą žmogaus dvasinę būseną, kurią nusako individualūs suvoktos laisvės, vidinio pasitenkinimo, teigiamų jausmų išgyvenimai.

Laisvalaikis, kuris tradiciškai apibrėžiamas kaip laisvas laikas nuo apmokamo darbo, nuo buitinių ir fiziologinių reikmių tenkinimo, yra mažiausiai instituciškai ir socialiai reglamentuota

žmogaus gyvenimo sfera. Būtent todėl jis vertinamas kaip ypač svarbi erdvė, suteikianti žmogui galimybę save tobulinti bei realizuoti, turėti individualų pasirinkimą. Tai atspindi žmogaus savijautą, lemia jo pasitenkinimo gyvenimu lygį, t.y. nusako jo gyvenimo kokybę. Laisvalaikio įprasminimas, jo vertybės bei funkcijų supratimas yra visuomenėje pakankamai standartizuoti ir priklauso nuo jos politinės ideologijos, industrializacijos laipsnio, ekonomikos, religinės bei kultūrinės tradicijos konteksto. Laisvalaikio veiklos pasirinkimas dažnai atitinka stereotipinius tipišką ar „tinkamą“ elgesio įvaizdžius, įsigalėjusius masinėje sąmonėje (Kublickienė, 2001).

Žmonių gyvenimas negali apsiriboti vien mokomąja ar darbine veikla. Reikia skirti laiko pramogoms, atsipalaidavimui.

Paprastai apie mokinių laisvalaikį kalbame nesusimąstydami, ką jis reiškia žmogaus savikūros procesui. Visuomenėje ši problema dažniausiai suvokiama kaip laisvas laikas po pamokų, darbo, kurio nereikia specialiai organizuoti.

K. Adomaitienė (2000) įsitikinusi, kad laisvalaikį turi ne tik dirbantis žmogus, bet ir mokyklinio amžiaus vaikai. *Laisvalaikis* – tai laikas, kuris lieka atėmus:

- darbo laiką,
- laiką, susijusį su veikla (persirengti, nuvažiuoti iš vienos vietos į kitą ir t.t.),
- laiką, būtiną fiziologinėms reikmėms ir buitiniams reikalams patenkinti,
- laiką, kuris skiriamas būtinoms šeimyninėms, socialinėms, visuomeninėms pareigoms atlikti, kaip antai: ligonių slaugymas, fakultatyvai.

Laisvalaikis – tai vertybė, nes ir pats gyvenimas ir veikla yra vertybės. Aristotelis buvo pirmasis, kuris teigė, kad laisvalaikis – tai fundamentali žmogaus vertybė; laisvo laiko darbas, arba laikas, skirtas žaidimams. S. Dapkienė (2002) mano, kad *laisvalaikį* kaip ir kiekvieną vertybę reikia branginti, taupiai ir prasmingai naudoti. Gebėjimas naudingai ir savarankiškai leisti laisvalaikį pats savaime neatsiranda; tai didelio darbo rezultatas. Dar K. Ušinskis teigė, kad svarbu pasiekti, kad vaikui būtų neįmanomas toks laiko praleidimas, kai „rankos lieka be darbo, galva be minties, nes kaip tik tokiomis akimirkomis genda galva, širdis ir dorovė“ (Dapkienė, 2002, p. 6).

Įvairūs požiūriai į šią problemą tik patvirtina, jog laisvalaikio supratimas yra sudėtingas ir labai reikšmingas. Remiantis aukščiau išdėstytais laisvalaikio sąvokos aiškinimais, galima teigti, kad mokslininkai laisvalaikį įvardija kaip naudingą laiką, skirtą mokinio asmenybės tobulėjimui.

Laisvalaikis siejamas ir su rekreacija (rekreacija (lot. *recreatio* – atstatymas) – jėgų, sveikatos atgavimu (Tarptautinių žodžių žodynas, 1999).

A. Armaitienė (1995) teigia, jog gerai suplanuotas laisvalaikis ir geros rekreacinės programos pasiūlymas tik praplečia individo galimybes ir prisideda prie jo vystymo. Rekreacijos specifinės individo vystymo galimybės pasireiškia tokiomis kryptimis:

1. *Fiziologinis lygmuo* – fizinė sveikata. Rekreacinės veiklos metu geriau vystomas judėjimo aparatas, koordinacija, padidėja cirkuliarinė ir kvėpuojamoji talpa, padidinamas bendras organizmo tonusas. Šis lygmuo yra sveikatingumo mokyklų pagrindas.

2. *Psichinė sveikata*. Psichologinė gerovė galima tik esant pusiausvyrai tarp vidinio troškimo ir išorės sąlygų spaudimo. Žmonių saviraiška čia galima per meną, sportą, socialinę ir kitokią rekreacinę veiklą, kuri gali padėti apsivalyti nuo žalingų emocijų socialiai priimtinomis formomis.

3. *Kūryba*. Rekreacija suteikia didelių galimybių šiam procesui. Kūryba gali būti pačios įvairiausios pakraipos – tiek meninė, tiek motorikos, tiek bendravimo.

4. *Intelektualusis vystymasis*. Intelektualinės pakraipos rekreacinė veikla suteikia beribes galimybes gilinti žinias ir didinti meistriškumą.

5. *Charakterio vystymas*. Rekreacinė veikla suteikia puikias galimybes vystyti gerąsias charakterio savybes.

6. *Socialinis prisitaikymas*. Labai dažnai rekreacinė veikla yra grupinė ir sudaro daugybę palankių situacijų vystyti socialinius santykius. Žmonės gali prisitaikyti vienas prie kito, mokytis veikti kartu net ir tada, kai varžybos yra tos veiklos pagrindinis elementas. Šioje srityje ypač naudinga žaidybinė veikla ir ne tik kaip bendros veiklos fonas, bet ir kaip įvairios situacijos, kurių metu mokomasi ieškoti informacijos, sprendimo ir modeliuoti savo veiklą (Armaitienė, 1995).

Psichologai teigia, kad įgimti yra tik gabumų pradai, jų užuomazgos, kurie vystosi, žmogui veikiant. Ypač efektyvi paties žmogaus pasirinkta veikla. Šioje veikloje sukaupiamos protinės, emocinės, valios pastangos užsibrėžtam rezultatui siekti, įgyvendinama kūrybinė vaizduotė ir pan. Tokia veikla dažniausiai galima mokinio laisvalaikio, t.y. laiko, likusio nuo mokymosi ir kitų užsiėmimų mokykloje bei pamokų ruošimo namuose. Nuo laisvalaikio užsiėmimo daug priklauso mokinio psichologinis asmenybės tobulėjimas: gabumų, valios, pareigingumo ir kitų vertybių bei vertybinių nuostatų sklaida. Pats laisvalaikio turinys daro didelę įtaką fizinei ir dvasinei mokinio būsenai. Laisvalaikio metu, paauglys gali visapusiškai išreikšti savo „aš“, patenkinti pomėgius ir polinkius.

Apibendrinant galima teigti, kad mokinių laisvalaikis – tai procesas, skirtas ne tik poilsiui, bet ir savišvietai, kūrybai, vertybių puoselėjimui. Pateikiami įvairūs laisvalaikio apibrėžimai,

tačiau esmė išlieka ta pati – tai laisvas mokinių laikas, poilsis, vertybė, saviraiška, aktyvios veiklos pasirinkimo galimybė.

1.2. Laisvalaikio struktūra ir jo svarba asmenybės vystymuisi

„Laisvalaikio metu galima ne tik ilsėtis, bet ir dirbti. Todėl aiškios ribos tarp laisvalaikio ir poilsio nėra. Žmogaus jėgoms atgauti nepakanka vien elementarių poreikių tenkinimo: miego, valgio ir pan., reikia darbą, mokymąsi pakeisti tokia veikla, kuri taptų poilsiu” (Dapkienė, 2002, p.10).

K. Adomaitienė (2000) teigia, kad *laisvalaikio struktūrą* sudaro keletas veiklos sluoksnių, vienas nuo kito besiskiriančių psichologiniu ir kultūriniu reikšmingumu. Laisvalaikio veiklos pakopos, pasak autorės, skirstomos į:

- *pasyvųjį poilsį,*
- *pramogą,*
- *savišvietą,*
- *kūrybą,*
- *saviraišką,*
- *kontempliaciją (vienumą),*
- *šventes.*

„Laisvalaikį sąlygiškai galime skirstyti į kelias fazes, kurios vaikams yra labai svarbios ir kurių balansą mes turime siekti išlaikyti“ (Kvieskienė, Mockevičienė, 2002, p. 66):

• *1 fazė – poilsio fazė.* Poilsis yra būtinas po kiekvieno darbo proceso. Poilsio kiekis laisvalaikyje yra sąlygojamas daugelio veiksnių. Paauglio poilsis efektyvus jam pažįstamoje aplinkoje, namuose, mokykloje, tarp savų žmonių, kur jis gali jaustis laisvas ir nevaržomas. Tai labai individuali fazė. Poilsis labai svarbus gyvybinių funkcijų, psichikos stabilumo palaikymui. Jeigu yra peršokama į kurią nors kitą fazę, aplenkiant poilsį, ateityje vaikas gali būti įsitempęs, nervingas, išsekęs ir pavargęs. Esant tokios būsenos visos kitos fazės, bet kuri laisvalaikio praleidimo forma, tampa nebeįdomios, atsiranda tuščio laiko. Galima teigti, kad dauguma vaikų yra abejingi saviraiškai kaip tik todėl, kad neišmoko ilsėtis.

E. Andriulis (1994, p. 84) rašo, kad poilsis, „tai tokia ramybės arba veiklos būklė, kurios metu pranyksta nuovargis ir atsistato darbingumas“. Todėl pavargus nuo protinio darbo rekomenduojama kuo daugiau būti gryname ore, judėti, o po to galima užsiimti protine veikla.

Kuo didesnis nuovargis, tuo ilgesnis turi būti poilsis. Kuo jaunesnis organizmas, tuo dažniau ir ilgiau turi ilsėtis.

Pasyvusis poilsis dažniausiai leidžiamas užsiimant atsitiktine, paviršutiniška veikla. Tai laikraščių skaitymu, pokalbiais su draugais ir kt. Žmogus siekia užmiršti darbą, atsipalaiduoti nuo įtampos. Visiškai pateisinama, jei jis tik guli ar sėdi.

- *2 fazė – pramogavimo fazė.* Pailsėjus automatiškai pereinama į pramogavimo fazę. Pramogų ir žaidimų reikėjo visais laikais ir visiems. Kaip pramogaujama, taip pat priklauso nuo daugelio veiksnių: amžiaus, gyvenamosios vietos, sveikatos, šeimos laisvalaikio praleidimo koncepcijos. Kiekviena šeima turi savo tradicijas ir laisvalaikio praleidimo būdus. Jeigu šeimoje bus domimasi, kaip vaikas pramogauja, bus skatinami ir plėtojami jo pomėgiai, tai vaiko laisvalaikis bus turiningas. Jeigu šeima abejinga tam, ką vaikas veikia laisvu metu, tai vaikas lengvai susidomi tuo, kuo domisi jo bendraamžiai, nes pramogavimo fazėje dažniausiai laiką leidžia tarp jų. Galima numatyti, kas atsitinka ir kokius užsiėmimus renkasi grupė vaikų, kurių tėvams neįdomu, ką jie veikia laisvalaikiu.

Pramogos vaidmuo žmogaus gyvenime istoriškai kinta. Ilgą laiką pramoginė veikla buvo tiesiogiai susijusi su kitomis žmonių veiklos rūšimis, visų pirma – su darbu. Pramoginės veiklos elementai (dainavimas, kai kurie žaidimai) įsipindavo į darbo procesą ir regeneruodavo žmogaus jėgas. Savarankiškesnį vaidmenį plačiosiomis liaudies masėms pramogos atlikdavo švenčių metu. Kai ėmėsi atsirasti laisvo laiko darbo dienomis, pramoginės veiklos elementai dar labiau paplito (Mitrikas, 1999).

A. Mitrikas (1999) analizuoja pramogos ir laisvalaikio santykį. Mokslininkas teigia, kad pramogai įsitvirtinus kasdienio laisvo laiko struktūroje, pasikeitė ir jos vaidmuo. Ji įgavo kitokią reikšmę žmogaus jėgų regeneracijai bei tolesniam jų ugdymui.

P. Blaževičius (2006) teigia, kad pramoga turi daug aspektų. Visų pirma pramoga atlieka svarbią žmogaus jėgų regeneracijos funkciją. Žmogaus jėgoms atstatyti nepakanka vien elementarių poreikių patenkinimo (miego, valgio ir pan.). Reikia užsiimti tokia veikla, kuri taptų poilsiu. Pramoga nėra vien tik žaidimas ir pasilinksminimas. Ji pati gali reikalauti vystyti žmogaus dvasines ir fizines jėgas arba suteikti impulsų tokiam vystymuisi.

- *3 fazė – bendravimo fazė.* Visiems reikia būti išklaustytiems. Bendravimas daugiau ar mažiau, priklausomai nuo charakterio ypatybių, reikalingas visiems, o ypač vaikams. Šioje bendravimo fazėje bendravimo rato niekas neriboja. Galima bendrauti su bet kuo, jei randi bendrą kalbą. Čia vėlgi svarbu, kiek šeima, mokykla siekdama perteikti vaikui savo žinias,

socialinę patirtį bei bendravimo įgūdžius, sugebės šia aplinkybe pasinaudoti. Jeigu bendravimo poreikio netenkins artimi žmonės vaikai atras, kas su jais kalbės.

- 4 fazė – *kūrybos fazė*. Kuriama dažniausiai vienminčių rate, todėl bendravimo ratas susiaurėja. Kūrybinė mintis gali ateiti staiga ir bet koku metu. Vėlgi yra labai svarbu, kokie žmonės, kokie draugai yra šalia.

Kūryba atitinka subrendusios asmenybės, harmoningai susiejusios savo kultūrą ir visuomenės interesus. Ji teikia žmogui didžiausią pasitenkinimą ir yra socialinio savęs įtvirtinimo priemonė. Kūryba nėra tik talentingų žmonių privilegija. Kūrybiška gali būti bet kuri veikla, pvz., valgio gaminimas, buto interjero kūrimas ir t.t. (Adomaitienė, 2000).

- 5 fazė – kontempliacijos fazė. Ši fazė reiškia aplinkos ir savęs stebėjimą filosofiniu aspektu. Ji dažnai perauga į kūrybos fazę. Kontempliacijos fazė labai svarbi jaunimui, kada pradedama ieškoti savo gyvenimo ir būties prasmės. Šia fraze tikslinga skatinti, pavyzdžiui, patariant vaikui rašyti dienoraštį. Vaikai bendraudami su savimi gali augti teisingesni. Dienoraščio rašymas skatina ieškoti atsakymų į tuos klausimus, kurių šiaip gal nedrįstų klausti. Apmąstymai gali padėti formuotis vertybinėms nuostatoms.

- 6 fazė – *šventinė fazė*. Šventinis bendravimas būna labai įvairus. Švenčių metu pasaulis yra matomas idealiomis spalvomis. Šventės būna labai įvairios ir žadina labai įvairius jausmus. Visos šventės vienija joje dalyvaujančius.

Šventiniai renginiai – tai laisvalaikio rūšis, kuri vienija visus žmones, nepaisant lyties, amžiaus, išsilavinimo, profesijos ir charakterio bruožų. Jai būdingi visų laisvalaikio struktūrinių dalių, išskyrus savišvietą, bruožai. Bendra visų švenčių ypatybė – savanoriški šventiniai veiksmai, nesiekiant materialinės naudos. Iškilmingą nuotaiką kuria specialūs ritualai, puošmenos, žaidimai ir t.t (Adomaitienė, 2000).

G. Miselis (1982) teigia, kad pilnavertis laisvalaikis yra toks, kuriame, nors ir minimaliu kiekiu, yra visi pagrindiniai funkciniai elementai: poilsis, pramogos, savišvietą, kūryba, kontempliacija ir šventė.

Pedagoginėje, psichologinėje literatūroje randame, o ir gyvenimo patirtis liudija, kad laisvalaikio leidimo formą rodo jame vyraujantys užsiėmimai. Todėl laisvalaikį galima skirstyti į organizuotą ir neorganizuotą, aktyvų ir pasyvų, individualų ir kolektyvinį, pozityvų ir negatyvų (Dapkienė, 2002).

K. Adomaitienė (2000) teigia, kad rekreacijos formas būtina keisti – nuo pasyvaus poilsio pereinant prie aktyvaus, nuo psichofiziologinių reikmių prie didesnių socialinių ir kultūrinių

siekimų, nuo fizinių rekreacijos formų prie dvasinio pasitenkinimo, nuo žavėjimosi kultūros vertybėmis prie kūrybos.

Kiekviename struktūriniame laisvalaikio lygyje įvairūs žmogaus veiklos elementai gali būti pakeičiami vienas kitu, pvz., pramoginė knyga – kino filmu, žaidimas – išvyka ir pan. Atskiri laisvalaikio lygiai vienas kito atstoti negali, kaip miegas negali būti pakeistas valgiu, judėjimas – ramybe, bendravimas – vienatve.

K. Adomaitienė (2000) mano, kad laisvalaikis turi savo vidinę struktūrą bei ją atitinkančias funkcijas. Žmogus pats pasirenka poilsio formą, atsižvelgdamas į tai, ar jis nori tik pailsėti, ar aktyviai praleisti laisvalaikį. Rekreacija nėra betikslis laiko leidimas. Laisvalaikis – tai žmonių būties esmė, nes jo metu atsiskleidžia visa individo esybė, o darbas yra tik pragyvenimo šaltinis. Laisvalaikis, priklausydamas vartojimo ir jėgų atstatymo sferai, vis labiau tampa žmogaus gebėjimų plėtojimo erdve. Asmenybės saviraiška ir yra svarbiausias laisvalaikio poreikis. Laisvalaikio tikslai nėra visuotinai suformuluoti. Vieni teigia, kad laisvalaikis padeda žmogui atgauti jėgas, pailsėti, sudaro galimybes asmenybei tobulėti. Kiti tikslus papildo įvairių socialinių institucijų formuojamais laisvalaikio uždaviniais, pavyzdžiui, šeimos stiprinimo, individualios harmonijos siekimo, įvairių gebėjimų ugdymo ir kt.

Lavinimo tikslas, G. Kvieskienės (1996) nuomone yra kultūros perdavimas, gebėjimų ugdymas, charakterio formavimas. Tad mokyklos uždavinys inicijuoti vaikų laisvalaikį tampa ypač aktualus.

Žmogaus tapimo asmenybe pagrindiniai veiksniai yra jo veikla ir santykiai su aplinka. Todėl ir mokykla bei pedagogika, formuodamos ir tobulindamos moksleivio asmenybę, negali tenkintis vien žinių teikimu. J. Vaitkevičiaus (1982) teigimu svarbu organizuoti įvairialypę veiklą, nes žmogaus vystymąsi, jo gebėjimų ugdymą lemia ne viena kuri veikla, nors ir svarbiausia (mokymasis, profesinė veikla ar pan.), o visų žmogaus veiklos rūšių sistema, dar daugiau – bendras asmenybės požiūris į veiklą, darbą, žmones, visuomeninius uždavinius, į savo vietą visuomenėje.

Apžvelgus skyrių galima teigti, kad organizuojant mokinių laisvalaikį, būtina ne tik jausti jų pomėgius, poreikius, interesus, bet ir kuo daugiau žinoti apie ugdytinius, jų socialinę ir psichologinę charakteristiką, kokiam demografiniam sluoksniui jie priklauso. Tik tada galima parinkti tinkamas laisvalaikio organizavimo formas.

1.3. Pagrindiniai vaiko teisę į laisvalaikį reglamentuojantys dokumentai

Dalykai, apibrėžiantys žmogaus gyvenimo kokybę, valstybėje reglamentuojami teisiškai. Kiekvienas žmogus turi teisę į dvi svarbiausias egzistavimo sąlygas – darbą ir laisvalaikį. *Lietuvos konstitucinėje teisėje 49 str., 4 sk.* apibrėžtos žmogaus kultūrinės teisės, kur laiduojama kiekvieno teisė į poilsį ir laisvalaikį (LR Konstitucija, 1992).

Anot R. Hart bei A. Petren (2002, p. 90), „teisė į poilsį savaime yra sudėtinga sąvoka, kuri apima miego, ramybės ir nieko neveikimo poreikį. Kalbant apie laisvalaikį, akcentuojamas laiko aspektas: visi vaikai turi teisę turėti laisvo laiko, kurį galėtų skirti sau. Galima sakyti, kad laisvalaikis yra būtina poilsio ir žaidimų sąlyga.“

Vaiko teisės yra kaip ir kiekvieno žmogaus teisės. Tai vaiko kaip individo apsauga, ir aplinkos, kurioje visiems vaikams užtikrinamas pilnavertis vystymasis, kūrimas. Vaiko teisės rodo universalų bei ypatingą vaikystės statusą. Vaikystė – laikotarpis, per kurį vaikai greitai keičiasi ir vystosi, taip pat patiria įvairių nuoskaudų bei neigiamą suaugusiųjų poveikį. Vaikų gyvenimas ir augimas priklauso nuo atsakingų už juos rūpesčio ir pastangų. Vaikams būtina pastogė, maistas, mokslas, gydymas, meilė bei apsauga nuo prievartos ir aplaidumo. Jiems taip pat turi būti suteikta galimybė, atsižvelgiant į amžių ir brandumą, naudotis savo civilinėmis bei politinėmis teisėmis šeimoje, bendruomenėje ir valstybėje (Bulotas, 2003). Viena tų teisių ir be galo svarbi vaikui yra teisė į poilsį ir laisvalaikį.

Visuotinėje Žmogaus teisių deklaracijoje (1991) priimtoje 1948 m., esantys straipsniai apibūdina daugelį teisių, viena jų yra išskirta 24 straipsnyje „...kiekvienas žmogus turi teisę į poilsį ir laisvalaikį ir ypač teisę į pagrįstą darbo laiko apribojimą ir periodines apmokamas atostogas“. Apie kiekvieno žmogaus šią teisę yra minima ir *Lietuvos Respublikos Konstitucijoje* (1992) IV skirsnio, 49 straipsnyje nurodoma, kad kiekvienas dirbantis žmogus turi teisę turėti poilsį ir laisvalaikį, taip pat kasmetines mokamas atostogas. Darbo laiko trukmę apibrėžia įstatymas. Taigi kaip ir kiekvienas mūsų visuomenės narys, taip ir vaikas turi teisę turėti laisvo laiko ir poilsį. Ši teisė yra išskiriama valstybiniuose teisės aktuose.

JT Vaiko teisių konvencijoje (1995) yra išskiriamas 31 straipsnis „Vaikas turi teisę į poilsį ir laisvalaikį, teisę dalyvauti kultūrinėje ir meninėje veikloje“, kuriame:

„1. Valstybės dalyvės pripažįsta vaiko teisę į poilsį ir laisvalaikį, teisę dalyvauti žaidynėse ir jo amžių atitinkančiuose pramoginiuose renginiuose, laisvai dalyvauti kultūriniame gyvenime ir kurti meno kūrinius.

2. Valstybės dalyvės gerbia ir skatina vaiko teisę visapusiškai dalyvauti kultūriniame ir kūrybiniame gyvenime ir prisideda prie to, kad jam būtų suteiktos atitinkamos ir vienodos galimybės dalyvauti kultūrinėje ir kūrybinėje veikloje, tinkamai praleisti laisvalaikį ir poilsiauti“

Ši teisė taip pat yra išskiriama ir *Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme* (1996) 16 straipsniu „*Vaiko teisė į poilsį ir laisvalaikį*“ :

1. Vaikas turi teisę į poilsį ir laisvalaikį, atitinkantį jo amžių, sveikatą bei poreikius.
2. Vaikui turi būti užtikrinta galimybė ir sudarytos sąlygos žaisti.
3. Valstybė ir vietos savivaldos institucijos steigia ir remia vaikų sporto, kūrybos, laisvalaikio ir sveikatingumo klubus, stovyklas, šeimos poilsio namus, sanatorijas, sudaro sąlygas vaikams naudotis socialinio draudimo teikiamomis lengvatomis.
4. Vaikų poilsį ir laisvalaikį garantuoja įstatymai.

Kadangi į vaikų poilsį ir laisvalaikį yra įtraukiami žaidimai, filmų žiūrėjimas, derėtų atkreipti į to paties įstatymo 46 straipsnį, kuriuo apibūdinami veiksmai, padedantys užkirsti vaiko laisvalaikiu plisti galimai negatyviai informacijai. Straipsnyje: „*Vaikas ir žaidimai, filmai, visuomenės informavimo priemonės*“ nurodoma, kad „draudžiama rodyti, parduoti, dovanoti, dauginti ir nuomoti vaikams žaislus, kino filmus, garso ir vaizdo įrašus, literatūrą, laikraščius, žurnalus ir kitus leidinius, kurie tiesiogiai skatina ir propaguoja karą, žiaurų elgesį, smurtą, pornografiją ar kitaip kenkia vaiko dvasiniam bei doroviniam vystymuisi. Už šias veikas taikoma įstatymų numatyta administracinė arba baudžiamoji atsakomybė“ (1996).

Vaikų teisė į laisvalaikį taip pat yra minima JT *Vaiko teisių deklaracijos* (1959) 7 principė: „<...> Kiek įmanoma rūpintis vaiko interesais – tai pagrindinis principas tiems, kas atsako už jo lavinimą ir mokymą; pirmiausia ši atsakomybė tenka vaiko tėvams. Vaikas turi visas galimybes žaisti ir linksmintis; žaidimų ir pramogų tikslai turėtų būti tie patys, kaip ir mokslo; visuomenė ir valdžios organai turi stengtis, kad ši teisė būtų įgyvendinta“.

Didelis dėmesys vaikų laisvalaikiui ir užimtumui skiriamas „*Vaikų ir jaunimo socializacijos programoje 2004-2014 m.*“ (patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m.). Šios programos paskirtis – užtikrinti vaikų ir jaunimo iki 18 metų gerovę, socialinės partnerystės pagrindus kuriant ir įgyvendinant kryptingas užimtumo, prevencijos ir edukacines programas (strategijas), sąlygojančias sėkmingą vaikų ir jaunimo socializaciją, ugdančias jų kultūrinę brandą, pilietiškumą, socialinius įgūdžius, saviraišką, gebėjimus ir polinkius, padedančius sudaryti geresnes socialines ir edukacines ugdymosi sąlygas.

Apibendrinant galima teigti, kad Valstybėje laisvalaikis reglamentuojamas atitinkamų dokumentų – Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos, JT Vaiko teisių deklaracijos, Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo, JT Vaiko teisių konvencijos, Vaikų ir jaunimo socializacijos programos 2004-2014 m..

1.4. Paauglių laisvalaikio organizavimo specifika

M. Barkauskaitės teigimu (2001), paauglystės amžiaus tarpsnis pasaulyje pripažintas kaip pats sudėtingiausias ir reikšmingiausias amžius asmenybės ugdyme. Paauglys yra vienas iš aktyviausių besikeičiančios visuomenės narių, siekiantis pilnaverčio bendravimo ir pripažinimo, kartu ir svarbiausio savo poreikio patenkinimo.

Paauglystė – reikšmingas ir sudėtingas asmenybės tapimo laikotarpis. Šiame amžiuje paauglys ieško savo tapatumo. Formuojantis tapatumui paauglys išgyvena sudėtingą periodą. Atsižvelgiant į pastarojo dešimtmečio socialinius pasikeitimus, sparčią vertybių kaitą, paaugliui dar sunkiau apsispręsti pasirenkant vertybes, siekti darnos su savimi ir aplinkiniu pasauliu (Šečkuvienė, Abramauskienė, 2005). „Paauglystė tai gyvenimo tarpsnis tarp vaikystės ir suaugusiojo amžiaus. Ji trunka nuo fizinio brendimo pradžios iki asmens pasiekia savarankiško suaugusio žmogaus socialinę padėtį“ (Petrulytė, 2003, p.9).

Paauglystės amžiaus ribos yra labai sąlygiškos, dažniausiai tarp 12 ir 18 metų. Paskui prasideda jau suaugusio žmogaus periodas. Paauglystė dar kartais skirstoma į ankstyvąją – tarp 12 ir 14 metų, 15-ieji metai – lyg pereinamasis tarpsnis, o 16-18 metai – vėlyvoji paauglystė. R. Žukauskienės (1998) teigimu, tiksliai nurodyti paauglystės pabaigos neįmanoma. Autorė pastebėjo, kad kai kuriose šalyse paauglystė baigiasi tada, kai individai visiškai subręsta lytiškai (tai fizinis organizmo subrendimo kriterijus), kitose – kai subręstama psichiškai ir socialiai, prisiima atsakomybę.

Dvylikti – keturioliki metai – tai ankstyvosios paauglystės laikotarpis, lydimas didelių išgyvenimų, įtampų, konfliktų. Visa tai – jauno žmogaus atsipalaidavimas nuo vaikystės ir savo asmenybės kūrimas pakeliui į nepriklausomą suaugusiojo žmogaus tapatybę. Šiame kelyje mokykla ir namai yra svarbūs paauglio aplinkos elementai (Černius, Jonynienė, Teresevičienė, 1997).

Psichologiniu požiūriu paauglystė baigiasi tada kai individas suranda savo tapatumą, susikuria savo vertybių sistemą, sugeba užmegzti ir palaikyti tarpusavio draugystės ir meilės santykius, numato ateities perspektyvą (Žukauskienė, 1998).

K. A. Trimakas (1997) nurodo jaunystės fazes ir joms charakteringas laikysenas bei elgesį. Pirmoji fazė pagal jį – ankstyvoji jaunystė (12-14 m.). Šiame laikotarpyje pasižymi maištingumas, emociingumas, negatyvūs stiprūs jausmai tam, kas vaikiška, praeičiai ir priklausomybei, tėvų autoritetui. Čia viskas daroma „kitaip“ ir atsižadama to, kas yra sena, eksperimentuojama – apranga, elgesiu, pažiūromis. Paaugliai mėgsta idealizuoti „didvyrius“,

filmo ir sporto žvaigždes. Jų socialinė grupė tampa nebe šeima, bet bendraamžių grupės. Sekanti fazė – vidurinioji jaunystė (14-16 m.), kuri pasižymi energingumu, entuziastingumu, sumažėja emocijų sąmyšis. Stipriau pasireiškia energija, entuziazmas. Metamasi į sportą. Tačiau trūkumas yra tai, jog energijai ir entuziazmui trūksta tikslesnės krypties. Paskutinioji fazė – vėlyvoji jaunystė (16-19 m.). Šiame laikotarpyje mažiau negatyvumo, mažiau emocijų, jausmų nepastovumo. Paaugliai yra labiau sukalbami. Daugiau pasireiškia protas savo ieškojimais, gali kilti polinkis mąstyti, filosofuoti. Daugiau žiūrima į ateitį, formuojama pasaulėžiūra. Jei nebuvo ankščiau, tai dabar yra tinkamas laikas patirti intuityvius išgyvenimus ir pirmąją meilę. Šiame laikotarpyje taip pat žvelgiama į profesijas, darbus.

Paauglystę mokslininkai paprastai apibūdina kaip krizių, sunkumų, prieštaravimų, konfliktų, nerimo, saviraiškos, ieškojimų amžiaus tarpsnį. Šiame žmogaus amžiuje intensyvėja gyvenimo pažinimo poreikis, formuojasi požiūris į vyraujančias tiesas, į kitus žmones (ypač į suaugusiuosius), pradeda reikštis aktyvumas, stiprėja poreikis bendrauti su bendraamžiais, trokštama naujų žinių, veiklų ir t. t. Kitaip tariant, paauglių potraukiai stiprėja, o slopinimo procesai išlieka nepakitę. Dėl to aštrėja susidūrimai su nusistovėjusiomis normomis, tradicijomis, požiūriais, pasaulėžiūromis, daugėja konfliktų su pačiu savimi, artimaisiais, kitais žmonėmis, ypač suaugusiais. Paauglys siekia įsitvirtinti tarp suaugusiųjų, būti pripažintas, įgyti suaugusiųjų teises, o tai gali būti ir teigiamo jo elgesio, ir nukrypimų nuo normos, ir konfliktų, ir netgi nusikaltimų psichologinis pagrindas (Barkauskaitė, 2001).

Statistiniai duomenys atskleidė, kad vertinant nepilnamečių nusikalstamumo pokyčius 2000-2008 m., pastebima, jog nepilnamečių nusikalstamumas pastaraisiais metais mažėja, tačiau nuogausti verčia tai, kad 2008 m. nepilnamečių nusikalstamumas ūgtelėjo 6,8 proc. lyginant su 2007 metais. 2008 m. tarp nusikaltusių vaikų 1147 buvo 14-15 metų amžiaus, o 2480 – 16-17 metų amžiaus. Teisėsaugos darbuotojai pagrindiniais nepilnamečių nusikalstamumą lemiančiais veiksniais laiko ne tik šeimą, mokyklą, žiniasklaidą, tačiau taip pat ir neužimtumą – nusikalsta vaikai neturintys galimybių, noro išreikšti save kokioje nors veikloje, turintys daug laisvo, tačiau prasmingai nepanaudojamo, laiko. Svarbus veiksnys yra ir bendraamžių įtaka – įvairių elgesio modelių, taip pat ir nusikalstamų, vaikai išmoksta bendraudami su kitais nusikalsti linkusiais vaikais (Šalaševičiūtė, 2008).

Siekiant intensyvesnio užimtumo negalime tikėtis greitų rezultatų, tačiau galime sėkmingai organizuoti ankstyvąją prevenciją, kuri yra apibrėžiama kaip priemonės, kuriomis siekiama užkirsti kelią socialinės rizikos veiksniams (Kvieskienė, 2002).

„Mokykla su pamokų tyła – negyva mokykla, todėl reikia ir nepamokinės veiklos“ (Dapkienė, 1993, p. 3). Bendras mokyklų ir kitų laisvalaikį organizuojančių institucijų uždavinys – taip organizuoti neformaliojo ugdymo veiklą, kad ji atitiktų paauglių pomėgius, būtų įdomi, turininga, naudinga, skatintų dirbti ir kurti, ugdytų sąmoningą Lietuvos pilietį.

Organizuoto laisvalaikio specifika sudaro daugybė darbų ir užduočių – veiklos planavimas, konkretaus atvejo poveikio plano sudarymas, jo įgyvendinimo kontrolė ir poveikio vertinimas, įvairių renginių organizavimas ir kt. Laisvalaikio praleidimo specifika lemia keletas veiksnių:

- paauglių amžius;
- paauglių individualūs poreikiai, pomėgiai, gebėjimai, interesai;
- darbuotojų kompetencija organizuojant laisvalaikį;
- institucijos vieta (miestas, rajonas, kaimas);
- institucijos organizuojančios laisvalaikį finansinė situacija (Blaževičius, 2006).

Laisvalaikis yra svarbi pedagoginė problema, tai įrodo laisvalaikį įteisinantys dokumentai.

Paauglių pagrindinės teisės ir užimtumo principai nusakomi *Jungtinių tautų Vaiko Teisių konvencijoje* (1995), *Lietuvos Respublikos Vaiko teisių pagrindų ir apsaugos įstatyme* (1996), funkcionavimo sistema numatoma *Lietuvos Respublikos Švietimo įstatyme* (2006), *Lietuvos švietimo koncepcijoje*, *Neformalaus ugdymo įstatyme*. Teisės aktuose nurodoma, kad laisvą nuo pamokų veiklą paaugliai turėtų pasirinkti laisvai, savo noru, tačiau negalima palikti vieno paauglio su apsisprendimo problema – ką veikti laisvu laiku. Žinoma, teigiamas šios problemos sprendimas – pirmiausia tėvų rūpestis. Tačiau didelis vaidmuo tenka ir mokytojui. Pedagogui derėtų pakalbėti su mokiniais apie racionalaus laiko panaudojimo, protingo veiklos pasirinkimo asmenine ir visuomenine reikšmę, priminti draugų, vyresniųjų žmonių pasiektus rezultatus. Aiškinti, kad žmogaus prigimtis yra turtinga, bet joje vystosi tik ta dalis, kuri yra stimuliuojama, o kitos – lieka giliai prigimtyje, ir praktiškai stengtis, kad mokiniai aktyviai imtųsi tvarkyti savo laiką, susidomėtų saviaukla. Saviaukla – savarankiškas protinis lavinimasis, ugdantis valia, organizuotumą, darbštumą. Saviauklos įgūdžiai įgyjami mokykloje, šeimoje ir išlieka svarbūs visą gyvenimą.

Paaugliai savo laisvalaikį panaudoja pozityviems ir negatyviems planams realizuoti. Pastarieji reiškiasi įvairių nusikaltimų, kurių kasmet daugėja pavidalu. Neužimti paaugliai, neturėdami kuo užsiimti laisvu laiku, vartoja psichotropines medžiagas, jų laisvalaikis neįdomus, nes laisvalaikio formų pasiūla neatitinka šios amžiaus grupės poreikių. S. Dapkienė (1993) teigia, kad kalta socialinė aplinka, kadangi žmogaus „Aš“ yra jo ir aplinkos sąveika. Kad tam užskirsti kelią, reikalinga tokia veikla, kuri padėtų paaugliams atskleisti asmens prigimtyje

glūdinčias dorovingąsias jėgas, verstų susimąstyti apie tai, kiek daug gero, džiaugsmingo ir malonaus galėtų gauti patys ir suteikti kitiems produktyviai, pozityviai panaudodami savo laisvalaikį.

Šių dienų pedagogams itin svarbu keisti paauglių požiūrį į jų susiformuotą laisvalaikio suvokimą, kuris suprantamas kaip malonių potraukių realizavimas. Svarbu parodyti paaugliams skirtumą tarp primityvaus mėgavimosi ir prasmingos, kilnios veiklos, teikiančios pasitenkinimą ir džiaugsmą.

Jungtinių tautų standartinėse minimaliose nepilnamečių teisenos įgyvendinimo taisyklėse (1985) taip pat skiriamas dėmesys ankstyvajai nepilnamečių nusikalstamumo prevencijai. Taisyklėse teigiama, kad valstybės narės privalo prisidėti prie nepilnamečio ir jo šeimos gerovės, taip pat plėtoti sąlygas, kurios užtikrins nepilnamečiui prasmingą gyvenimą bendruomenėje, kurios per gyvenimo laikotarpį, kai jis yra labiausiai linkęs į nukrypstantį elgesį, skatins asmeninę brandą ir švietimą.

Būtų galima išskirti *kaimo ir miesto mokinių laisvalaikio organizavimo ypatumus*: kaime mokiniai turi mažiau laisvo laiko nei mieste, nes kaime mokiniai atlieka įvairius namų ūkio darbus, padeda tėvams buityje. Vasaros atostogas miesto vaikai leidžia pajūryje, keliauja su tėvais po Lietuvą ir kitas šalis, tuo tarpu retas kaimo vaikas turi galimybę kur nors išvykti. Vasarą kaime pats darbymetis, kuris „sunaudoja“ vaikų laisvalaikį. Be abejo, kaime mažiau užmokyklinių laisvalaikio įstaigų, šiek tiek žemesnis darbo lygis, trūksta sporto salių, inventoriaus, nėra meno mokyklų, pasireiškia specialistų stygius. Mokinių laisvalaikio kaime struktūrai nemažą reikšmę turi masinės komunikacijos priemonės (nors jų nėra daug), kultūros židiniai (bibliotekos, kultūros namai), mokyklose rengiamos diskotekos. „Ugdymo specialistų nuomone, žmogaus formavimas labai priklauso nuo aplinkos. Ugdymo procesas yra visuomeninis, jis priklauso nuo konkrečių kultūrinių bei istorinių visuomenės gyvenimo sąlygų“ (Vaitkevičius, 1999, p.152).

Apibendrinant galima teigti, kad laisvalaikis yra neįkainojamas kiekvieno paauglio turtas, jo metu paauglys gali ne tik mokytis, lavintis bet ir kelti bendrą kultūros lygį. Paaugliams reikalinga tokia veikla, kuri padėtų jiems atskleisti asmens prigimtyje glūdinčias dorovingąsias jėgas, verstų susimąstyti apie tai, kiek daug gero, džiaugsmingo galėtų gauti patys ir suteikti kitiems produktyviai panaudodami savo laisvalaikį. Norint išugdyti kryptingą, dorovinių idealų siekiančią asmenybę, reikia jai sudaryti sąlygas dalyvauti tinkamoje veikloje, kuri būtų organizuojama atsižvelgiant į paauglių poreikius, pomėgius, interesus, gebėjimus.

2. MOKINIŲ LAISVALAIKIO ORGANIZAVIMAS – ŠVIETIMO SISTEMOS DARBO DALIS

„Švietimas yra pagrindinė ugdymo funkcija, teikianti individo ir visuomenės informacinius poreikius bei tuo pačiu lavinanti ir auklėjanti“ (Jovaiša, 2007, p.288).

2.1. Švietimo įtaka asmenybės formavimuisi, saviraiškai

Tobulėjant technikai ir informacinėms technologijoms, intensyviai didėja informacijos apimtys, įgytos žinios greitai sensta, jas reikia atnaujinti, atsiranda būtinybė nuolat įgyti naujų žinių, - didėja visuomenės poreikis tobulėti. Visuomenė žengia į naują kokybinį lygį, o žinios tampa fundamentaliu resursu (Jucevičienė, 1997). Todėl dabartinėje visuomenėje vertinamas aktyvus, kompetentingas, kūrybingas žmogus, galintis realiai įvertinti savo galimybes ir perspektyvas, sugebantis produktyviai dalyvauti pokyčiuose, kritiškai mąstyti. Prisitaikymas ir išgyvenimas tokioje visuomenėje galimas tik nuolat tobulėjant, mokantis.

Pagrindinė asmenybės (išsilavinusio, apsišvietusio, mokyto, kultūringo žmogaus) formavimosi sąlyga yra laikas, kurį žmogus turi, kuriuo gali laisvai naudotis. Laisvo laiko reikšmė būtina pabrėžti todėl, kad, viena, „laikas, esantis žmogaus nuosavybėje“, kartais pamiršamas, kai kalbama apie asmenybės ugdymą, antra, į „žmogiškąjį turtą“ – žinias, meistriškumą, išsilavinimą, – kurio pagrindas laikas, kurį žmogus turi, – nepakankamai kreipiama dėmesio, kai skaičiuojamas nacionalinis materialinis turtas (Paulavičiūtė, 2002).

Asmuo tampa asmenybe, kai jis aktyviai veikia ir reiškiasi kaip visuma, jungianti aplinkos pažinimą su išgyvenimais. Asmenybei būdinga *aktyvumas* (pastangos veikti plačiau, negu to reikalauja situacija ir veikiančiojo padėtis), *kryptingumas* (pastovi vyraujančių poreikių, tikslų, motyvų, mokymų, interesų, problemų ir įsitikinimų sistema), *giluminiai prasminiai procesai*, per kuriuos išsikristaluoja žmogaus *sąmoningas* santykis su tikrove ir kt. (Butkienė, Kepalaitė, 1996).

J. Vaitkevičiaus (1999, p.56) nuomone „vaiko tapsmas asmenybe, jo vystymasis priklauso nuo jo veiklos ir santykių su aplinka“. Todėl, kuo vaiko veikla įvairesnė, tuo jis tampa aktyvesnis, savarankiškesnis ir tuo sparčiau vystosi, tobulėja.

Veikla apibrėžiama kaip „aktyvumo apraiška – individo poreikius atitinkančių santykių su aplinka siekimas“ (psichologijos žodynas, 1993, p. 322). Veikla – tai „reguliuojantis

struktūrizuotas veikimas“ (Jovaiša, 1993, p. 254).

Mokykla vaikams įgrisusi, o popamokinėje veikloje yra galimybė mokiniui rasti gyvenimo kryptį. Tokioje veikloje įgytos žinios, sugebėjimai pravers bet kur ir bet kada.

Popamokinė veikla yra labai svarbi ir reikšminga Švietimo sistemos dalis, kuri padeda kiekvienam visuomenės nariui tenkinti savirealizacijos poreikius. Tai ypač aktualu jaunesniems visuomenės nariams, mokiniams, nes įvairiapusėje popamokinėje veikloje mokiniai turi galimybę praktiškai pritaikyti per pamokas įgytas žinias, bendrauti ne tik su bendraamžiais, bet ir su suaugusiais, interiorizuoti dvasines vertybes (Makarskaitė, 2002). Todėl mokinys, mokydamasis bendrojo lavinimo mokykloje, privalo turėti galimybę papildomai plėtoti savo gabumus, tenkinti interesus ir saviraiškos poreikį.

Ypač reikšminga mokinio asmenybės tapsmui savarankiška laisvalaikio veikla, nes ji sudaro sąlygas kūrybinėms galioms, iniciatyvumui plėtotis, kauptis dorovinę patirtį, praktiškai taikyti pamokose įgytas žinias, įgyvendinti gyvenimo tikslus ir idealus. Nepamokinėje veikloje ugdomas etinis ir estetiškas santykis su aplinka, gamta, kultūrinėmis ir dvasinėmis vertybėmis, tauta, kitais žmonėmis. Popamokinė veikla, grindžiama tautos kultūros patirtimi, ugdo mokinį būti sąmoningu tautos kultūros, jos papročių, tradicijų sergėtoju ir kūrybišku tęsėju (Dzenuškaitė, 1991).

L. Jovaiša (2001) teigia, kad saviraiškos būdus sąlygoja įgimti duomenys, gabumai ir patirtis, išgyvenimai. Vaiko pasirinkimą, be abejo, įtakoja šeima bei aplinka (mokykla, draugai).

Saviraiška gali būti tikslinga, produktyvi ir netikslinga, kuri dažniausiai grindžiama egoistiniais siekiais. Tai dažniausiai neproduktyvios sąveikos su aplinka padarinys. Taigi svarbiausia sukurti tokias sąlygas, kurios skatintų produktyvią saviraišką. Tačiau produktyviai saviraiškai yra būtinos labai geros sąlygos: šiuolaikinė moderni įranga, kompetentingi, savo darbą išmanantys pedagogai, laisvės, teisingumo, žmoniškumo garantijos, demokratinė aplinka, pozityvus požiūris į jaunąją kartą, humaniški tarpusavio (mokinys : mokytojas, mokinys: mokinys) santykiai (Jovaiša, 2001).

Kaip teigia S. Dapkienė (2002), organizuotas laisvalaikis yra kiekvieno mokinio įvairiapusio ugdymo priemonė, kad tos veiklos nebuvimas labai žalingas mokiniams daugeliu požiūrių:

- nesudaromos sąlygos įvairiapusiems gebėjimams ugdytis;
- mažinamas aktyvumas, domėjimasis socialine aplinka;
- ugdomas tingumas, abejingumas, uždarumas, neryžtingumas, pasyvumas, susvetimėjimas;

- sudaromos sąlygos kuo dažniau ištrūkti iš suaugusiųjų akiračio, ieškoti bendraminčių gatvėje, kieme;
- emociškai pervargusiems mokiniams trukdoma įveikti dvasines krizes atsipalaiduoti, patirti sėkmę.

Asmenybės formavimuisi taip pat įtakos turi ir kultūros įstaigos: teatras, kinas, klubai, kūrybiniai susivienijimai, kurie daro akivaizdų ugdomąjį poveikį žmogui. Kultūros institucijos savo ugdomąjį poveikį realizuoja per emocijas - beldžiasi į žmogaus širdį. Spektaklių, parodų, teatro ir kt. lankymas ugdo vaiko dvasią, praturtina jo vidinį pasaulį. Kaip teigia V. Jakavičius (1998, p. 65) „Įtaigus spektaklis ar kino filmas, suprantamai gvildenantis moralines problemas, gali sukelti daugiau minčių negu moralizuojantys pamokymai“. Klestint masinei kultūrai, per kultūros institucijas skverbiasi ir negatyvios vertybės - paviršutiniškas požiūris į gyvenimą, smurtas, įvairios instinktų, kurių nederėtų viešinti, išraiškos. Taigi kultūros institucijų reikšmė asmenybės formavimuisi yra dvejopa - pozityvi ir negatyvi (Jakavičius, 1998).

L. Jovaiša (2001) taip pat išskiria kultūros institucijas ugdymo procese ir teigia, kad žmogaus brendimo laikotarpiu kultūros institucijos drauge su kitomis ugdymo institucijomis (šeima, švietimo sistema) gali turėti labai didelę įtaką diegiant socialinį patyrimą bei formuojant požiūrius, vertinimus ir elgseną. Taigi, kultūros įstaigos per emociją žmogaus prizmę daro įtaką žmogui, kuri gali būti dar stipresnė, jeigu prie jos prisidėtų švietimo sistema bei šeima.

Apžvelgus skyrių galima teigti, jog tinkamai organizuota laisvalaikio veikla skatina mokinius tobulėti, kryptingai plėtoti savo dvasines bei fizines galias, įgyvendinti užsibrėžtus tikslus, ugdyti ir brandinti viduje tūnančią asmenybę.

2.2 Neformalus ugdymas – sudėtinė švietimo sistemos dalis

Dar visai neseniai mokyklos uždaviniai buvo mokyti, lavinti ir auklėti vaiką. Tačiau dabar vaiko ugdymas turėtų apimti mokymą ir mokymąsi, lavinimą ir lavinimąsi, auklėjimą ir saviauklą. Kadangi vien pamokoje neįmanoma padaryti visko, kad vystytųsi mokinių kūrybinės galios, atsiskleistų prigimtiniai gabumai, plėtotųsi saviraišką, pradėta kurti papildomo ugdymo sistema, kuri iki mokyklų reformos neturėjo tokio apibendrinto pavadinimo. Dabar visa popamokinė moksleivių veikla vadinama neformaliuoju ugdymu. Neformalus ugdymas yra sudėtinė Lietuvos švietimo sistemos dalis, kurios veikla reglamentuojama šiais dokumentais: Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992); Jungtinių Tautų Vaikų teisių konvencija (1995); LR

Vaiko teisių pagrindų ir apsaugos įstatymu (1996); LR Švietimo įstatymu (2007); Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymu (1998); Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija (2005).

Sociokultūrinės aplinkos įtaka vaikui vadinama informaliuoju ugdymu (Ramanekienė, 1998). „Tinkamas papildomojo ugdymo, ypač neformalaus ir informalaus, organizavimas – įdomi veikla po pamokų, atitraukianti moksleivius nuo tuščio, beprasmiško laiko leidimo, o su juo ir nuo žalingų įpročių, nusikalstamumo; sudaro sąlygas per meninę, techninę, sportinę ar kitokią veiklą realizuoti saviraiškos ir bendravimo poreikį, ugdytis tautinę bei kultūrinę savimonę; kelia mokyklos prestižą“ (Dapkienė, 2002, p.7).

Laisvalaikis yra laikas, kurį žmogus praleidžia pagal savo pomėgius, polinkius, interesus, norėdamas pašalinti susikaupusius rūpesčius, išvengti nuobodulio, prastos nuotaikos. Jį leidžia taip, kaip nuo mažų dienų pratino tėvai, o vėliau skatino mokytojai.

Kaip teigiama Lietuvos Respublikos Jaunimo politikos pagrindų įstatyme (2003) jaunimo neformalus ugdymas yra kryptinga veikla, kuria, plėtojant jauno žmogaus asmenines, socialines ir edukacines kompetencijas, siekiama ugdyti sąmoningą asmenybę, sugebančią atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime.

Dažnai „neformalus ugdymas“ aiškinamas kaip sąvokų „papildomas ugdymas“ (Dapkienė 1993, 2002; Ramanekienė 1998; Paulavičiūtė 1999, 2002), arba „nepamokinė veikla“ (Dzenuškaitė, 1991) sinonimas. Vilniaus Pedagoginio universiteto sociologinių švietimo tyrimų laboratorijos atliktuose tyrimuose „Papildomas ugdymas moksleivių socializacijos kontekste“ (2001) bei „Popamokinės veiklos veiksmingumas“ (2003), sąvoka „neformalus ugdymas“ taip pat dažnai persipina su „popamokine veikla“. Švietimo ir mokslo ministerijos atlikto tyrimo „Popamokinės veiklos veiksmingumas“ (2003) duomenimis, popamokinė veikla suprantama kaip moksleivių dalyvavimas įvairiuose būreliuose, klubuose, išvykose, šventėse ir kitoje veikloje, kuri organizuojama mokykloje ar už mokyklos ribų (pvz., muzikos, dailės, sporto mokyklose, techninės kūrybos ir kt.). Teigiama, kad tai labai svarbi moksleivių užimtumo sritis, suteikianti galimybes atsiskleisti jų gabumams, leidžianti pagilinti ir praktiškai panaudoti žinias įgytas pamokų metu, turiningai praleisti laisvalaikį. Popamokinė veikla taip pat yra neatsiejama moksleivio asmenybės ugdymo dalis, stiprinanti savarankiškumą, kūrybiškumą, iniciatyvumą, pilietiškumą, lavinanti vaizduotę. Popamokinė veikla atlieka ir prevencines funkcijas socialiai žalingų įpročių atžvilgiu: nusikalstamos veiklos, priklausomybės nuo narkotinių medžiagų ir kt. Vaikui, neturinčiam laisvalaikio metu naudingo pomėgio, atsiranda tikimybė bei rizika socialiai nepriimtinaam užimtumui ir nusikalstamumui (Popamokinės veiklos veiksmingumas (tyrimo ataskaita), 2003).

Analizuojant įvairius informacijos šaltinius bei tyrimų medžiagą (Popamokinės veiklos veiksmingumas, 2003; Papildomas ugdymas moksleivių socializacijos kontekste, 2001), paaiškėja, kad mokiniai savo laisvalaikį panaudoja tiek pozityviems, tiek negatyviems planams įgyvendinti. Nerimą kelia sparčiai didėjantis nepilnamečių įvykdomų nusikaltimų skaičius, delinkventinio elgesio mokinių skaičius, su laisvalaikio leidimu tam tikra prasme susijusių žalingų įpročių – rūkymo, narkotikų vartojimo, girtavimo augimas (Leliūgienė, 2002; Kvieskienė, 2002). Pastebėta neabejotina elgesio problemų priklausomybė nuo mokinių laisvalaikio leidimo formų. Pedagogų pastebėjimu ugdytinis, dalyvaudamas neformalioje veikloje tampa aktyvesniu, kūrybiškesniu, dažnai keičiasi net elgesys. Ypač tai būdinga mokiniams, kurie klasėje pasižymi visiškai priešingomis savybėmis. Jei mokiniui pažeista savigarba, jis nesąmoningai ieško kelio jai atstatyti, o tai gali lemti sėkmę mažiau socialiai sankcionuotoje veikloje – klubuose ar kitoje neformalioje aplinkoje. Būtent neformalaus ugdymo veikloje yra visos galimybės atstatyti savo akademinę, asmenybinę savigarbą ir deramą elgesį. Paprastai tenai susirenka vaikai skirtingo amžiaus, kaimo bei miesto, tačiau turintys panašių tikslų, idėjų, interesų, pomėgių. Kadangi čia buriama savo noru, todėl ir veikla dažniausiai sekasi. Patyręs sėkmę ir tapęs aktyvesniu, mokinys pradeda tikėti savimi, atsiranda noras padėti kitam.

Neformalusis ugdymas – neabejotinai reikšminga moksleivių laisvalaikio užimtumo sritis, suteikianti galimybes atsiskleisti jų gabumams, leidžianti pagilinti ir praktiškai panaudoti žinias, įgytas pamokų metu. Ši veikla yra neatsiejama moksleivio asmenybės ugdymo dalis, stiprinanti savarankiškumą, kūrybiškumą, iniciatyvumą, pilietiškumą, lavinanti vaizduotę. Kintant visuomeninėms vertybėms ir normoms, jauniems žmonėms sunku atsispirti pagundai savo poreikius patenkinti neteisėtu keliu, paskutinius du dešimtmečius stiprėja įvairios deviacijos formos: daugėja nepilnamečių įvykdomų nusikaltimų, jaunimo tarpe didėja narkotikų, alkoholio ir rūkymo vartojimas, plinta savižudybės, mokyklos nelankymas ir kitos socialinės negerovės (Kvieskienė, Mockevičienė 2000; Leliūgienė, 2002).

Neformalaus ugdymo vystymo aktualumą nusako eilė išorinių veiksnių. Remiantis bendrojo lavinimo mokyklos ugdymo planais galima teigti, jog skiriamas nedidelis valandų skaičius tam tikrų dalykų dėstymui, nepakankamai sudaromos sąlygos įvairiai mokinių saviraiškai (nėra dalykų būrelių, pvz.: žurnalistikos, teisės ir kt.), todėl reikalinga sudaryti mokiniams galimybes plėtoti kompetencijas norimose mokslo srityse.

Apibendrinant galima teigti, kad neformalus ugdymas suprantamas kaip nuolatinis, nenutrūkstamas ugdymas, skirtas ugdytinių socializacijai, kūrybiškumui bei įvairiapusių

gebėjimų, laisvalaikio kultūros plėtotei. Sudaro sąlygas per meninę, techninę, sportinę ar kitokią veiklą realizuoti saviraiškos ir bendravimo poreikį, turiningai praleisti laisvalaikį. Tinkamai organizuotas mokinių laisvalaikis padeda ugdytiniams apsisaugoti nuo blogos aplinkos įtakos, netikslingo laiko leidimo, padeda plėtoti jų gebėjimus ir pomėgius, gilina pamokose įgytas žinias. Neformalaus ugdymo veikla, patenkindama mokinių poreikius ir interesus, sudaro galimybę aktyviai dalyvauti visuomeniniame gyvenime, todėl labai svarbu jau mokykliniame amžiuje pratinti vaikus laisvalaikį leisti naudingai ir sau, ir visuomenei.

2.2.1. Neformalaus ugdymo veiklos principai, kryptys ir formos

Švietimas – asmens, visuomenės ir valstybės ateities kūrimo būdas. Jis grindžiamas žmogaus nelygstamos vertės, jo pasirinkimo laisvės, dorinės atsakomybės pripažinimu, demokratiniais santykiais, šalies kultūros tradicijomis. Švietimas saugo ir kuria tapatybes, perduoda vertybes, kurios daro žmogaus gyvenimą prasmingą, visuomenės gyvenimą – darnų ir solidarų, valstybės – pažangų ir saugų. Švietimas savo paskirtį geriausiai atlieka, kai jo raida lenkia bendrąją visuomenės raidą (LR Švietimo įstatymas, 2007).

Neformalus ugdymas yra neatsiejama Lietuvos švietimo koncepcijos dalis, todėl neformaliajame vaikų švietime laikomasi šių principų:

- *aktualumo principo* - neformaliojo švietimo siūlomų veiklų pasiūla skirta socialinėms, kultūrinėms, asmeninėms, edukacinėms, profesinėms ir kitoms kompetencijoms ugdyti;
- *demokratiškumo* - mokytojai, tėvai ir vaikai yra bendro ugdymosi proceso kūrėjai, kartu identifikuoja poreikius.
- *prieinamumo* - sudaromos visos sąlygos vaiko kompetencijoms ugdytis per pasirinktą veiklą. Siūlomos veiklos ir mokymosi būdai yra prieinami visiems vaikams pagal amžių, išsilavinimą, turimą patirtį, nepriklausomai nuo socialinės padėties.
- *individualizavimo* - ugdymas individualizuojamas pagal kiekvienam vaikui reikalingą kompetenciją, atsižvelgiant į jo asmenybę, galimybes, poreikius ir pasiekimus;
- *savadoriškumo* - vaikai laisvai renkasi švietimo teikėją, tinkamiausias veiklas kompetencijoms ugdyti, dalyvauja jose savo noru ir niekieno neverčiami (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005).

Bet kuri neformaliojo (papildomo) ugdymo institucija yra reikšminga ir reikalinga tiek, kiek jos veikla prasminga pačiam mokiniui ir yra tik jo paties laisvai pasirinkta. Pozityvaus

ugdomojo poveikio galima tikėtis tik tuo atveju, jei papildomasis ugdymas remsis papildomojo (neformaliojo) ugdymo principais:

1. *Lygiu galimybių* – siekia įtvirtinti visų vaikų galimybes tobulinti savo gebėjimus, bei dalyvauti užimtumo bei laisvalaikio programose;

2. *Aktyvumo* – ugdymo procesas organizuojamas taip, kad mokiniai būtų aktyvus, veiklūs. Pats ugdytinis aktyviai renkasi užsiėmimą ir jame dalyvauja;

3. *Lankstumo* – veikla turi būti organizuojama taip, kad kiekvienas žmogus dėl vienokių ar kitokių priežasčių panorėjęs keisti veiklos pobūdį arba jos visai atsisakyti, galėtų įsitraukti į kitą veiklą įpusėjęs ar net baigiantis mokslo metams;

4. *Tęstinumo* – suteikia galimybę kiekvienam vaikui taikyti ir plėtoti papildomojo ugdymo metu įgytus gebėjimus;

5. *Atvirumo* – papildomojo ugdymo veikla organizuojama taip, kad būtų žinoma ir prieinama visiems vietos bendruomenės, regiono vaikams;

6. *Pažangos* – papildomojo ugdymo veikla orientuoja vaiką domėtis mokslo, meno, socialinės pažangos naujovėmis, moko šiuolaikiškai bendrauti, siekti rezultatų ir konkuruoti šiuolaikinėje visuomenėje (Kvieskienė, 2003). Šiuolaikinė mokykla negali apsiriboti vien tik žinių perteikimu – ji turi funkcionuoti kaip integrali institucija, padedanti formuoti vaiko charakteriui bei idealams, reikštis kūrybiškumui ir gebėjimams. Ugdymo turinys turi būti orientuotas į vaiko sąmonę, poreikius, polinkius bei interesus. Būtent todėl reikia didelį dėmesį skirti neformaliai (papildomai) veiklai. Pagrindinis neformaliojo ugdymo organizavimo tikslas – drauge su šeima ir mokykla ruošti vaiką savarankiškam gyvenimui, plėsti ir tobulinti jo fizines, protines, dorovines-dvasines galias, jų interesus, skatinti visuomeninį aktyvumą. Bendrojo lavinimo mokyklos vykdo įvairaus pobūdžio neformalųjį ugdymą. G. Kvieskienė (2000) išskiria tokias papildomojo (neformaliojo) ugdymo veikos kryptis:

- *Aplinkosauginis ir ekologinis ugdymas* ugdo meilę ir pagarbą viskam, kas gyva, skatina pažinti aplinką bei suteikia gilesnius pažintinius gamtos mokslų gebėjimus, skatina aplinkai palankaus elgesio motyvaciją, atsakomybę už savo veiksmus, (gamtininkų centrai, gyvūnų globos draugijos, būreliai ir t.t.).

- *Neprofesionali sportinė veikla* padeda plėtoti vaikų fizines galias, kūno kultūrą, skatina keliauti, sukurti sveikos gyvensenos prielaidas (sportiniai klubai, varžybos, olimpiados, išvykos, ekskursijos ir t.t.).

- *Meninis ugdymas* sudaro sąlygas atskleisti, tobulinti vaikų meninius gabumus ir gebėjimus (muzikos, dramos, dailės studijos, klubai, būreliai, meniniai kolektyvai ir t.t.).

- *Techninė kūryba ir techninis sportas* sudaro sąlygas realizuoti pažinimo, kūrybiškumo poreikius arba gilinti, plėsti technines žinias, įgytas nuoseklioje švietimo sistemoje arba formaliojo ugdymo metu (techninės kūrybos stotys, klubai, būreliai ir t.t.).

- *Intelektinis ugdymas* (neakivaizdinės dalykinės mokyklos, specializuotos vasaros stovyklos ir t.t.).

- *Kraštotyra ir etninės kultūros ugdymas* (kraštotyros būreliai, klubai, ekspedicijos).

- *Hobis* – ypatingų pomėgių tenkinimas, mėgstami užsiėmimai, kuriems skiriamas laisvalaikis (būreliai, klubai, sambūriai ir kt.).

Pastaruoju metu vis aktualesnė tampa prevencinė ir kryptingo vaikų užimtumo problema, nes daugėja nepilnamečių teisės pažeidėjų. Gerokai padaugėjo mokyklą epizodiškai lankančių bei vartojančių kvaišalus vaikų, blogėja jų sveikata. Todėl vis aktyviau vykdomi įvairūs projektai, kuriuos finansuoja Švietimo ir mokslo ministerija, savivaldybės bei kitos institucijos. Įvairi projektinė veikla, teikianti galimybę skatinti turiningą ir prasmingą moksleivių laisvalaikio praleidimą, yra itin reikšminga ir aktuali. Diskutuojant apie neformaliojo (papildomo) ugdymo koncepciją, buvo modeliuojamos šios kryptys: demokratijos ir pilietinės kompetencijos ugdymas, saviraiška, polinkių ir gebėjimo plėtotė, gabumų ir talento ugdymas, socializacija bei vaikų ir jaunimo užimtumas. Pabrėžiama altruistinė veikla, neįgalių vaikų integracija, lygios galimybės (Bruzgelevičienė, 2001).

Didžiausią neformaliojo (papildomo) ugdymo dalį sudaro renginių organizavimas. „Lietuvos kultūros ir švietimo įstaigoms būdinga renginių, kuriuos galima skirstyti įvairiu pagrindu, gausa:

- pagal laisvalaikio lygius (pramoginiai, pažintiniai, šventiniai);
- pagal renginių pobūdį, žanrą, stilių (sportiniai, liaudiški);
- pagal dalyvių skaičių (masiniai, kameriniai);
- pagal organizavimo laiką (kalendoriniai, proginiai);
- pagal organizavimo vietą: (patalpose, lauke)“ (Paulavičiūtė, 1999, p. 95).

S. Dapkienė (2002) siūlo mokiniams tokias veiklos formas:

- aptarimai;
- parodų, muziejų lankymas, įvairios Dienos (medelių sodinimo, aplinkos tvarkymo, melagio, šv. Valentino, turizmo, sveikatingumo, žemės ir kt.);
- išvykos, kelionės, konkursai, kūrybiniai žaidimai, popietės ir rytmečiai, spartakiados ir varžybos, šventės ir tradicijos (valstybinės šventės, rugsėjo pirmosios, žiemos, derliaus, gimtadienio, religinės, paukščių sugrįžimo, paskutinio skambučio, šimtadienio ir kt.);

- vakarai ir vakaronės;
- viktorinos;
- puotos ir baliai (blynų, Senio Šalčio, kaukių, Užgavėnių ir kt.);
- savaitės (meno, sporto, ramybės, susikaupimo ir t.t.);
- etiniai pokalbiai, disputai;
- klasės susirinkimai;

Po pamokų vykstančias veiklos formas L. Jovaiša (1993) suskirstė taip:

- masinė (vakaronės, konferencijos, parodos, koncertai ir pan.);
- grupinė (būreliai, klubai ir pan.);
- individuali (kai individualią užduotį skiria būrelių vadovai);

Mokiniam patinka pramogos, todėl reikėtų gerinti jų kokybę ir suteikti joms patrauklumo.

Būtina įtraukti pramoginių elementų į daugelį laisvalaikio sričių. Klasės auklėtojai turėtų siekti, kad kiekvienas bet koks papildomasis ugdymas būtų kiek galima įdomesnis, tačiau nepaversti visos veiklos pramoga (Dapkienė, 2002).

Neformaliojo ugdymo sistema turi funkcionuoti taip, kad vaikas galėtų:

- Papildyti, gilinti, plėtoti gebėjimus, įgyjamus nuoseklioje švietimo sistemoje (gimnazijose, licėjuose, jaunimo mokyklose ir kt.) arba kitose formaliose ugdymo institucijose;

- Siekti visapusiško išsilavinimo;

- Stiprinti motyvaciją, ruošiantis ekonominei veiklai, darbinei ar profesinei karjerai, įgyjant pasirinktų darbinių gebėjimų;

- Įgyti papildomų mokslinio darbo įgūdžių, pasiruošti studijuoti aukštesnį išsilavinimą teikiančiose institucijose;

- Per meninę, techninę, sportinę ar kitokią veiklą realizuoti saviraiškos poreikį;

- Brandinti tautinę ir kultūrinę savimonę;

- Ugdytis kaip socialinis subjektas: laisvai, nevaržomai bendrauti su savo vienminčiais, jaunesniais ar vyresniais už save, įvairių tautybių, įsitikinimų ir polinkių žmonėmis. Vaikų neformalioji veikla organizuojama pagal bendruosius švietimo sistemos principus, tačiau ji yra reikšminga ir reikalinga tiek, kiek ji prasminga pačiam vaikui ir tik jo paties laisvai pasirinkta, t.y. jis aktyviai ir savanoriškai šioje veikloje dalyvauja.

Apibendrinant galima teigti, jog neformaliojo ugdymo principai ugdo demokratišką, savarankišką, kūrybišką moksleivį, paruošia jį aktyviam gyvenimui, užtikrina turiningo laisvalaikio praleidimą. Kiekviena mokykla, atsižvelgdama į tradicijas, galimybes, poreikius, nusprendžia, kokia kryptimi plėtoti neformalųjį ugdymą, kokios ugdymo formos moksleiviams

reikalingiausios, priimtinausios. Nesvarbu, kokios krypties veikloje mokinys dalyvaus, visur turi būti sudarytos sąlygos turiningai laisvalaikio veiklai, iniciatyvos plėtotei, kūrybiškumui.

2.2.2. Pedagogas kaip neformaliojo ugdymo organizatorius

Organizuojant mokinių neformalųjį ugdymą mokykloje pedagogui tenka ypač svarbus vaidmuo. Ne kiekvienas pedagogas gali būti puikus organizatorius, ne kiekvienas mylimas mokinių, ne kiekvienas klasėje, moka sukurti jaukią aplinką, šiltą atmosferą. „Mokykloje reikšmingiausia vaikui aplinka tampa jo klasės bendruomenė, kurioje jis praleidžia 7-12 metų, kurioje jis lyderiauja ar išgyvena vienatvę, atranda ir praranda draugus, vertina save ir kitus, bendrauja ir bendradarbiauja, mokosi dirbti su draugais ir nemėgstamais mokiniais, kartu planuoja, derina interesus, analizuoja, vertina poelgius...“ (Ivanauskienė, 2000 p.5).

Tinkamas neformalaus ugdymo organizavimas yra labai reikšmingas pedagogo darbas, sudarantis realias pedagoginio poveikio prielaidas. Gana nelengva organizuoti mokinių veiklą apimančią plačias žmogaus gyvenimo sferas: pažinimą, darbą, laisvalaikį, kūrybą, bendravimą. Neformaliojo ugdymo mokytojas – asmuo, ugdantis ir mokantis asmenis pagal neformaliojo ugdymo programas, turintis darbo patirties ir kompetencijos (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005).

Pedagogams paprastai keliama daug įvairių reikalavimų. L. Jovaiša, (2001), remdamasis pedagoginio pašaukimo charakteristika, nubrėžia tokias ugdytojo – pedagogo priedermes:

- pedagogas turi pasižymėti dvasingumu;
- gerai išmanyti dalyką tos ugdymo srities, kurioje dirba;
- kasdien rūpintis ugdytinio vertybėmis (mokslo, socialinės, dorovinės, estetiškos brandos);
- protingai spręsti gyvenimo uždavinius;
- būti dėmesingam individualybei, jos poreikiams ir siekimams, sunkumams ir problemoms;
- taikyti žinias veikloje su ugdytiniais;
- individualizuoti ugdymą;
- savo pavyzdžiu diegti vertybes, kurias pedagogas skelbia.

Kvalifikacinius reikalavimus pedagogams, dirbantiems pagal neformaliojo ugdymo programas, nustato LR Švietimo ir mokslo ministras (LR švietimo įstatymas, 2007). Neformaliojo ugdymo mokytoju dirbti turi teisę:

- asmuo, įgijęs aukštąjį arba aukštesnįjį (specialųjį vidurinį, įgytą iki 1995 metų) išsilavinimą, turintis pedagogo kvalifikaciją;

- asmuo, įgijęs aukštąjį, aukštesnįjį (specialųjį vidurinį, įgytą iki 1995 metų) ar vidurinį išsilavinimą, bet neturintis pedagogo kvalifikacijos, išklauses švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka pedagoginių - psichologinių žinių kursą;

Neformalusis ugdymas bus efektyvus tada, jei pedagogai:

- mokinių laisvalaikį traktuoja kaip rimtą pedagoginę problemą;
- kryptingai, kūrybiškai ir taktiškai vadovauja mokinių nepamokinei veiklai, nevaržydami iniciatyvos ir savarankiškumo;

- vertina popamokinės veiklos efektyvumą ne pagal atskirų renginių kiekybę ar kokybę, o pagal jos poveikį mokinio asmenybei;

- popamokinę veiklą grindžia konceptualaus ir psichologinio pobūdžio principais, atitinkančiais Lietuvos mokyklos ugdymo tikslus bei švietimo sistemos pagrindus;

- ypatingą dėmesį skiria atsižvelgimo į mokinių poreikius ir interesus principui, nes jis padeda mokiniui tapti neformaliojo ugdymo subjektu (Dzenuškaitė, 1991).

Dabartiniu metu neformaliojo ugdymo programas įgyvendinantys pedagogai, būrelių vadovai, kiti specialistai dar stokoja žinių, gebėjimų ir įgūdžių, kaip organizuoti kryptingą laisvalaikio veiklą mokykloje, padedančią jaunam žmogui atsiverti, išmokti išklaudyti kitą ir atsiskleisti pačiam, pažinti save ir mokėti valdyti savo elgesį, bendrauti ir bendradarbiauti. Žinodami tai, kad neformalus ugdymas turi kaip tik užimti daugumos tų mokinių laisvalaikį, kurie turi formaliajame ugdyme problemų ir jas padėti išspręsti, todėl būtina suteikti neformaliojo ugdymo organizatoriams tų žinių, gebėjimų ir įgūdžių, kurių jiems trūksta.“ Dabar popamokinės veiklos likimas, jos sėkmė priklauso nuo mokyklos administracijos ir ypač nuo mokytojų entuziazmo, pasišventimo mokyklai ir mokiniams“ (Paulavičiūtė, 2000, p.54).

Apibendrinant galima teigti, jog pedagogui atitenka pagrindinis vaidmuo organizuojant neformaliojo (papildomo) ugdymo veiklą. Mokytojas turi nuolat tobulėti, semtis naujausios informacijos iš įvairių šaltinių, turėti darbo patirties ir kompetencijų, norėdamas organizuoti mokinių laisvalaikį.

2. MOKINIŲ LAISVALAIKIO ORGANIZAVIMO VII – VIII KLASĖSE EMPIRINIS TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodika, organizavimas ir imties charakteristika

Tyrimo tikslas. Išsiaiškinti VII – VIII klasių mokinių laisvalaikio organizavimo problemas ir galimybes.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išstudijuoti mokinių laisvalaikio organizavimą teoriniu aspektu.
2. Išsiaiškinti VII – VIII klasių moksleivių ir pedagogų požiūrį į laisvalaikio organizavimą.
3. Išsiaiškinti moksleivių laisvalaikio praleidimą ribojančias priežastis.
4. Palyginti moksleivių ir pedagogų požiūrį į laisvalaikio praleidimo galimybes.

Tyrimo metodologija.

Tyrimas remiasi *humanizmo teorija* – istoriškai kintančia požiūrų sistema, pripažįstančia pagarbą žmogaus orumui, teisėms į laisvę, lygybę. Žmogaus teisės yra pripažįstamos kaip prigimtinės, socialinės kilmės. Humanistinė požiūrų sistema atspindi socialinę realybę ne esamybės požiūriu, bet siekiamybės.

Tyrimas atliktas 2011 m. vasario – kovo mėnesiais. Literatūros analizė atskleidė laisvalaikio sampratos įvairovę, organizavimo būdus, formas mokykloje.

Apibendrinus paauglių laisvalaikio organizavimo teorinius aspektus, buvo sudarytas tyrimo instrumentas – anketa.

Tyrimo metodai:

Teoriniai: mokslinės literatūros, švietimo dokumentų, teisės aktų analizė, padėjusi atskleisti teorinius nagrinėjamos problemos aspektus, pagrįsti tyrimo rezultatus.

Empiriniai: klausimynai, skirti bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams bei pedagogams, siekiant išsiaiškinti požiūrį į laisvalaikio organizavimą bei galimybes (anketinė apklausa).

Statistiniai: anketinių duomenų statistinė analizė, tyrimo duomenų grupavimas, apibendrinimas ir lyginimas, grafinis duomenų pavaizdavimas, naudojant statistinės analizės SPSS (*Statistical program for social sciences*) 16.0 programos versiją ir Microsoft Office Excel 2007 programinę įrangą atlikta kiekybinė aprašomoji statistinė analizė.

Imties charakteristika

Tyrimo respondentais buvo pasirinkta 70 bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų ir 160 mokinių. Respondentų atranka – atsitiktinė klasterinė; pirminiai atrankos vienetai – bendrojo

lavinimo mokyklos, kuriose yra informaciją galintys suteikti asmenys: mokytojai ir VII-VIII klasių mokiniai. Mokytojai ir mokiniai apklausai pasirinkti atsitiktinai, apklausti tie, kurie apklausos metu buvo mokykloje ir sutiko dalyvauti.

Pagrindiniai tyrimo dalyvių atrankos kriterijai – mokiniai buvo pasirinkti pagal lytį, mokymosi vietą, klasę. Dalyvaujantys tyrime mokytojai buvo pasirinkti, pagal darbą su VII - VIII klasių mokiniais ir darbo vietą (miestas ar kaimas).

Tyrimo etika. Tyrimo metu laikytasi tyrimo etikos principų: paprašyta respondentų sutikimo atsakyti į anketos klausimus, pabrėžiant jų apsisprendimo teisę dalyvauti ar nedalyvauti tyrime (teisė savarankiškai apsispręsti dėl dalyvavimo tyrime). Respondentams buvo garantuotas anonimiškumas ir konfidencialumas.

Tyrimo metu buvo pateikti bendri demografiniai klausimai siekiant nustatyti tiriamųjų lytį, mokyklos vietą, klasę.

1 lentelė

Mokinių pasiskirstymas pagal lytį, klasę, mokyklos vietą (N = 160)

	Respondentų skaičius	%
Kokioje mokykloje mokosi?		
Miesto	77	48,1
Kaimo (miestelio)	83	51,9
Lytis		
Mergina	89	55,6
Vaikinas	71	44,4
Kokioje klasėje mokosi?		
7 klasė	80	50,0
8 klasė	80	50,0

Iš visų tiriamųjų mokinių 48,1% mokosi miesto; 51,9% - kaimo (miestelio) mokyklose. 55,6% visų respondentų yra merginos; 44,4% - vaikinai; pagal klasę pasiskirstė po lygiai 7kl. - 50%, 8kl. - 50%

2 lentelė

Tiriamųjų (mokytojų) pasiskirstymas pagal lytį, darbo vietą, kvalifikacinę kategoriją (N = 70)

	Respondentų skaičius	%
Kokioje mokykloje dirbate?		
Miesto	36	51,4

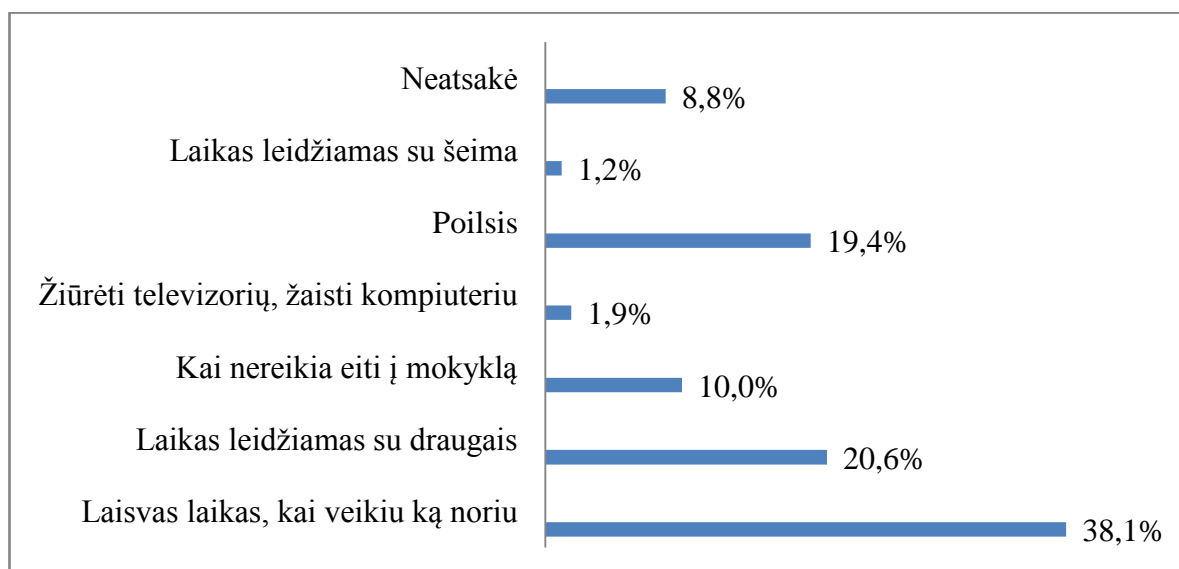
2 lentelės tęsinys

Kaimo (miestelio)	34	48,6
Lytis.		
Vyras	11	15,7
Moteris	59	84,3
Kvalifikacinę kategorija.		
Mokytojas	39	55,7
Vyresnysis mokytojas	28	40
Mokytojas metodininkas	3	4,3
Mokytojas ekspertas	0	0

2 lentelės duomenys rodo, kad didžiąją dalį apklaustųjų sudaro moterys. Pagal kvalifikacinę kategoriją daugiausiai mokytojų, o tai reiškia, kad gali įtakoti ir laisvalaikio organizavimą.

3.2 Mokinių ir mokytojų požiūrio į laisvalaikio organizavimą tyrimo rezultatų analizė

Kiekvienas žmogus laisvalaikį suvokia savaip. Vieniems tai poilsis, kitiems užsiėmimas norima veikla, tretiems tai pramogavimas ir kt. Norėta sužinoti, kaip laisvalaikį suvokia paaugliai. Todėl tyrimu siekta atskleisti *respondentų laisvalaikio sampratą*.

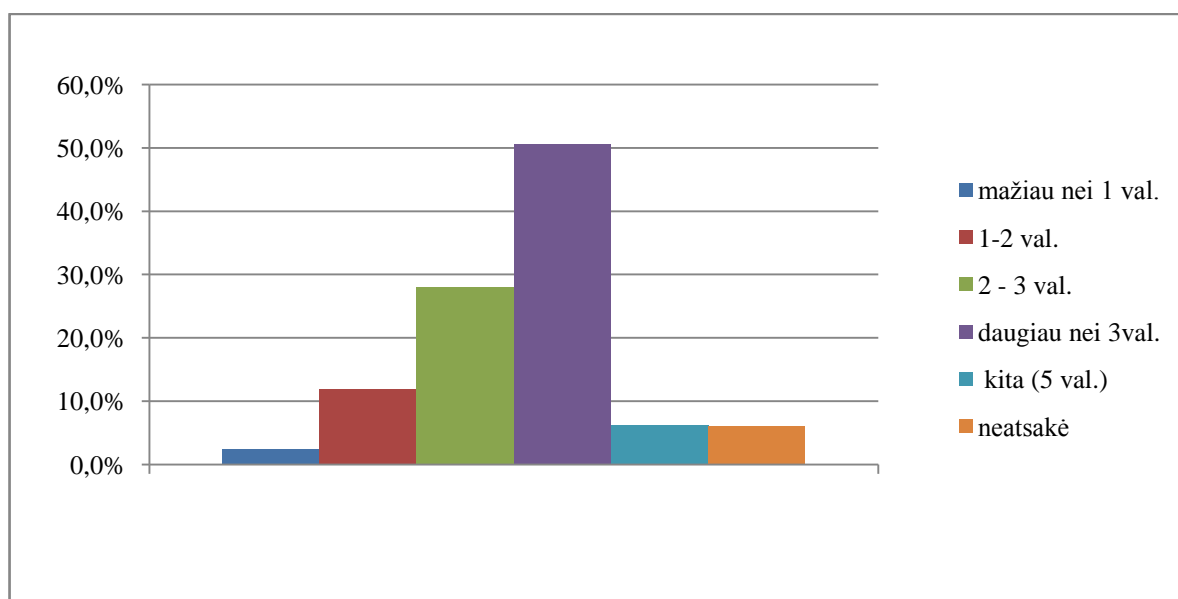
1 pav. Paauglių laisvalaikio sąvokos samprata (N=160)

Respondentai laisvalaikį supranta labai įvairiai. 38,1% mano, jog tai laisvas laikas, kai veikiu ką noriu, 20,6% teigė, kad tai laikas skirtas praleisti su draugais. 19,4% apklaustųjų mano, kad tai tiesiog poilsis; 10% įsitikinę, kad tai laikas, kuomet nereikia eiti į mokyklą. Likusiųjų

mokinių nuomonės pasiskirstė beveik po lygiai. Jie laisvalaikį suprato taip: 1,9% - televizoriaus žiūrėjimas; 1,2% –laikas leidžiamas su šeima; 8,8% - neapibūdino laisvalaikio sąvokos sampratos.

Gauti rezultatai leidžia daryti prielaidą, jog dauguma respondentų laisvalaikį suvokia, kaip laiką, kai veikiu ką noriu, arba leidimą su draugais, kadangi šiame amžiaus tarpsnyje, pasak M. Barkauskaitės (2001) nuomone, pradeda reikštis aktyvumas, stiprėja poreikis bendrauti su bendraamžiais, trokštama naujų žinių, veiklų ir t. t.

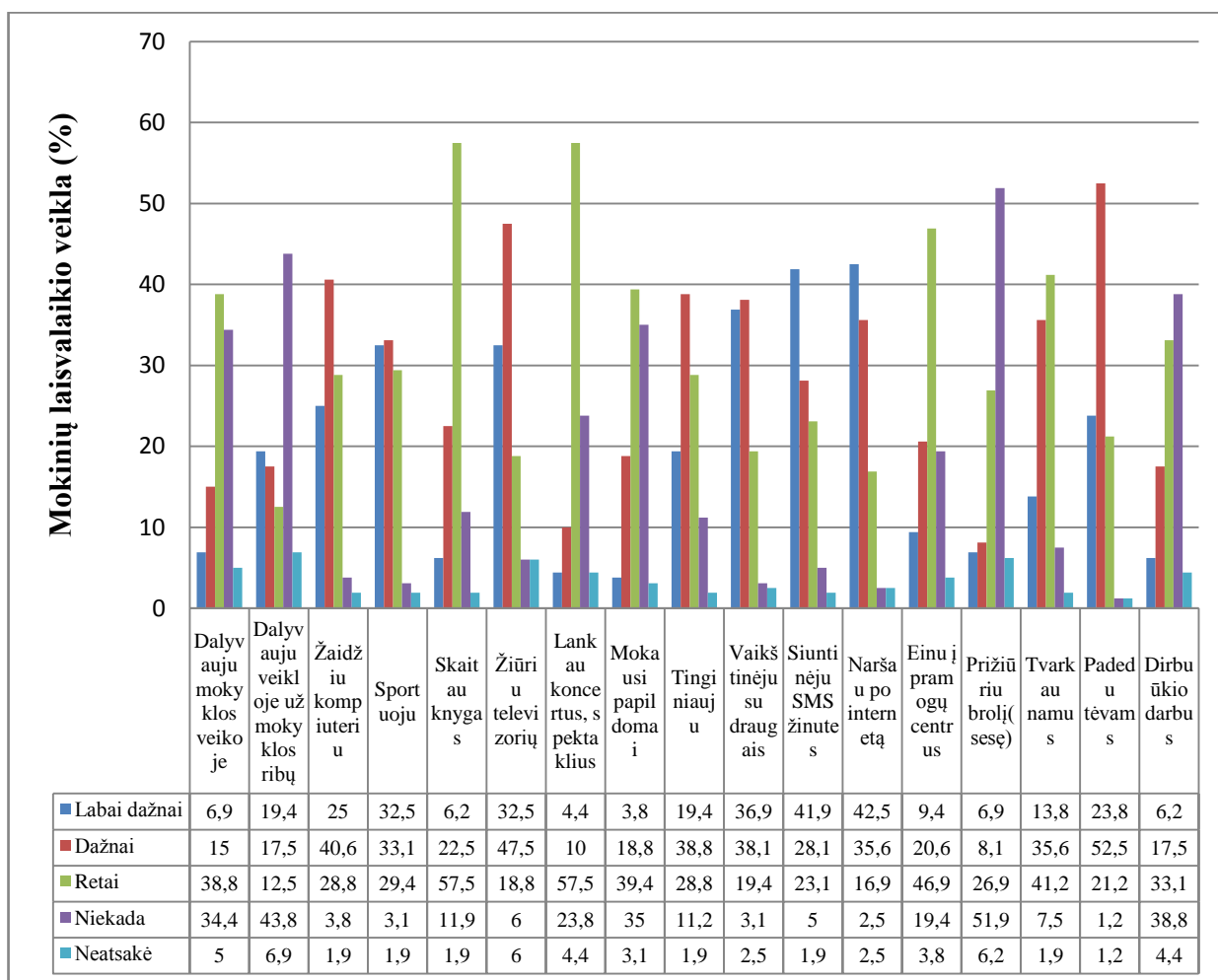
Norėta sužinoti, kiek paaugliai turi *laisvo laiko per dieną*. Todėl tyrimu siekta tai išsiaiškinti (2 pav.).

2 pav. Laisvalaikio trukmė per dieną (N = 160)

Pusė apklaustųjų mokinių (50%) teigė, kad laisvalaikiui skiria daugiau nei 3 valandas per dieną; 2 – 3 valandas laisvalaikiui skiria - 28% respondentų; 12% - skiria 1 – 2 valandas; 2,5% - laisvo laiko turi mažiau nei 1 valandą. Gauti rezultatai rodo, jog mokiniai turi pakankamai laisvo laiko, kad galėtų užsiimti norima veikla, atsižvelgdami į savo pomėgius, poreikius, interesus.

Pasak S. Dapkienės (2002) laisvalaikiu įvardijama veikla, kurią žmogus praleidžia pagal savo norus, pomėgius, kurios metu jis gali nuo savęs nusimesti rūpesčių našta, atsikratyti prastos nuotaikos, nuobodulio, pamiršti mokymąsi, t.y. gali leisti taip, kaip iš mažens tėvų, o vėliau ir mokytojų yra pratinamas. Svarbu ne tik, kiek vaikas turi laisvo laiko, bet ir kuo užsiima, todėl tyrimu ir siekta išsiaiškinti *mokinių laisvalaikio veiklą*.

3 pav. Laisvalaikio veikla (N=160)

Laisvalaikiu respondentai **labai dažnai** naršo po internetą - 42,5%; siuntinėja SMS žinutes - 41,9 %; vaikštinėja su draugais - 36,9 %; žiūri televizorių - 32,5%; žaidžia kompiuteriu - 25%; padeda tėvams - 23,8%; lanko neformaliojo ugdymo užsiėmimus už mokyklos ribų, tinginiauja - 19,4%; tvarko namus – 13,8%; eina į pramogų centrus - 9,4%; dalyvauja mokykloje organizuojamoje veikloje - 6,9%; dirba ūkio darbus - 6,2%; lanko koncertus, spektaklius - 4,4%; mokosi papildomai - 3,8%.

Dažnai padeda tėvams - 52,5%; žiūri televizorių - 47,5%; žaidžia kompiuteriu - 40,6%; naršo po internetą - 35,6%; vaikštinėja su draugais - 38,1 %; tinginiauja - 38,8%; sportuoja - 33,1%; siuntinėja SMS žinutes - 28,1 %; skaito knygas - 22,5%; eina į pramogų centrus - 20,6%; mokosi papildomai - 18,8%; po 17,5% teigia, kad dalyvauja organizuojamoje veikloje už mokyklos ribų ir dirba ūkio darbus; lanko koncertus, spektaklius - 10%; prižiūri brolių (sesę) - 8,1%.

Daugiau negu pusė apklaustųjų *retai* skaito knygas - 57,5%; lanko spektaklius, koncertus - 57,5%; eina į pramogų centrus - 46,9%; tvarko namus - 41,2%; mokosi papildomai - 39,4 %; dalyvauja organizuojamoje mokyklos veikloje - 38,8%; sportuoja - 29,4%; po 28,8% teigia, jog retai žaidžia kompiuteriu ir tinginiauja; 26,9% - prižiūri brolių (sesę); 23,1% - dirba ūkio darbus; padeda tėvams - 21,2%; vaikštinėja su draugais - 19,4%; žiūri televizorių - 18,8%; naršo po internetą - 16,9%; dalyvauja veikloje už mokyklos ribų - 12,5%.

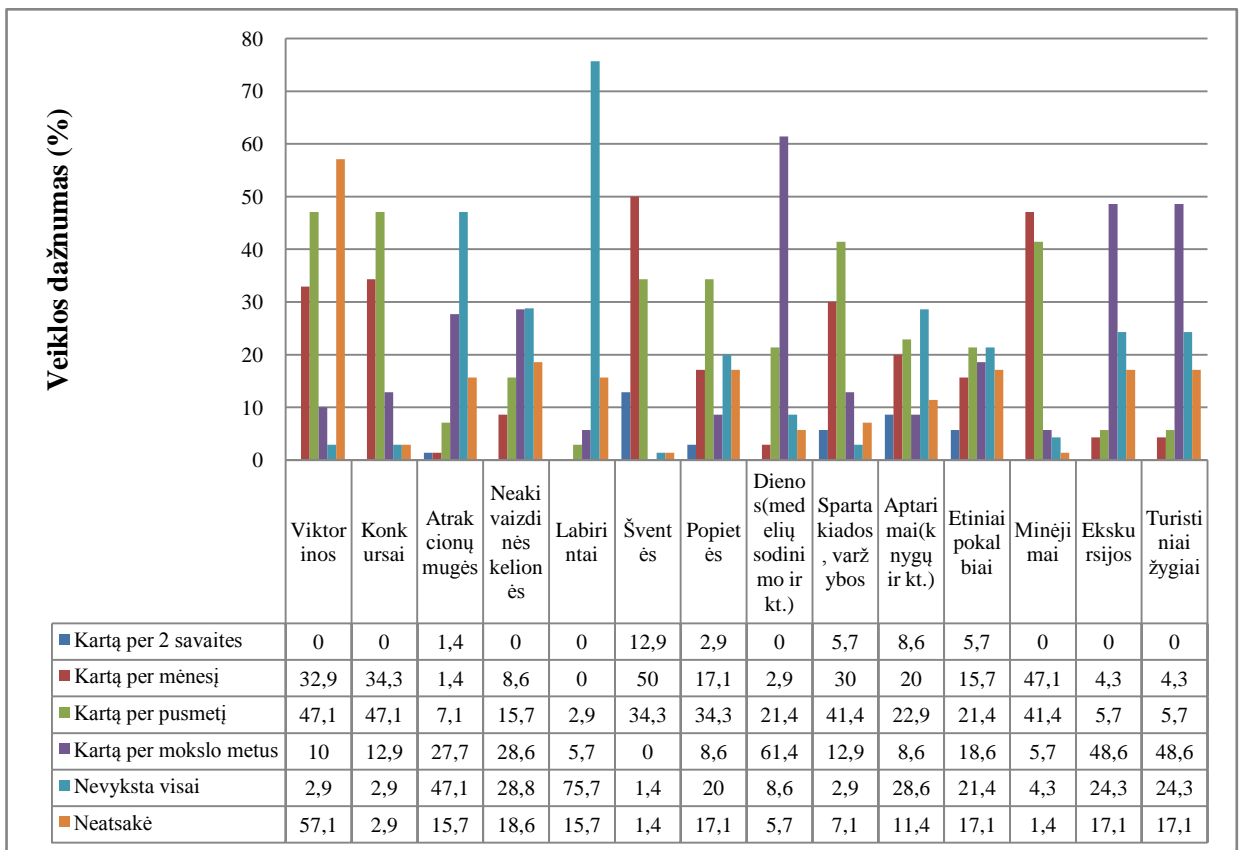
Daugiau nei pusė respondentų teigė, kad *niekada* neprižiūri brolių (sesę) - 51,9%; dalyvauja organizuojamoje veikloje už mokyklos ribų - 43,8%; dirba ūkio darbus - 38,8%; mokosi papildomai - 35 %; dalyvauja mokyklos veikloje - 34,4%; lanko spektaklius, koncertus - 23,8%; eina į pramogų centrus - 19,4%; skaito knygas - 11,9%; tinginiauja - 11,2%, tvarko namus - 7,5%; žiūri televizorių - 6%; siuntinėju SMS žinutes - 5%; po 3,1% teigia, jog niekada nesportuoja ir nenaršo po internetą; 1,2% - niekada nepadedą tėvams.

Didžioji dalis respondentų pirmenybę teikia pasyvioms veiklos sritims: SMS žinučių siuntinėjimas yra populiarus užsiėmimas. Be to, televizijos įtaka jaunimui verčia susimąstyti, nes ji pratina pasyviai ugdytis ir tapti vartotojiškais. Gauti rezultatai rodo, kad sportas užima pakankamai svarbią vietą mokinių laisvalaikyje. Labai svarbu nešvaistyti laisvo laiko veltui, o išmokti kokybiškai pailsėti, prasmingai pasilinksinti ar informatyviai jį išnaudoti. Nepopuliariausioms laisvalaikio praleidimo formoms priskiriamas knygų skaitymas, mokymasis papildomai, koncertų lankymas ir pan.

Apibendrinant respondentų nuomonę galima teigti, kad laisvalaikio tradicijos keičiasi. Kultūrinis, ugdantis asmenybę laisvalaikis tampa nepopuliarus, pavyzdžiui, skaityti knygas - neįdomu. Negalima teigti, kad mokymasis papildomai, spektaklių, koncertų lankymas tampa nepopuliarus, tačiau esant dabartinėms ekonominėms sąlygoms, tai brangus ir ne visiems prieinamas užsiėmimas.

Retai užsiima tokia veikla, kuri atitraukianti moksleivius nuo tuščio, beprasmiško laiko leidimo, o su juo ir nuo žalingų įpročių, nusikalstamumo; sudaro sąlygas per meninę, techninę, sportinę ar kitokią veiklą realizuoti saviraiškos ir bendravimo poreikį, ugdytis tautinę bei kultūrinę savimonę. (Dapkienė, 2002).

Tyrimu siekta išsiaiškinti, *kokia veikla ir kaip dažnai organizuojama mokykloje*, kadangi dauguma respondentų teigė, kad retai arba niekada (žr. 3 pav.) nedalyvauja mokyklos organizuojamoje veikloje.

4 pav. Renginių dažnumas mokykloje mokinių požiūriu (N = 160)

Tyrimo duomenys rodo, kad mokiniai paminėjo šiuos renginius, kurie vyko kartą per metus: 48,1% - dienos medelių sodinimo, aplinkos tvarkymo ir kt.); ekskursijos – 27,5%; turistiniai žygiai - 30%; minėjimai - 20%; neakivaizdinės kelionės – 17,5%; viktorinos – 16,2%; konkursai ir popietės po – 13,8%; etiniai pokalbiai – 10,6%; aptarimai ir šventės po – 8,8%; labirintai – 3,1%.

Kaip kartą per pusmetį vykstančius renginius mokiniai dažniausiai minėjo: 44,4% - ekskursijas; viktorinas – 38,1%; varžybas, spartakiadas – 31,2%; šventes – 30,6%; konkursus - 30 %; minėjimus – 28,8%, neakivaizdines keliones – 21,9%; turistinius žygius – 20%; popietes – 16,2%; atrakcionų mugės – 13,1; etinius pokalbius – 11,9%; dienas – 11,2%; aptarimus – 4,4%; labirintus – 3,1%;

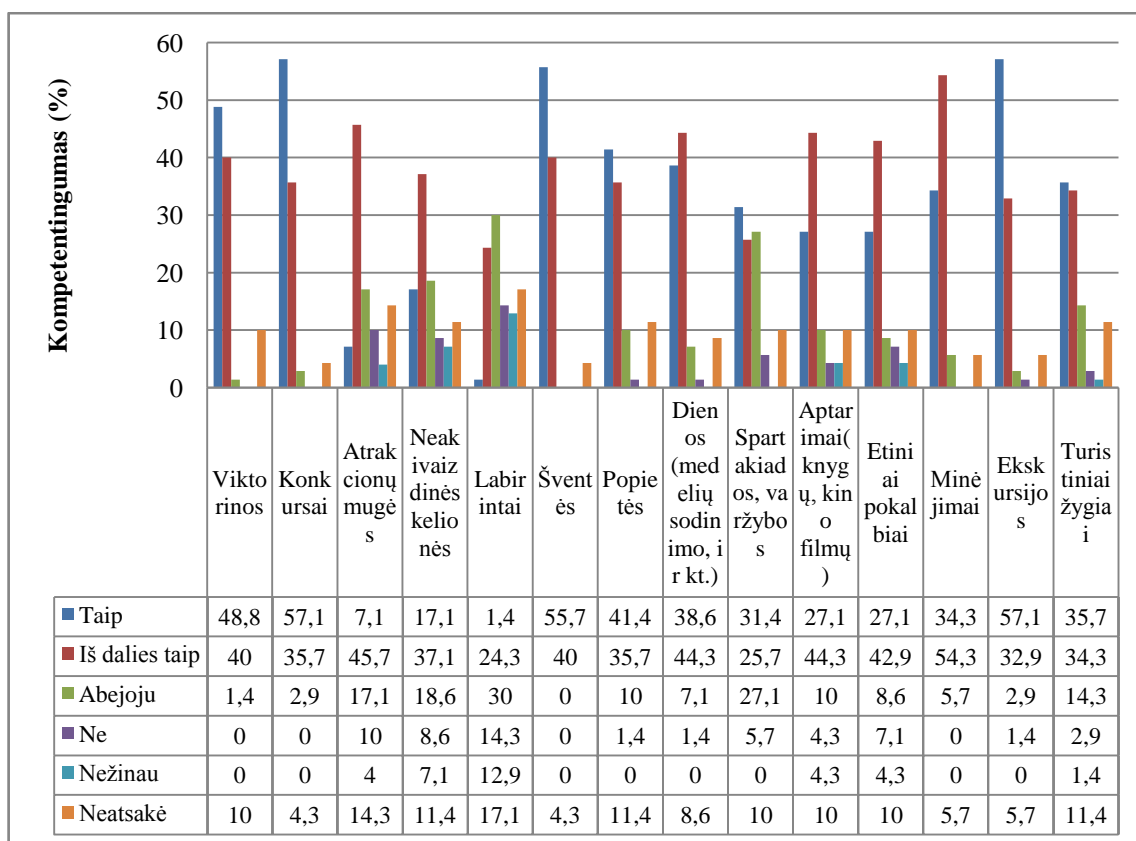
Kartą per mėnesį vykstančius renginius respondentai suskirstė taip: 45,6% – šventės; 43,1% - konkursai; spartakiados, varžybos ir minėjimai po 23,1%; viktorinos – 21,9 %; ekskursijos – 13,1%; popietės, aptarimai ir etiniai pokalbiai po – 9,4%; atrakcionų mugės – 8,8%; labirintai - 6%; turistiniai žygiai - 5%; neakivaizdinės kelionės – 3,1%; dienos – 1,2%.

Mažiausiai organizuota labirintų – 87,5%; atrakcionų mugių – 72,5%; aptarimų – 66,9% ; neakivaizdinių kelionių – 51,2% ; savaitių – 63,6%; etinių pokalbių– 52,5%; popiečių – 47,5%; turistinių žygių – 36,9%; dienų – 30,6%; viktorinų - 20%; minėjimų, spartakiadų, varžybų – 18,8 %; ekskursijų – 10,6%; švenčių, konkursų – 7,5%.

Pasak K. Adomaitienės (2000) *renginiai* – tai laisvalaikio rūšis, kuri vienija visus žmones, nepaisant lyties, amžiaus, išsilavinimo, profesijos ir charakterio bruožų. Todėl mokykla formuodama ir tobulindama moksleivio asmenybę, negali tenkintis vien žinių teikimu.

Apibendrinus mokinių požiūrį į renginius ir jų dažnį galima teigti, kad įprastai įvairūs renginiai organizuojami kartą per pusmetį arba per mokslo metus. Todėl galima daryti prielaidą, kad mokyklose renginiai organizuojami gana retai, nesudaromos visapusiškos sąlygos mokiniams produktyviai praleisti laisvalaikio.

Tyrimu siekta išsiaiškinti, *kokioms veikloms organizuoti mokytojai turi daugiausia kompetencijų.*

5 pav. Mokytojų kompetentingumas organizuoti renginius (N=70)

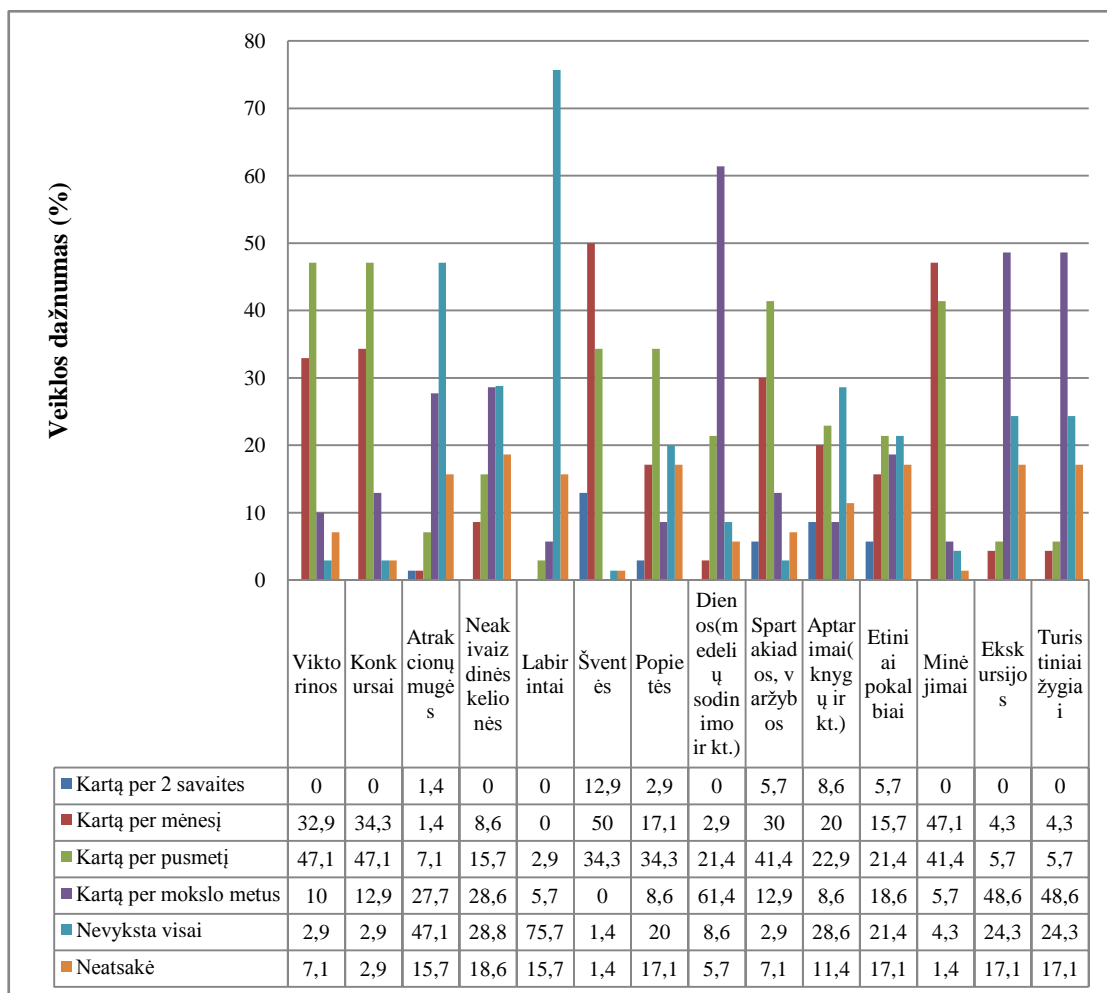
Tyrimo duomenys atskleidė, kad pedagogai daugiausia patirties bei gebėjimų turi vesti konkursus ir ekskursijas po (57,1%), šventes (55,7%), viktorinas (48,8%). Mažiau kompetentingi organizuoti minėjimus - 54,3%; atrakcionų mugės – 45,7%; aptarimus (knygų, kino filmų ir

pan.) – 44,3%; etinius pokalbius – 42,9%; dienas (medelių sodinimo ir pan.) – 44,3%; neakivaizdines keliones – 37,1 %; spartakiadas, varžybas – 25,7%; labirintus – 24,3%;

Tinkamas laisvalaikio organizavimas yra labai reikšmingas pedagogo darbas, sudarantis realias pedagoginio poveikio prielaidas. Gana nelengva organizuoti mokinių veiklą apimančią plačias žmogaus gyvenimo sferas: pažinimą, darbą, laisvalaikį, kūrybą, bendravimą. Neformaliojo ugdymo mokytojas – asmuo, ugdantis ir mokantis asmenis pagal neformaliojo ugdymo programas, turintis darbo patirties ir kompetencijos (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005).

Apibendrinus galima daryti prielaidą, kad mokytojams vis dar stinga kompetentingumo, patirties, organizuoti ir pasiūlyti mokiniams įvairesnių, patrauklesnių renginių.

Išanalizavus mokinių atsakymus, *kokia veikla dažniausiai organizuojama mokykloje*, analogiškas klausimas buvo pateiktas pedagogams, siekiant išsiaiškinti ar jie domisi ir žino, kokie renginiai vyksta mokykloje.

6 pav. Renginių dažnumas mokykloje mokytojų požiūriu (N = 70)

Gauti duomenys rodo, kad apklaustieji mokytojai nurodė panašų veiklos dažnumą mokykloje, kaip ir tyrime dalyvavę mokiniai (žr. 4 pav.). Mokytojai domisi ir žino, kokios veiklos organizuojamos ugdymo įstaigoje.

Apibendrinus veiklos dažnumą mokykloje mokinių ir mokytojų požiūriu, galima daryti prielaidą, kad dažniausiai įvairūs renginiai organizuojami kartą per pusmetį arba per mokslo metus. Pasak M. Barkauskaitės (2001), paauglystės amžiaus tarpsnis pasaulyje pripažintas kaip pats sudėtingiausias ir reikšmingiausias amžius asmenybės ugdyme. Paauglys yra vienas iš aktyviausių besikeičiančios visuomenės narių, siekiantis pilnaverčio bendravimo ir pripažinimo. Todėl mokyklose reikėtų dažniau organizuoti įvairių, jaunimui aktualių ir patrauklių renginių, kuriuose paaugliai galėtų išreikšti save, kas šiame amžiaus tarpsnyje gana aktualu.

Tiriant renginių dažnumą svarbu išsiaiškinti, ar mokiniai tik žino, kokie renginiai organizuojami mokykloje, ar ir dalyvauja juose. Todėl tyrimu siekta išsiaiškinti, *kokiose renginiuose mokiniai dalyvauja gausiausiai.*

3 lentelė

Mokinių dalyvavimas renginiuose (N = 160)

Renginiai	Nevyksta %	Vyksta, bet juose Nedalyvauju %	Tokie renginiai vyksta ir juose dalyvauju %	Neatsakė %	Iš viso %
Viktorinos	22,5	48,8	26,9	1,9	100
Konkursai	5,6	46,9	46,2	1,2	100
Atrakcionų mugės	63,1	19,4	15	2,5	100
Neakivaizdinės kelionės	50	11,9	33,8	4,4	100
Labirintai	86,2	6,9	4,4	2,5	100
Šventės	5,6	21,9	69,4	3,1	100
Popietės	46,9	29,4	20	3,8	100
Dienos (medelių sodinimo, aplinkos tvarkymo,...)	25,6	26,2	44,4	3,8	100
Spartakiados, varžybos	20,6	36,9	36,9	5,6	100
Aptarimai(knygų, kino filmų)	66,2	18,1	12,5	3,1	100
Etiniai pokalbiai	45	26,9	23,8	4,4	100
Minėjimai	14,4	26,9	55,6	3,1	100
Ekskursijos	12,5	6,9	79,4	1,2	100
Turistiniai žygiai	37,5	17,5	41,2	3,8	100

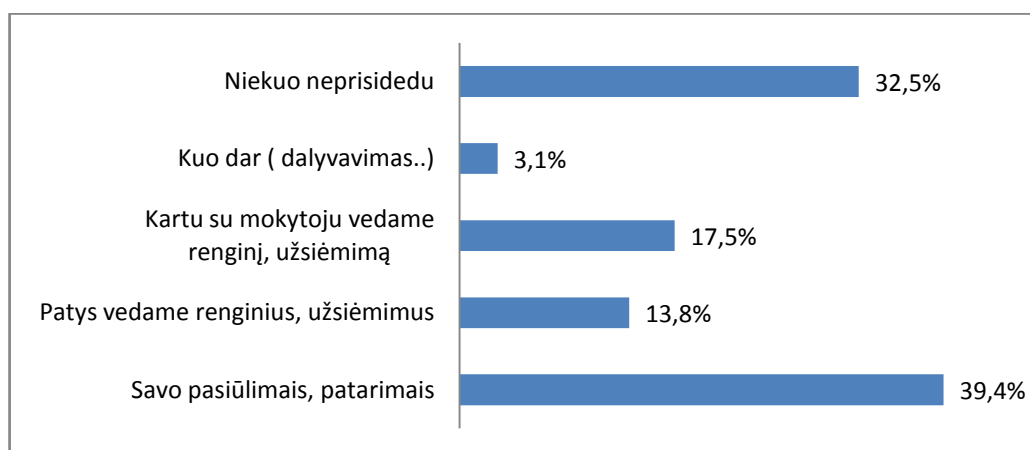
Tyrimo duomenys rodo, kad gausiausiai apklaustieji mokiniai dalyvavo ekskursijose - 79,4%. 69,4% respondentų paminėjo, kad noriai dalyvauja šventėse, 55,6% - minėjimuose, 46,2% - konkursuose. Panašius skaičius mini turistinius žygius – 41,2%. Toliau seka spartakiados, varžybos – 36,9%; neakivaizdinės kelionės – 33,8%; viktorinos – 26,9%; etiniai pokalbiai – 23,8%; popietės - 20%; atrakcionų mugės - 15%; aptarimai (knygų, kino filmų), labirintai – 4,4%,

Daugiausiai respondentų, kaip nevykusį renginį, atitinkamai minėjo labirintus 86,2%; aptarimus (knygų, kino filmų) – 66,2%; neakivaizdines keliones - 50%; popietes - 50%; etinius pokalbius - 45%; turistinius žygius – 37,5% ; dienas – 25,6%; spartakiadas, varžybas – 20,6 %; minėjimus – 14,4%; ekskursijas – 12,5%, konkursus ir šventes po - 5,6%.

Renginius, kurie vyko, tačiau mokiniai juose nedalyvavo, respondentai nurodė tokia tvarka: viktorinos - 48,8%; konkursai – 46,9%; spartakiados, varžybos 36,9%; popietės – 29,4%; etiniai pokalbiai ir minėjimai po – 26,9%; dienos – 26,2%; šventės – 21,9%; atrakcionų mugės – 19,4%; aptarimai – 18,1%; turistiniai žygiai – 17,5%; neakivaizdinės kelionės – 11,9%; labirintai ir ekskursijos po – 6,9%.

Gauti rezultatai rodo, kad gausiausiai respondentai dalyvauja ekskursijose, šventėse, konkursuose, turistiniuose žygiuose. Mokiniais įdomi aktyvi veikla, kurios metu gali nusimesti nuo savęs rūpesčių našta, atsikratyti prasto nuotaikos, nuobodulio pamiršti mokymąsi, išreikšti save visapusiškai.

Tiriant mokinių dalyvavimą renginiuose svarbu išsiaiškinti, *kuo mokiniai prisideda prie jų organizavimo*, ar suteikiama teisė vaikams išreikšti save. Gauti duomenys pateikti 7 pav.

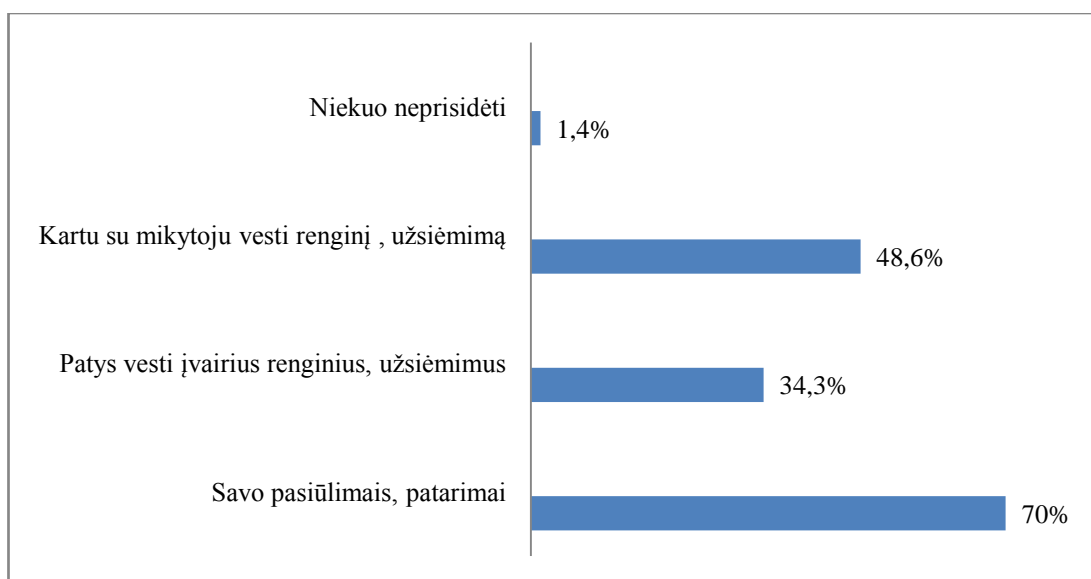
7 pav. **Mokinių prisidėjimas prie laisvalaikio organizavimo (N=160)**

Pastaba. Respondentai galėjo pateikti po kelis atsakymų variantus.

Pateikti duomenys rodo, kad respondentams dažniausiai suteikiama teisė prie laisvalaikio organizavimo prisidėti tik savo pasiūlymais arba patarimais (39,9%), kartu su mokytoju vesti renginį ar užsiėmimą (17,5%); išreikšti save visapusiškai organizuoti, vesti renginius, užsiėmimus patiems, suteikiama tik penktadaliui apklaustųjų. Net 32,5% tyrime dalyvavusių mokinių prie renginių organizavimo visai neprisideda.

Galima daryti prielaidą, kad pedagogai nesuteikia mokiniams galimybės išreikšti save visapusiškai, o paauglystės amžiuje tai labai aktualu, nes paauglys ieško savitų sprendimų, nori būti tikras dėl savo nuomonės teisingumo, siekia pilnaverčio bendravimo ir pripažinimo. Pasak M Barkauskaitės (2001), paauglys siekia įsitvirtinti tarp suaugusiųjų, būti pripažintas, įgyti suaugusiųjų teises.

Išanalizavus mokinių atsakymus, kuo jie prisideda prie laisvalaikio organizavimo, tas pats klausimas buvo pateiktas ir pedagogams, siekiant išsiaiškinti *mokytojų nuomonę, kuo mokinys turi prisidėti prie laisvalaikio organizavimo*.

8. pav. **Mokytojų nuomonė apie mokinių prisidėjimą prie laisvalaikio organizavimo (N=70)**

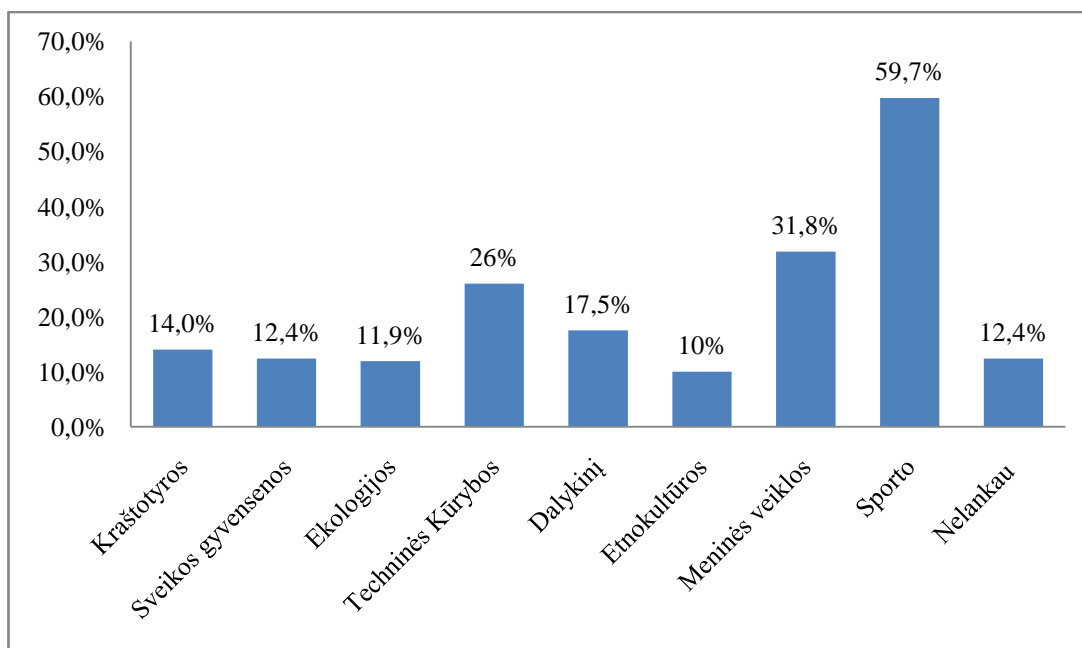
Pastaba. Respondentai galėjo pateikti po kelis atsakymų variantus.

Apklaustieji mokytojai teigė, kad moksleiviai daugiausiai turi prisidėti prie laisvalaikio organizavimo savo pasiūlymais, patarimais (70%), ką ugdytiniai ir daro (žr. 7 pav.).

Respondentų nuomone reikia suteikti galimybę kartu su pedagogu vesti renginį, užsiėmimą (48,6%), patiems moksleiviams organizuoti, vesti įvairias veiklas (34,3%).

Apibendrinant tyrime dalyvavusių mokytojų nuomonę galima daryti prielaidą, kad pedagogai ne visada suteikia mokiniams galimybių visapusiškai išreikšti save, todėl mokiniai dažniausiai neprisideda prie turiningesnio laisvalaikio organizavimo (žr. 8 pav.).

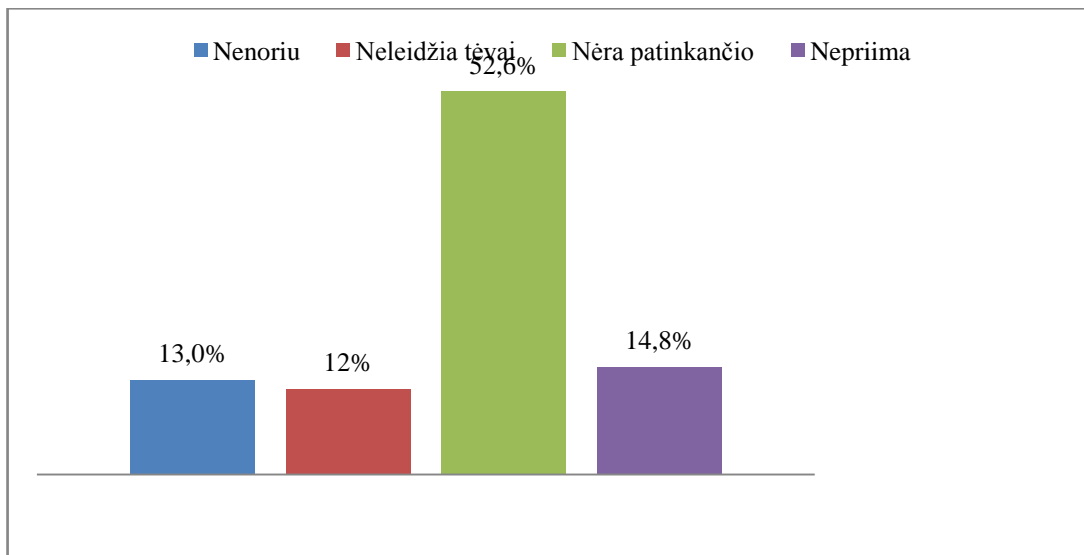
Tyrimu siekta sužinoti, *kokios krypties būrelius mokiniai lanko ir dėl kokių priežasčių yra pasirinkę arba nepasirinkę.*

9 pav. Mokinių būrelio pasirinkimas (N=160)

Pastaba. Respondentai galėjo pateikti po kelis atsakymų variantus.

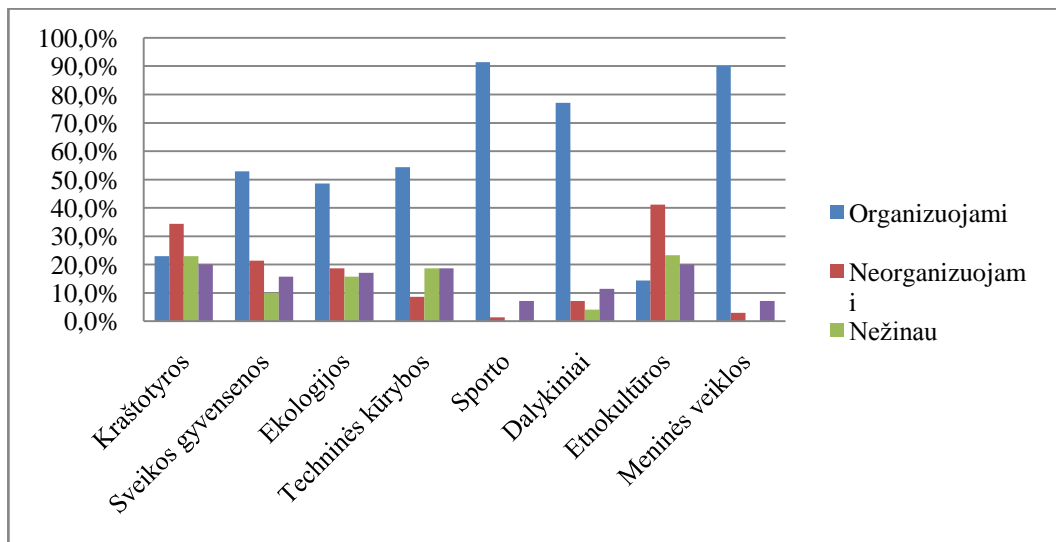
Tyrimo duomenys rodo, kad daugiausiai respondentų dėmesio susilaukė sporto krypties užsiėmimai. Tai nurodė daugiau nei pusė respondentų. Galima teigti, jog šį pasirinkimą lemia noras fiziškai tobulėti, būti populiariam draugų tarpe, bei daugumoje mokyklų puoselėjamos sveikos gyvensenos tradicijos. Pasak K. A. Trimako (1997) tai būdinga viduriniajai jaunystei (14-16m.), kuri pasižymi energingumu, entuziastingumu, sumažėja emocijų sąmyšis. Stipriau pasireiškia energija, entuziazmas, metamasi į sportą. Meninės krypties veikloje dalyvauja – 31,8%; techninės kūrybos – 26%. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad 12,4% moksleivių nelanko jokios veiklos, todėl svarbu buvo išsiaiškinti, kokios priežastys tai lemia.

10 pav. Mokinių būrelio nelankymo priežastys (N=160)

Daugiau nei pusė (52,6%) respondentų pagrindine nelankymo priežastimi nurodė, kad nėra patinkančio būrelio. Tai rodo, kad mokykloje yra nepakankamai organizuojama veikla, kuri atitiktų mokinių poreikius, interesus, polinkius. Galima daryti prielaidą, kad viena iš priežasčių – mokykloms skiriamų lėšų mokinių laisvalaikio organizavimui trūkumas. Be to, mokykloje organizuojamos veiklos ne visada mokiniams yra patrauklios, trūksta įvairovės, organizatoriai neįstengia sukurti naujesnių, patrauklesnių užimtumo formų, kad patenkintų mokinių lūkesčius.

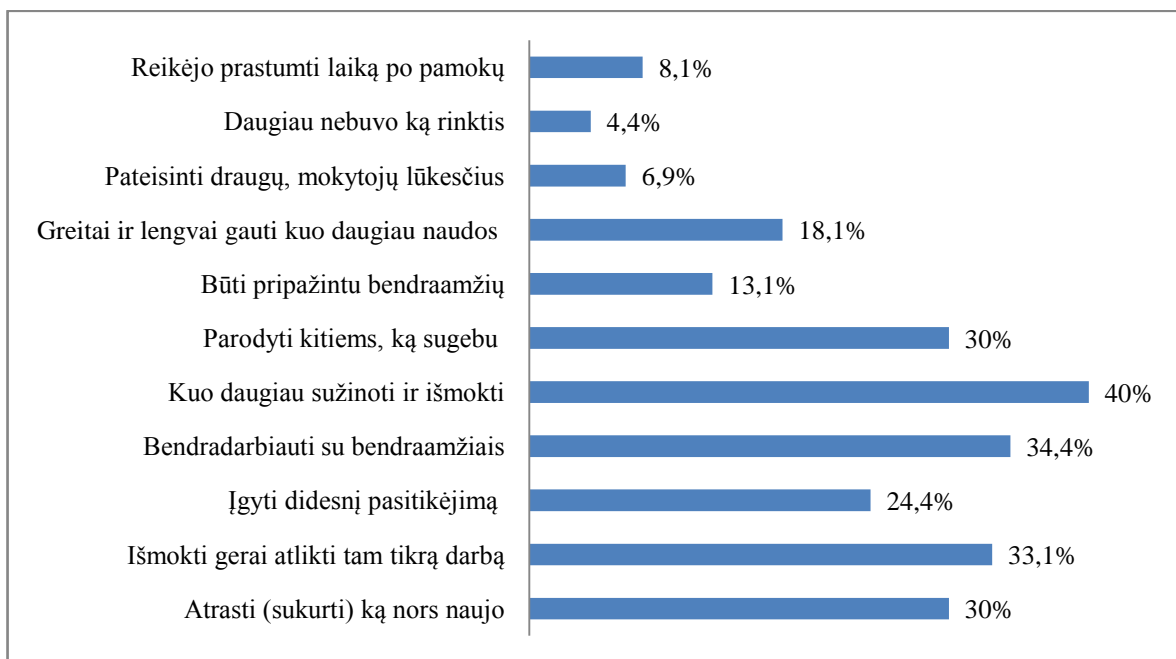
Tyrimu siekta išsiaiškinti, ar pedagogai domisi, žino, *kokios krypties būreliai organizuojami* mokykloje.

11 pav. Pedagogų žinios apie būrelių organizavimą mokykloje (N=70)

11 paveiksle pavaizduoti duomenys atskleidė, kad dažniausiai mokykloje organizuojami sporto (91,4%); meninės veiklos ir dalykinės krypties būreliai. Mokiniai (žr. 9 pav.) taip pat nurodė, kad dažniausiai dalyvauja šiuose būreliuose. Rečiau organizuojami etnokultūros (41,1%), ekologijos (18,6%); sveikos gyvensenos. Gauti duomenys rodo, kad pedagogai domisi, žino, kokia veikla mokykloje organizuojama.

Tyrimu siekta atskleisti, *kokių motyvų skatinami mokiniai pasirenka laisvalaikio veiklą.*

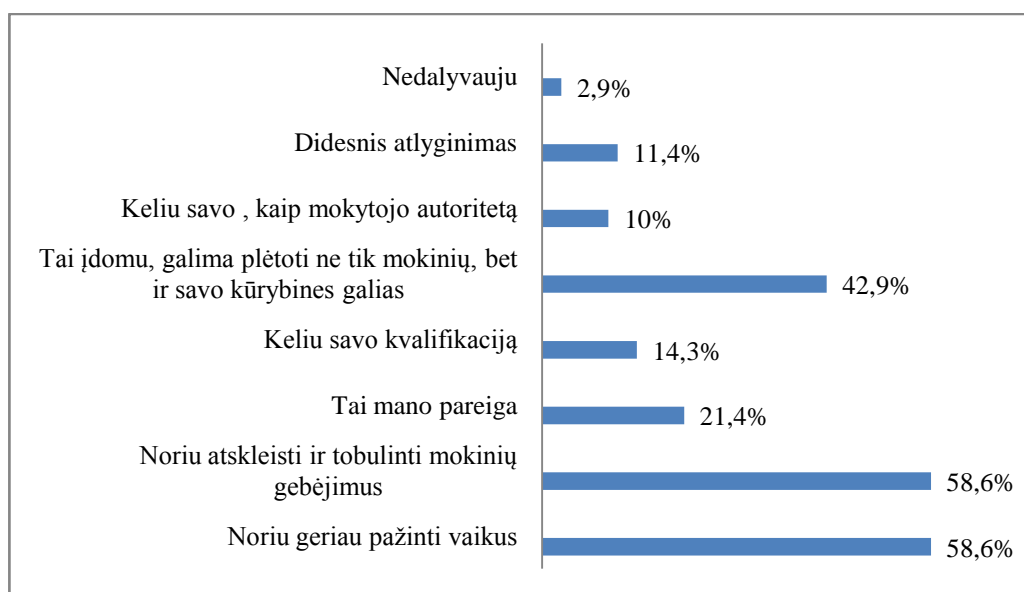
12 pav. **Laisvalaikio veiklos pasirinkimo motyvai (N=160)**

Pastaba. Respondentai galėjo pateikti po kelis atsakymų variantus.

Daugiausiai respondentai pasirenka laisvalaikio veiklą norėdami kuo daugiau sužinoti, išmokti - 40%; nori bendradarbiauti su bendraamžiais – 34,4%; 33,1% mano, jog pasirinkta veikla išmokys gerai atlikti tam tikrą darbą, veiklą; po 30% respondentų teigia, kad pasirinktoje veikloje atras ką nors naujo ir parodys kitiems ką sugeba; 24,4% apklaustųjų dalyvauja veikloje norėdami įgyti didesnę pasitikėjimą; 18,1% pasirenka veiklą norėdami gauti greitai ir lengvai kuo daugiau naudos, pasiekti trokštamų rezultatų; 13,1% - teigia, kad dalyvaudamas laisvalaikio kokiaje nors veikloje bus pripažintas bendraamžių, artimųjų, mokytojų; 8,1% - norėdami prastumti laiką po pamokų; norėdami pateisinti artimųjų, draugų, mokytojų lūkesčius pasirenka veiklą; 4,4% - teigia, kad nebuvo daugiau ką rinktis.

Apžvelgus tyrimo rezultatus, galima teigti, jog respondentai pasirenka laisvalaikio veiklą skatinami teigiamų motyvų, norėdami kuo daugiau sužinoti, bendradarbiauti su bendraamžiais, atrasti ką nors naujo. Tik nežymi dalis mokinių dalyvauja norėdami prastumti laiką po pamokų, norėdami pateisinti artimųjų, draugų lūkesčius.

Tyrimu siekta išsiaiškinti, *kokių motyvų skatinami mokytojai organizuoja mokinių laisvalaikį.*

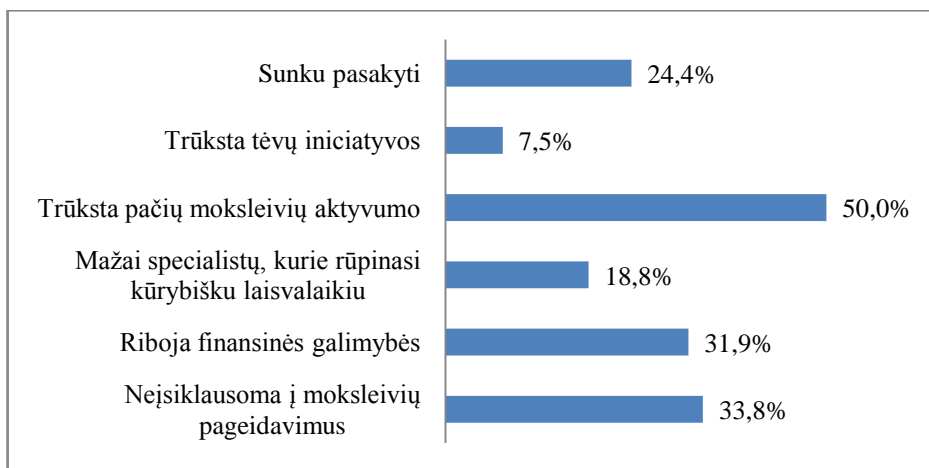
13. Mokytojų motyvai organizuojant mokinių laisvalaikį (N=70)

Pastaba. Respondentai galėjo pateikti po kelis atsakymų variantus.

Išanalizavus tyrimo duomenis paaiškėjo, kad daugiau nei pusė mokytojų organizuoja laisvalaikio veiklą mokiniams norėdami geriau pažinti, atskleisti ir tobulinti jų gebėjimus. Tačiau 11,4% - organizuoja veiklą dėl didesnio atlyginimo; 14,3% - norėdami pasikelti kvalifikaciją;

Gauti rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad dažniausiai pedagogai organizuoja laisvalaikio veiklą mokinių labui. Tačiau kartais organizuoja ir savo poreikiams patenkinti: gauti didesnę atlyginimą, pasikelti kvalifikaciją.

Tyrimu siekta išsiaiškinti mokinių nuomonę apie *pagrindines problemas kylančias moksleiviams organizuojant laisvalaikio užsiėmimus.*

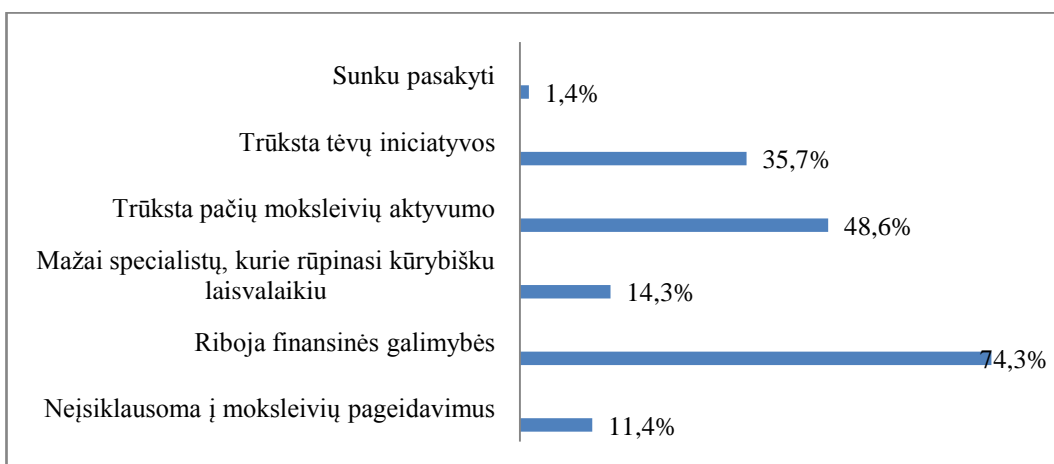

14 pav. **Mokinių nuomonė apie problemas kylančias organizuojant laisvalaikio užsiėmimus, veiklas (N=160)**

Pastaba. Respondentai galėjo pateikti po kelis atsakymų variantus.

Akivaizdu, kad respondentai patys pripažįsta aktyvumo stoką (50%) mokiniams organizuojant laisvalaikio renginius. Iš 14 paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad mokiniai turi pageidavimų ir pasiūlymų mokyklos administracijai, bet supranta, kad gerus ketinimus riboja finansinės galimybės. 20% moksleivių mano, jog neįsiklausoma į jų pageidavimus. Neapsisprendę mokiniai, sudarantys 15% respondentų teigia, kad sunku įvardinti problemas. 11% įsitikinę jog mažai specialistų, kurie rūpinasi kūrybišku laisvalaikiu. Tik 5% respondentų teigia, kad trūksta tėvų iniciatyvos.

Išanalizavus mokinių atsakymus, apie *problemas kylančias organizuojant laisvalaikio užsiėmimus*, toks pat klausimas buvo pateiktas ir mokytojams.

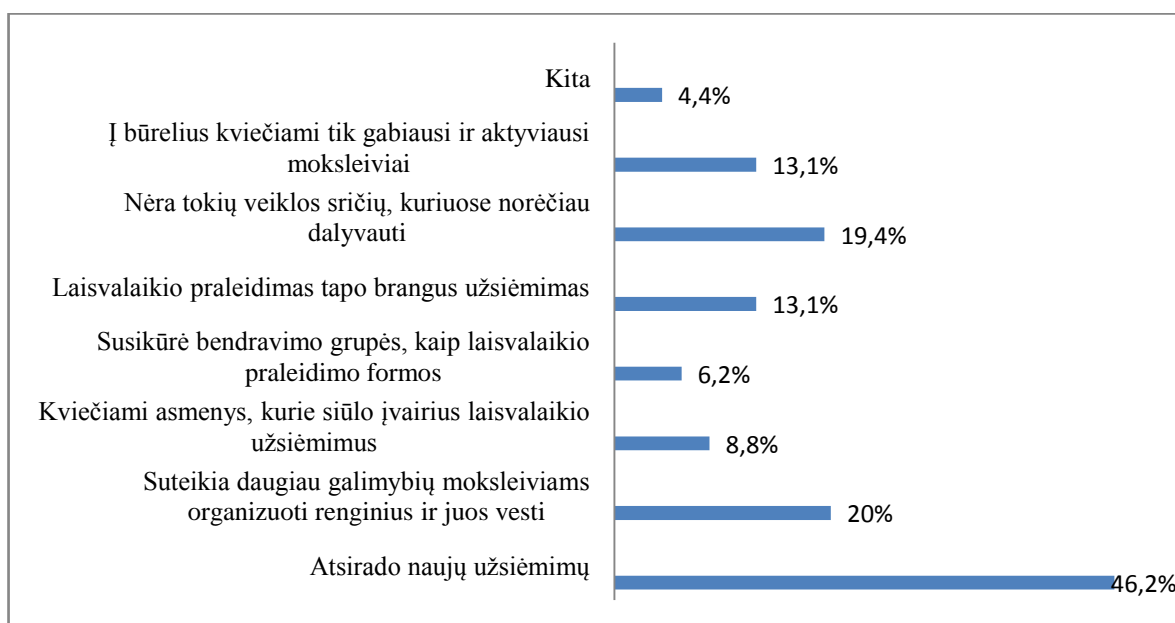
15 pav. **Mokytojų nuomonė apie problemas kylančias organizuojant laisvalaikio užsiėmimus, veiklas (N=70)**

Pastaba. Respondentai galėjo pateikti po kelis atsakymų variantus.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad apklaustieji pedagogai mano, jog pagrindinė problema tai finansinių galimybių ribojimas, tačiau tyrime dalyvavę mokiniai taip nemano. Mokiniai pagrindine problema įvardija, kad trūksta pačių moksleivių aktyvumo (žr. 14 pav.), o mažiau nei pusė pedagogų mano, kad trūksta moksleivių aktyvumo. Trečdalis mokytojų teigia, kad trūksta tėvų iniciatyvos. 11,4% respondentų įvardija, kad neįsiklausoma į moksleivių pageidavimus.

Apibendrinus mokytojų ir mokinių požiūri galima teigti, kad didžiausia problema tai nepakankamas finansavimas ir mokinių aktyvumo stoka. Kai mažai skiriama lėšų tam tikrai veiklai, pedagogai neįstengia pasiūlyti paaugliams įvairesnės, įdomesnės veiklos, kuri skatintų mokinius aktyviai dalyvauti ir turiningai praleisti laisvalaikį.

Besidomintys turingu laisvalaikiu mokiniai nėra abejingi keitimuisi, siekia tobulėti, todėl tyrimu siekta išsiaiškinti *laisvalaikio veiklos galimybių kaitą mokykloje per paskutinius mokslo metus*.

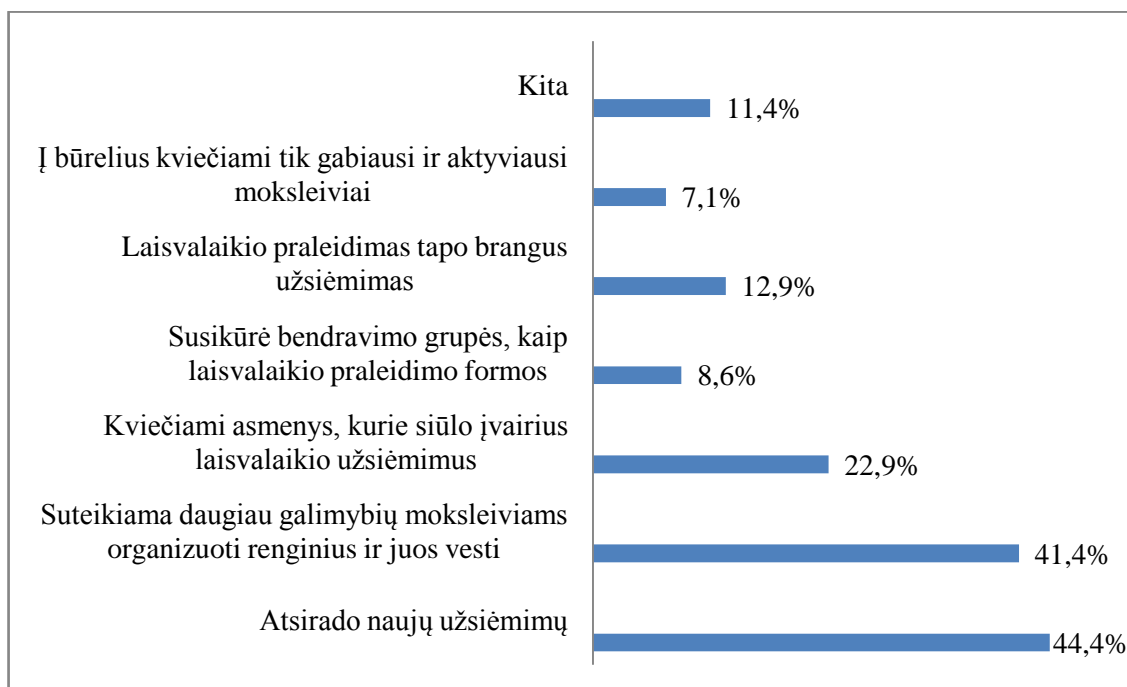
16 pav. **Mokinių požiūris į laisvalaikio veiklos kaitos galimybes mokykloje(N=160)**

Pastaba. Respondentai galėjo pateikti po kelis atsakymų variantus.

Beveik pusė respondentų 46,2% nurodo, jog mokykloje atsirado naujų užsiėmimų. Tai teigiamas rezultatas, nes nauji būreliai ar kita pozityvi veikla skatina vaikų vystymąsi, tobulėjimą, ugdo laisvalaikio tradicijas, suteikia mokiniui teisę pasirinkti veiklą pagal pomėgius, norus. 20% apklaustųjų pastebi, jog daugiau galimybių suteikiama moksleiviams organizuoti

renginius ir juos vesti. Kita vertus matome, kad 19,4 % respondentų teigia, kad nėra tokių veiklos sričių kuriuose norėtų dalyvauti. Manytina, kai tai galėtų būti patys pasyviausi mokiniai. 13,1% respondentų mano, jog į būrelius kviečiami tik gabiausi ir aktyviausi mokiniai. Dažnai mokytojai skatina dalyvauti laisvalaikio veikloje ir didžiausią dėmesį skiria tik gabiems ir aktyviems mokiniams. Kad laisvalaikio praleidimas tapo brangus užsiėmimas nurodė 13,1%; kviečiami asmenys, kurie siūlo įvairius laisvalaikio užsiėmimus 8,8%; susikūrė bendravimo grupės, kaip laisvalaikio praleidimo formos 6,2% .

Išanalizavus mokinių atsakymus, *laisvalaikio veiklos galimybių kaitą mokykloje per paskutinius mokslo metus*. To paties buvo pasiteirauta ir mokytojų.

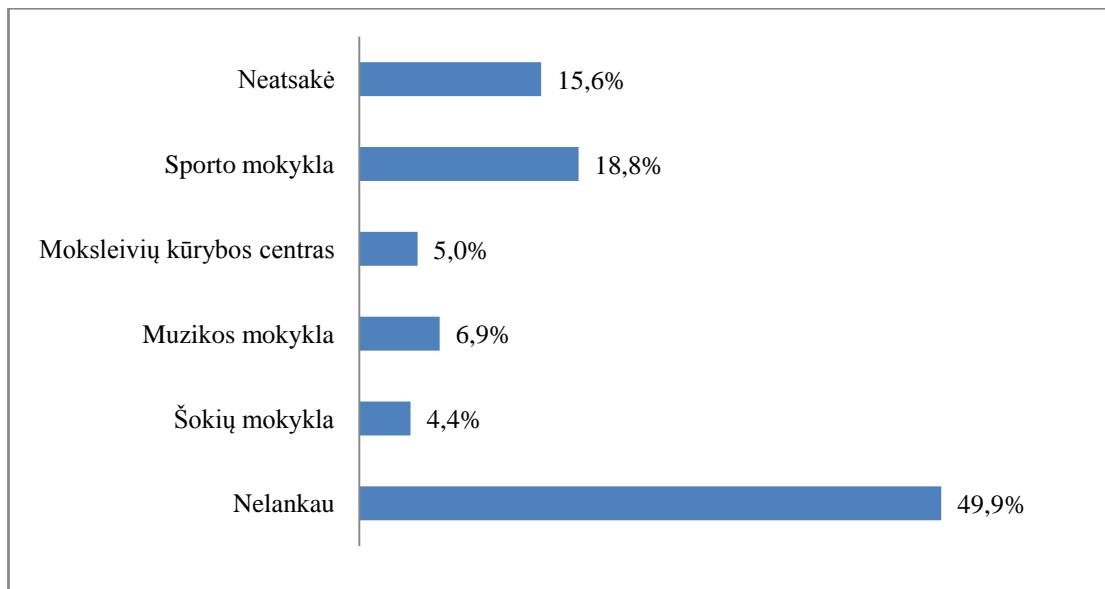

17 pav. **Mokytojų požiūris į laisvalaikio veiklos kaitos galimybes mokykloje (N=70)**

Pastaba. Respondentai galėjo pateikti po kelis atsakymų variantus.

Mokytojai atsakydami į šį klausimą, kaip ir mokiniai nurodė, kad atsirado naujų užsiėmimų (44,4%). Tačiau apklaustųjų mokytojų nuomone ugdymo įstaigoje yra suteikiama daugiau galimybių organizuoti renginius, juos vesti (41,1%), o mokiniai nurodė perpus mažiau (žr. 16 pav.).

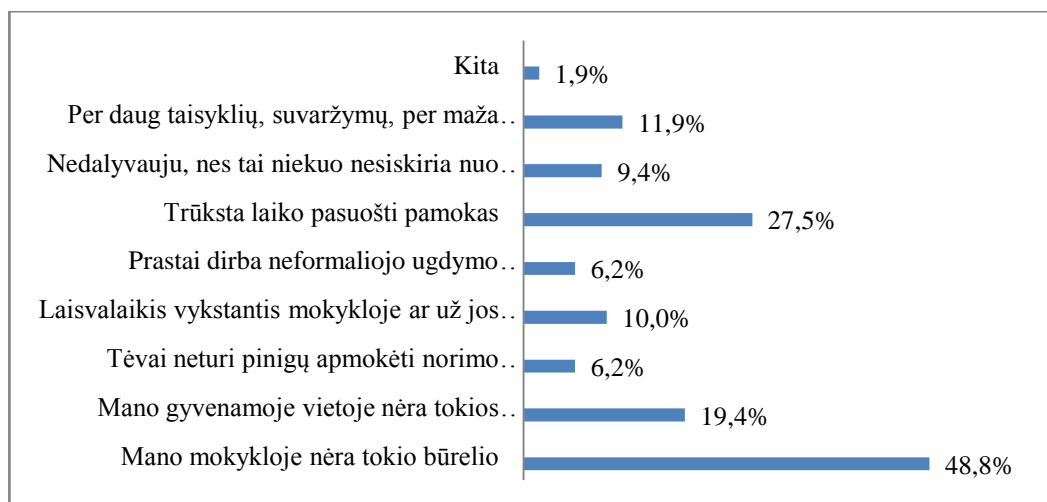
Tyrimu siekta išsiaiškinti, *ar mokiniai lanko laisvalaikio neformaliojo ugdymo įstaigą*.

18 pav. **Neformaliojo įstaigų lankymas (N=160)**

Pateikti duomenys rodo, kad pusė (49,9%) respondentų nelanko jokios neformaliojo ugdymo įstaigos. Galima daryti prielaidą, kad to priežastimi gali būti nepakankama įstaigų pasiūla, kuri atitiktų paauglių pomėgius, poreikius. Ketvirtadalis respondentų teigia lankantys sporto mokyklą. Manytume, kad šį pasirinkimą lemia noras fiziškai tobulėti, būti pripažintam draugų tarpe. Muzikos mokyklą lanko - 6,9%; šokių mokyklą – 4,4%, moksleivių kūrybos centrą - 5%.

Tyrimu siekta išsiaiškinti, *kokios priežastys lemia mokinių negalėjimą dalyvauti laisvalaikio organizuojamoje veikloje.*

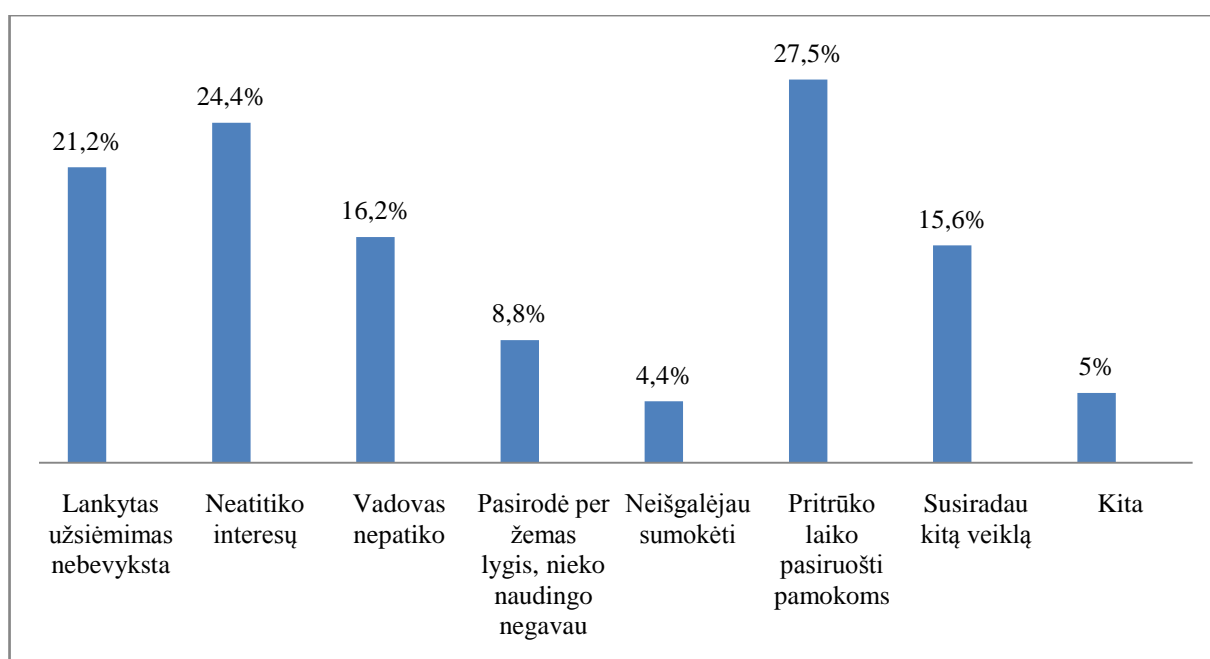
19 pav. **Mokinių nelankymo priežastys (N=160)**

Pastaba. Respondentai galėjo pateikti po kelis atsakymų variantus.

Beveik pusė respondentų pagrindine priežastimi, kodėl nedalyvauja laisvalaikio veikloje, nurodė norimo būrelio nebuvimą. Trečdalis teigia, kad trūksta laiko pasiruošti pamokoms. 19,4% respondentų mano, kad gyvenamoje vietoje nėra patinkančios ugdymo įstaigos. Galima daryti prielaidą, kad taip į pateiktą klausimą atsakė kaimo mokiniai. 11,9% apklaustųjų nedalyvauja, kadangi per daug taisyklių, suvaržymų, per mažai vietos saviraiškai. 9,4 % įsitikinę, kad tai niekuo nesiskiria nuo pamokų.

Galima teigti, kad viena iš pagrindinių nedalyvavimo priežasčių nepakankama laisvalaikio užsiėmimų pasiūla, kuri atitiktų respondentų pomėgius, poreikius.

Tyrimu siekta išsiaiškinti, *kokios yra mokinių nebelankymo laisvalaikio organizuojamos veiklos priežastys.*

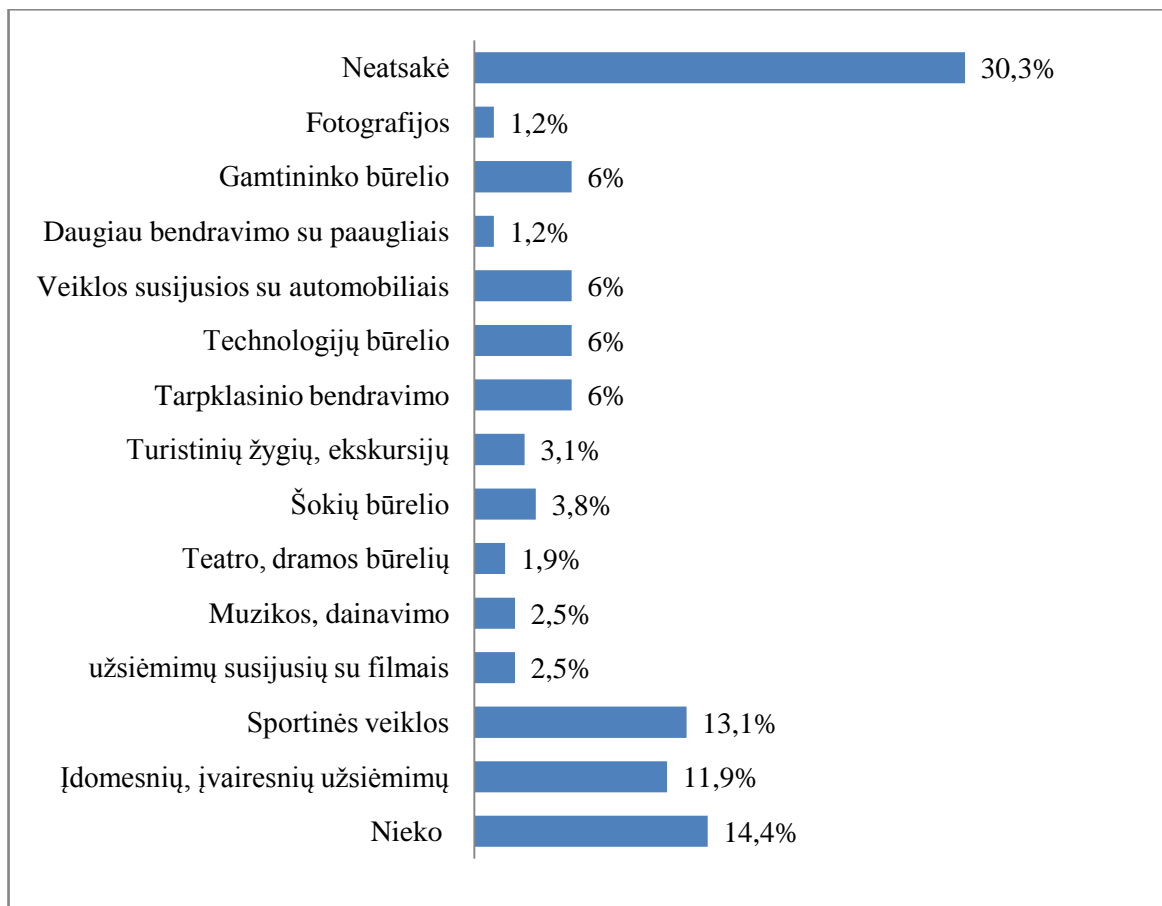
20 pav. **Mokinių nebelankymo laisvalaikio veiklos priežastys (N=160)**

Pastaba. Respondentai galėjo pateikti po kelis atsakymų variantus.

Svarbiausiomis laisvalaikio veiklos nebelankymo priežastimis mokiniai nurodė didelius mokymosi krūvius (27,5%) ir tai, kad lankyti užsiėmimai nebevyksta (21,1%). Atsakydami į šį klausimą respondentai išryškino su veiklos organizavimu susijusią problemą – netinkamą užsiėmimų pasiūlą. Dar viena labai ryški problema – dideli mokymosi krūviai, nes mokiniai didžiąją dalį laisvo laiko skiria pamokų ruošai, papildomam dalykų mokymuisi. Mažiausiai įtakos pasitraukti iš laisvalaikio veiklos turėjo finansiniai sunkumai (4,4%)

Tyrimo rezultatai rodo, kad laisvalaikio veikloje mokiniai dažniausiai nedalyvauja dėl laiko stokos. Svarbiausios paauglių pasitraukimo iš veiklos priežastys yra dideli mokymosi krūviai, interesų neatitikimas, tai, kad lankyti užsiėmimai nebevyksta.

Respondentams buvo pateiktas atviras klausimas, kuriuo norėta išsiaiškinti mokinių nuomonę, *kokių užsiėmimų trūksta mokykloje ir už jos ribų*. Apibendrinti duomenis pateikti 21 pav.

21 pav. **Mokinių požiūriu trūkstama veikla (N=160)**

Net 30,3% respondentų nepateikė jokie pasiūlymo. 13,1% apklaustųjų mano, kad reikėtų daugiau organizuoti sportinės veiklos; įdomesnių, įvairesnių užsiėmimų (11,9%). Taip pat buvo išreikštas noras, kad veiktų daugiau šokių, teatro, dramos, muzikos, gamtininkų, fotografijos, technologijų, automobilininkų būrelių.

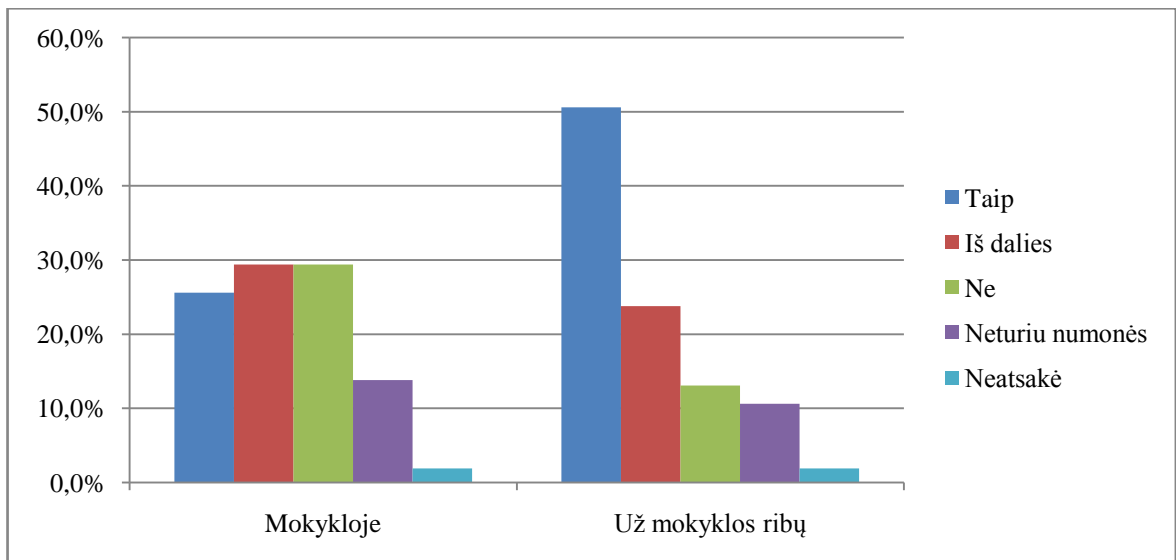
Mokytojams buvo pateiktas atviras klausimas, kuriuo norėta išsiaiškinti pedagogų nuomonę, *kokių veiklų užsiėmimų trūksta mokykloje ir už jos ribų*. Apibendrinti duomenis pateikti 21 paveiksle.

Mokytoju požiūriu trūkstama veikla (N=70)

Veikla	Respondentų skaičius	%
Aktyvaus judėjimo būrelių	4	5,7
Būrelių gabiems vaikams	4	5,7
Choreografijos, aerobikos, dailės užsiėmimų	1	1,4
Netrūksta veiklos ir užsiėmimų, gali būti atrandama reaguojant į poreikį	1	1,4
Trūksta įvairesnių popamokinių būrelių	1	1,4
Meninės veiklos	11	15,7
Žurnalistikos	2	2,9
Dramos būrelių	1	1,4
Sveikos gyvensenos	1	1,4
Ekonomikos	1	1,4
Užsiėmimų kurie plėstų (gilintų) mokinių žinias pvz. Skaitovų būrelis, istorikų būrelis	1	1,4
Matematikos	1	1,4
Nežinau	2	2,9
Neatsakė	39	55,7

Lentelėje pateikti duomenys rodo, kad apklaustųjų mokytojų nuomone labiausia trūksta meninės veiklos užsiėmimų (15,7%). 8 respondentai įsitikinę, kad trūksta aktyvaus judėjimo ir gabiems vaikams skirtų būrelių. Daugiau nei pusė apklaustųjų pedagogų savo nuomonės neišreiškė. Galima daryti prielaidą, kad dauguma respondentų nesidomi mokinių laisvalaikio praleidimo galimybėmis, negali ar nenori pateikti konkrečių pasiūlymų.

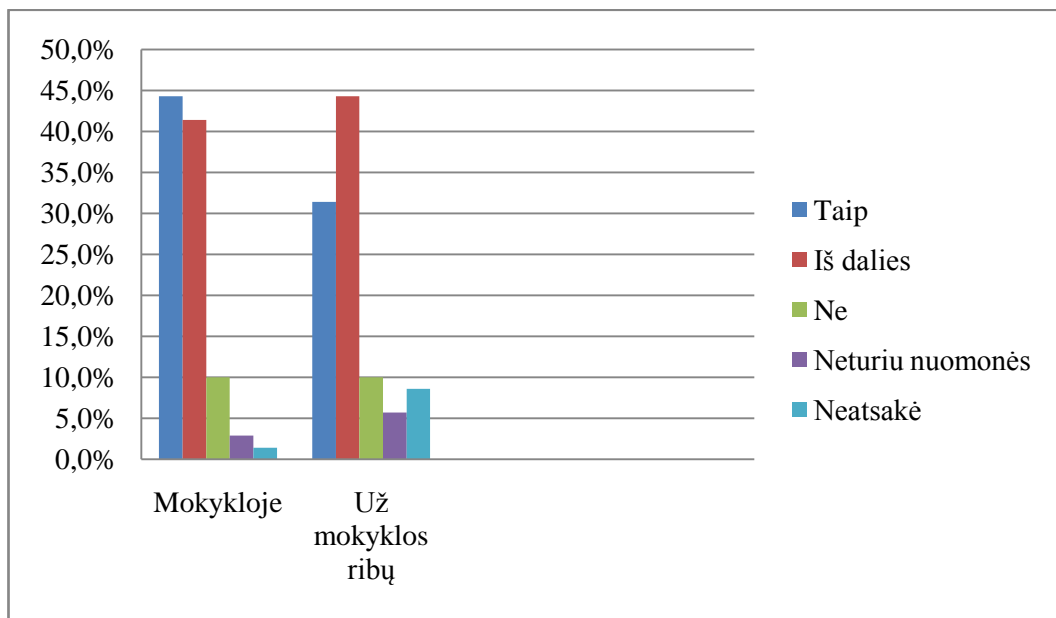
Tyrimu siekta išsiaiškinti, *ar mokinius tenkina laisvalaikio veiklų užsiėmimų įvairovė (pasiūla).*

22 pav. **Mokinių pasitenkinimas laisvalaikio veiklų įvairovę**(N=160)

Tyrimas atskleidė, kad mokinius daugiau tenkina įvairios laisvalaikio veiklos organizuojamos už mokyklos ribų (50,5%). Tai rodo, kad už mokyklos ribų organizuojama veikla respondentams atrodo įdomesnė, patrauklesnė, suteikianti daugiau galimybių turiningai praleisti laisvalaikį.

Tyrimu siekta išsiaiškinti, *ar mokinius tenkina laisvalaikio veiklų užsiėmimų įvairovė* (pasiūla) mokytojų požiūriu.

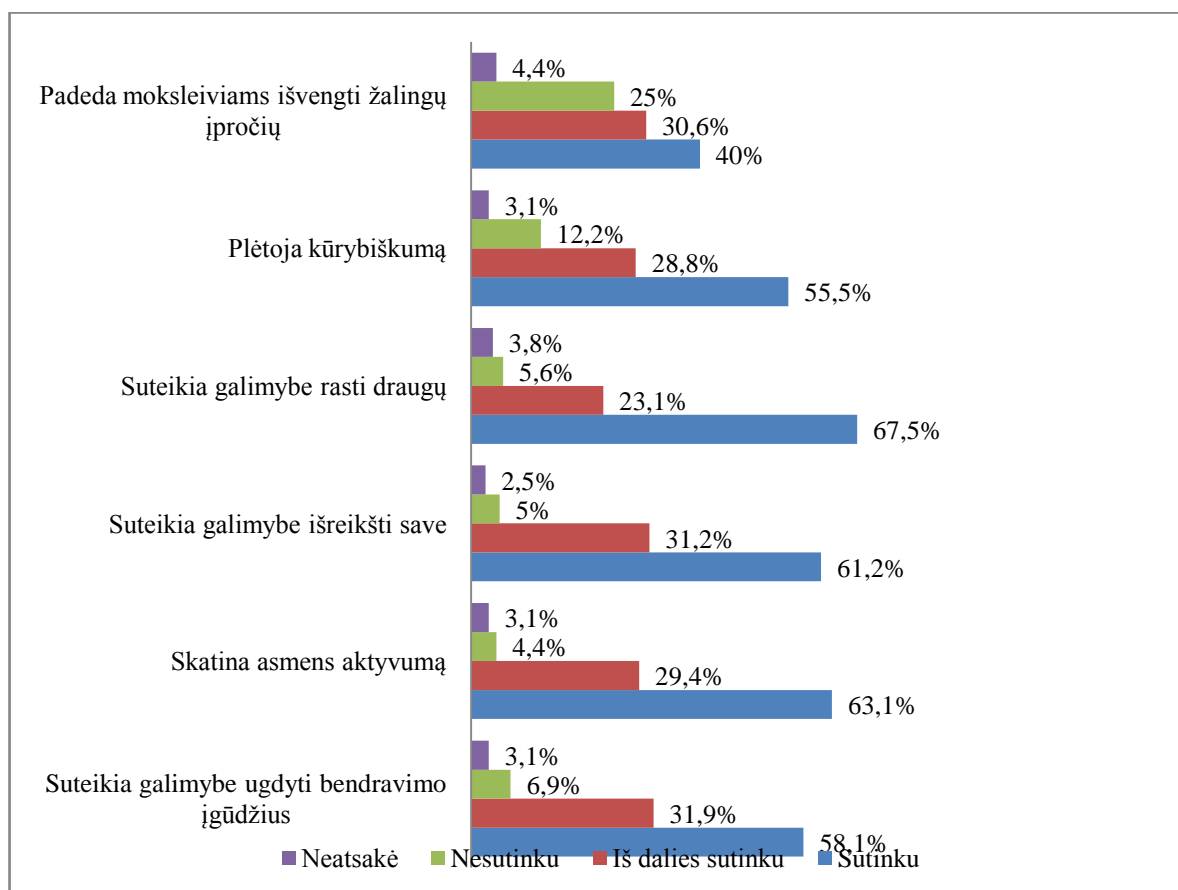

23 pav. **Mokytojų požiūris į mokinių pasitenkinimą laisvalaikio veiklų įvairovę**
(N=70)

Mokytojų požiūriu, laisvalaikio veiklų įvairovė mokinius labiau tenkina mokykloje (44,3%), nei už mokyklos ribų. Mokiniai teigė, kad jiems įdomesnė, patrauklesnė veikla už mokyklos ribų, nei mokykloje (žr. 22 pav.).

Galime daryti prielaidą, kad pedagogai nesidomi, kokioje veikloje mokiniai dalyvauja po pamokų. Kokia veikla ir kur mokiniams įdomesnė.

Tyrimu norėta išsiaiškinti moksleivių nuomonę, *ką suteikia aktyvus jų užimtumas laisvalaikio metu.*

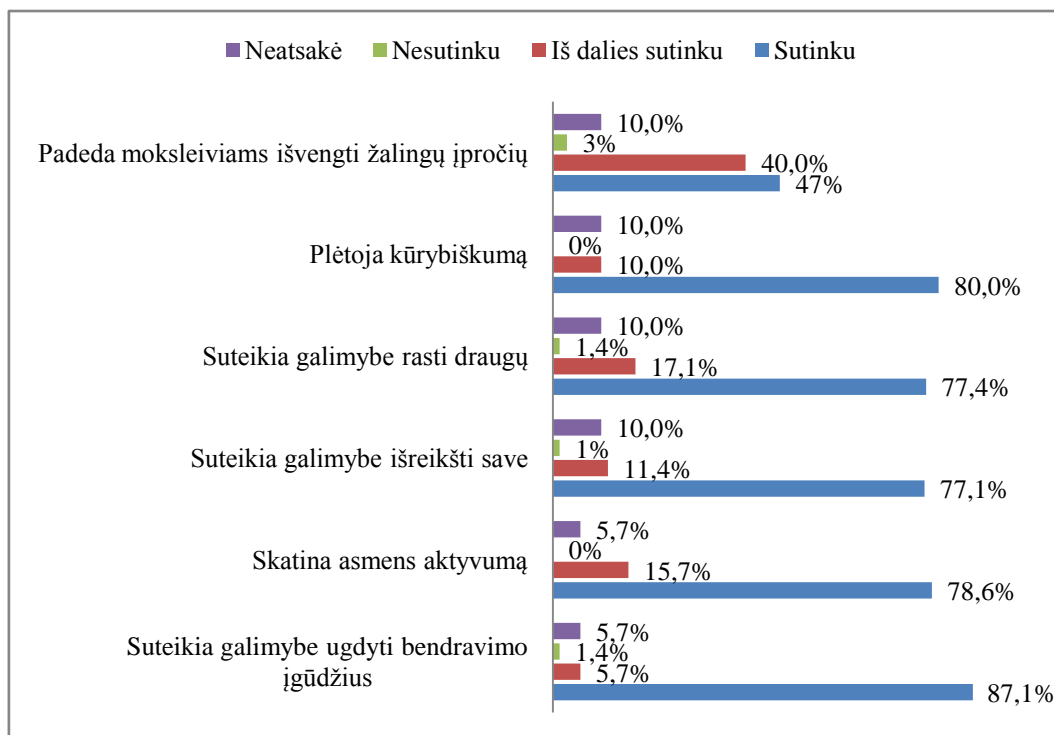

24 pav. **Mokinių nuomonė apie aktyvų laisvalaikį (N=160)**

Respondentai sutinka, kad laisvalaikis suteikia galimybę rasti draugų (67,5%), plėsti bendravimo įgūdžius (58,1%), dalyvauti, išreikšti save (61,2%). Mėgstamiausia ir populiariausia laisvalaikio forma bendravimas su draugais, tai natūralus būdingas paauglystės amžiuje poreikis. Įvardindami kitas nuomones, respondentai papildo, kad laisvalaikis tai galimybė pailsėti nuo mokslų, galimybė susidraugauti, laikas poilsiui ir atsipalaidavimui, atitrūkimas nuo namų darbų ruošos, prevencija. Didžioji dalis respondentų pritaria, kad laisvalaikis skatina asmens aktyvumą, suteikia daugiau žinių, plėtoja kūrybiškumą, skatina asmens aktyvumą.

Tai rodo, kad moksleiviai rūpinasi savo veikla, nori būti aktyviais, kadangi žino, kad aktyvus laisvalaikis suteikia galimybę plėsti bendravimo įgūdžius, susirasti draugų, išreikšti save, plėtoti kūrybiškumą, išvengti žalingų įpročių.

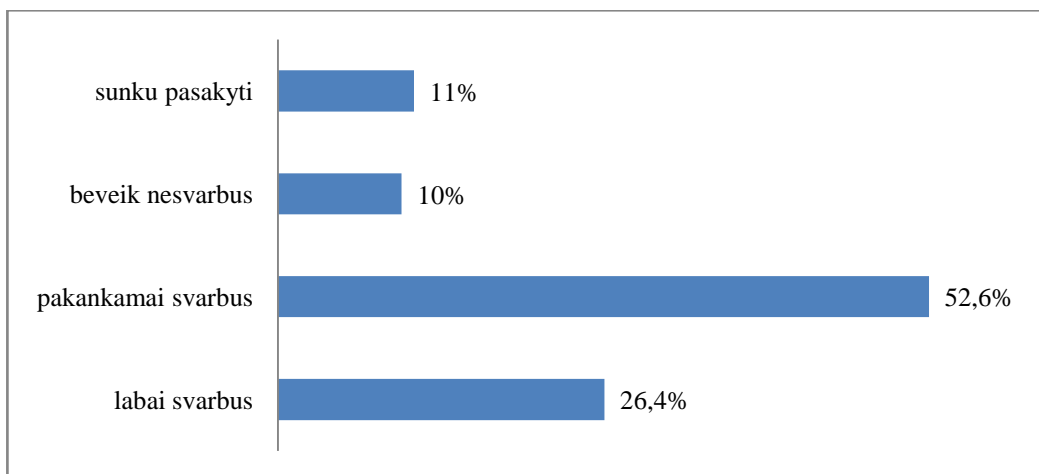
Išanalizavus mokinių požiūrį į klausimą, *ką suteikia aktyvus mokinių užimtumas laisvalaikiu*, to paties buvo pasiteirauta ir mokytojų.

25 pav. Mokytojų nuomonė apie aktyvų mokinių laisvalaikį (N=70)

Tyrime dalyvavę pedagogai sutinka, kad laisvalaikis mokiniams suteikia galimybę rasti draugų (77,4%), plėsti bendravimo įgūdžius (87,1%), dalyvauti, išreikšti save (77,1%). Mokytojų nuomone aktyvus mokinių užimtumas daugiausia plėtoja kūrybiškumą ir suteikia galimybę ugdyti bendravimo įgūdžius. Respondentai papildė, kad laisvalaikis, tai galimybė išvengti žalingų įpročių, galimybė susidraugauti, laikas poilsiui. Didžioji dalis pedagogų pritaria, kad laisvalaikis skatina asmens aktyvumą, suteikia daugiau žinių, plėtoja kūrybiškumą, ugdo bendravimo įgūdžius, suteikia galimybę išreikšti save.

Pedagogas yra pagrindinis mokykloje veiklos organizatorius. Todėl tyrimu siekta išsiaiškinti, *ar mokytojui yra svarbus mokinių laisvalaikio organizavimas*.

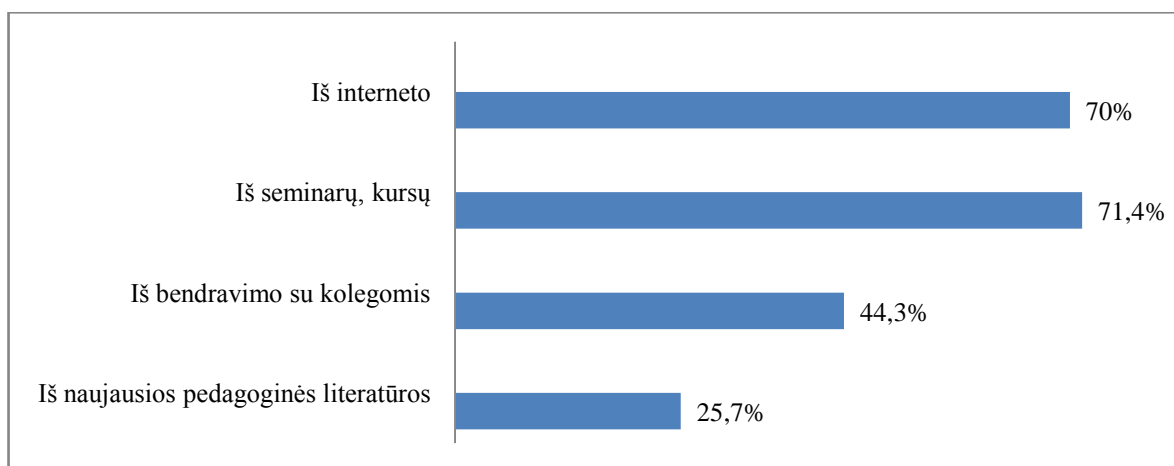

26 pav. **Mokinių laisvalaikio organizavimo svarba mokytojui (N=70)**

Pastaba. Respondentai galėjo pateikti po kelis atsakymų variantus.

Tyrimo duomenys atskleidė, jog daugiau nei pusė (52,6%) apklaustųjų pedagogų teigia, kad jiems pakankamai svarbus mokinių laisvalaikio organizavimas. Ketvirtadalis respondentų mano, kad labai svarbu organizuoti laisvą laiką paaugliams. Likusieji pasiskirstė beveik vienodai: 11% - nurodė, kad sunku pasakyti; 10% - beveik nesvarbus. Galima daryti prielaidą, kad nors mokytojams ir pakankamai svarbus mokinių laisvalaikio organizavimas, tačiau pedagogas vienas nieko negali padaryti. Tai visos švietimo sistemos darbo dalis.

Organizuojant mokinių laisvalaikį reikia turėti pakankamai vadybinių žinių, įgūdžių. Todėl norėta sužinoti, *iš kur jų semiasi šiuolaikiniai pedagogai.*

27 pav. **Žinių įgijimo šaltiniai (N=70)**

Pastaba. Respondentai galėjo pateikti po kelis atsakymų variantus.

Kaip svarbiausią reikiamų žinių šaltinį respondentai nurodė internetą (70%), seminarus bei kursus (71,4%), kaip mažiau svarbų – bendravimą su kolegomis (44,3%). Mažiausia svarbus pedagogams žinių įgijimo šaltinis – pedagoginė literatūra (25,7%). Gauti rezultatai rodo, kad mokytojams aktualus ir priimtinas greitas informacijos susiradimo būdas, kadangi tai reikalauja mažiausių laiko sąnaudų.

Mokytojams buvo pateiktas atviras klausimas, kuriuo norėta išsiaiškinti pedagogų nuomonę, *su kokiomis svarbiausiomis problemomis jie susiduria organizuojant mokinių laisvalaikį savo mokykloje.*

4 lentelė

Svarbiausios problemos organizuojant mokinių laisvalaikį mokytojų požiūriu (N=70)

	Respondentų skaičius	%
Trūksta moksleivių aktyvumo	4	5,7
Finansinės galimybės	21	30
Maža mokinių motyvacija	7	10
Trūksta mokinių ir tėvų iniciatyvos	3	4,3
Mokytoju ir mokinių užimtumas	3	4,3
Visuose renginiuose dalyvauja tie patys mokiniai	1	1,4
Trūksta specialistų	1	1,4
Mokiniai gyvena už miesto ribų	4	5,7
Darbo laikas. Pamokų tvarkaraštis	1	1,4
Reikalaujama, kad mokinių grupėje būtų 15	1	1,4
Nežinau	2	2,9
Neatsakė	22	31,4
Iš viso	70	100

Apibendrinus tyrimo duomenys išryškėja, kad pagrindinė problema – ribotos finansinės galimybės. Taip mano 21 apklaustasis pedagogas. Respondentai mano, aktualios problemos: per maža mokinių motyvacija (7), moksleivių aktyvumo (4), mokinių ir tėvų iniciatyvos trūkumas (3), mokinių ir mokytojų užimtumas (3). Likusieji papildo, kad tai darbo laikas, pamokų tvarkaraščiai, tų pačių mokinių dalyvavimas, trūksta specialistų, per dideli reikalavimai sudarant grupes tam tikrai veiklai.

IŠVADOS

Teorinės dalies išvados:

1. Teorinės dalies analizė atskleidė, kad mokinių laisvalaikio organizavimas – ypač reikšminga veikla, sudaranti sąlygas moksleiviams apsisaugoti nuo neigiamos aplinkos įtakos, netikslingo laiko leidimo, padedanti plėtoti gebėjimus, pomėgius, polinkius, gilinti pamokose įgytas žinias, suteikianti galimybę turiningai praleisti laisvalaikį.

2. Kalbant apie laisvalaikio organizavimą mokykloje, tenka pripažinti, jog vis dar trūksta dėmesio mokiniams, mažai atsižengiama į paauglio, kaip individo, poreikius, pomėgius, interesus, į jo asmeninių gebėjimų atskleidimą ir kryptingą vystymą.

Tiriamosios dalies išvados:

3. Tyrimas parodė, kad tirtose mokyklose organizuojamas laisvalaikis nepilnai tenkina mokinių poreikius: trūksta veiklos įvairovės ir patrauklių užsiėmimų.

4. Daugiau nei pusė apklaustųjų VII-VIII klasių mokinių teigia, kad nedalyvauja laisvalaikio veikloje, organizuojamoje mokykloje ir neformaliojo ugdymo įstaigose, kadangi ji neatitinka jų pomėgių, poreikių, dideli mokymosi krūviai, nepakankama užsiėmimų pasiūla.

5. Svarbiausieji, tyrime dalyvavusių mokinių, laisvalaikio veiklos pasirinkimo motyvai: noras kuo daugiau sužinoti ir išmokti, bendradarbiauti su bendraamžiais, išmokti gerai atlikti įvairius darbus, įgyti didesnę pasitikėjimą. Tik nedidelė dalis respondentų rinkosi vieną ar kitą veiklą, norėdami pateisinti draugų ir mokytojų lūkesčius, neturėdami kuo užsiimti.

6. Mokytojų ir mokinių nuomone turiningo laisvalaikio organizavimui trukdo finansinės problemos ir pačių moksleivių aktyvumo stoka.

7. Apklaustieji pedagogai teigia, kad aktyvus mokinių užimtumas laisvalaikiu plėtoja kūrybiškumą, bendravimo įgūdžius, suteikia galimybę rasti draugų, išreikšti save.

Atliktas tyrimas patvirtino hipotezę, kad mokykloje nepakankamai dėmesio skiriama laisvalaikio, suteikiančio galimybę turiningai praleisti laiką užsiimant norima veikla, organizavimui.

REKOMENDACIJOS

1. Mokyklose daugiau dėmesio skirti tyrimų apie paauglių pomėgius ir poreikius organizuojant laisvalaikį atlikimui, aptarimui bei įgyvendinimui. Atsižvelgti į mokinių nuomonę ir pageidavimus organizuojant laisvalaikio veiklą.

2. Sudaryti įvairiapuses galimybes (pokalbiai, paskaitos, dalijimasis gerąja patirtimi, seminarai ir kt.) mokytojams tobulėti, plėtoti turimas kompetencijas laisvalaikio organizavimo klausimais, kad ši veikla taptų įvairesnė ir patrauklesnė moksleiviams. Suteikti neformaliojo ugdymo organizatoriams tų žinių, gebėjimų ir įgūdžių, kurių jiems trūksta.

3. Atsižvelgiant į pedagogų kompetencijas ir galimybes, mokyklos finansus, didinti veiklos įvairovę.

4. Skatinti mokytojų ir moksleivių tėvų bendradarbiavimą, siekiant užtikrinti įdomesnę, naudingesnę ir saugesnę paauglių laisvalaikį.

5. Ieškoti ir įtraukti rėmėjus, kurie sutiktų prisidėti prie mokinių laisvalaikio organizavimo kokybės gerinimo.

LITERATŪRA

1. Adomaitienė K. (2000). *Rekreacijos įvadas*. Vilnius: PHARE.
2. Andriulis E. (1994) ir kt. *Moksleivių fiziologija ir higiena*. Vilnius: Mokslų ir enciklopedijų leidykla
3. Armaitienė A. (1995). Rekreacinė veikla: teorinės ir praktinės problemos. *Gamtos ir matematikos mokslai*. Klaipėdos universitetas.
4. Barkauskaitė M. (2001). *Paaugliai: sociopedagoginė dinamika*. Vilnius: VPU.
5. Barauskaitė M. (1979). *Mokinių tarpusavio santykiai*. Kaunas: Šviesa.
6. Barkauskaitė M. (1993). *Bendravimas ir draugystė*. Vilnius: Ethos.
7. Bitman M., Wajcman J. (2000). The Rush Hour: The Character of Leisure Time and Gender Equity. *Social Forces*. Vol.79. Issue 1. p. 165-190.
8. Blaževičius P. (2006). *Laisvalaikio organizavimas*. Rokiškis: I. Skripkos individuali įmonė.
9. Bruzgelevičienė R. (2001). *Lietuvos švietimo kaita*. Vilnius: Garnelis.
10. Bulotas R. (2003). *Žmogaus ir vaiko teisių mokymo(-si) pedagoginiai pagrindai vidurinėje mokykloje*. Jonava: „Linotipas“.
11. Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas*. Vilnius: Margi raštai.
12. Černius V. J., Jonynienė Ž., Teresevičienė M. (1997). 12-14 metų paauglių vystymasis bei teisės mokykloje ir namie. *Pedagogika*, 32, p. 38-43.
13. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* (2000). Vilnius: Mokslų ir enciklopedijų leidykla.
14. Dapkienė S. (1993). *Užklasiniai renginiai moksleiviams*. Šiauliai: ŠU.
15. Dapkienė S., Dapkus A. (2002). Klasės auklėtojai ir tėvai – vaikų laisvalaikio organizatoriai. *Papildomas ugdymas II*. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
16. Dapkienė S. (2002). *Papildomojo ugdymo formos*. Šiauliai: ŠU.
17. Dzenuškaitė S. (1991). *Mokinių nepamokinės veiklos tobulinimas: metodinės rekomendacijos*. Vilnius: PMTI.
18. Godbey G. (2000). The future of leisure studies. *Journal of Leisure Research*. 1st Quarter. Vol. 32. Issue 1. p. 37-42.
19. Harding E. (2000). Early moral education lasts lifetime. *The Cavalier Daily*.
20. Hart R., Petren A. (2002). *Vaikų teisės: nuostatų įgyvendinimas. Teisė žaisti*. Vilnius.
21. Ivanauskienė F. (2000). *Individualioji klasės auklėtojo veiklos programa*. Radviliškis: UAB „Litera“.

22. Jakavičius V. (1998). *Žmogaus ugdymas*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
23. Jovaiša L. (2003). *Hodegetika: auklėjimo mokslas*. Vilnius: Agora.
24. Jovaiša L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
25. Jovaiša L. (1981). *Asmenybė ir profesija*. Kaunas: Šviesa.
26. Jovaiša L. (1993). *Pedagogikos terminai*. Kaunas: Šviesa.
27. Jovaiša L. (2001). *Edukologijos pradmenys*. Šiauliai: ŠU.
28. Jucevičienė P. (1997). *Ugdymo mokslo raida nuo pedagogikos iki šiuolaikinės edukologijos*. Kaunas: Technologija.
29. JT *Vaiko teisių deklaracija* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010-12-10]. Prieiga per internetą: http://www.nplc.lt/sena/nj/Dokumentai/Uzs_teis_aktai/vaiko%20teisiu%20deklarac.htm
30. *Jungtinių Tautų standartinės minimalios nepilnamečių teisenos įgyvendinimo taisyklės* (Pekino taisyklės) (1985) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010-12-03]. Prieiga per internetą: http://www.nplc.lt/sena/nj/Dokumentai/Uzs_teis_aktai/Pekinotaisykles%20red.htm
31. *Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija* (1995). Vilnius
32. Juniu S. (2000). Downshifting: Regaining the Essence of Leisure. *Journal of Leisure Research*. 1st Quarter. Vol. 32. Issue 1. P. 69-74.
33. Kardelis K. (2005). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Liucijus.
34. Kublickienė L. (2001). Laisvalaikio sociologija: paradigmų skirtumai. *Filosofija, sociologija*, 2, p. 35-42.
35. Kvieskienė G. (1996). *Laisvalaikio kultūra: teorija, praktika, rekomendacijos*. Vilnius: VPU.
36. Kvieskienė G. (2000). *Socializacijos pedagogika*. Vilnius: VPU.
37. Kvieskienė G. (2002). Socialinio pedagogo ABC. *Socialinis ugdymas*, (5)
38. Kvieskienė G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
39. Leliūgienė I. (1997). *Žmogus ir socialinė aplinka*. Kaunas: Technologija.
40. *Lietuvos Respublikos Jaunimo politikos pagrindų įstatymas* (2003).
Lietuvos Respublikos Konstitucija [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010-10-21]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>
41. *Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas* (2007) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010-10-21]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=302313&p_query=&p_tr2=
42. Makarskaitė R. (2002). *Papildomas ugdymas pradinėje mokykloje*. Vilnius: VPU.

43. Miselis G. (1982). *Laisvalaikis ir jo struktūra*. Vilnius: Lietuvos aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos Leidybinė redakcinė taryba.
44. Mitrikas A. (1999). *Laikas kaip vertybė socialinių ekonominių permainų sąlygomis. Vertybės permainų metais*. Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, p. 43-64.
45. Mockevičienė D. (2002). Socialinio pedagogo vaidmuo gerinant vaiku užimtumą ir laisvalaikį. *Pedagogika*, 64, p. 47-52.
46. Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija (2005) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010-11-10]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=269178&p_query=
47. Paulavičiūtė A. (1999) Kai kurie papildomo ugdymo aspektai bendrojo lavinimo mokyklose. *Pedagogika*, 39, p. 94-101.
48. Paulavičiūtė A. (2002). *Renginių organizavimo ABC*. Vilnius: UAB "Ciklonas"
49. Petruolytė A. (2003). *Jaunesniojo paauglio socialinė raida*. Vilnius: Presvika.
50. *Psichologijos žodynas* (1993). Vilnius: Mokslų ir enciklopedijų leidykla.
51. *Popamokinės veiklos veiksmingumas* (2003). Tyrimo ataskaita [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-02-03]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/tyrimai_sb.htm
52. *Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos* (2008) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-08-27]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/paieska.htm?cref=http%3A%2F%2Fwww.smm.lt%2Fcref_cse.xml&cof=FORID%3A9&sitesearch=smm.lt&q=bendrosios&siteurl=www.smm.lt%2Fnaujienos%2Fnteises_a.htm#915
53. Ramanėckienė I. (1998). Papildomojo ugdymo šiandiena ir galbūt rytdiena. *Papildomas ugdymas*, II d., p. 3-6.
54. *Tarptautinių žodžių žodynas* (1999). Vilnius: Gimtinė.
55. Šečkuvienė H., Abramauskienė J. (2005). Paauglių muzikos mokymosi motyvacijos veiksniai. *Pedagogika*, 78, p. 127-132.
56. Šalaševičiūtė R. (2008). *Vaiko teisių apsaugos sistema Lietuvoje*. Kaunas: V3 studija.
57. Trimakas, K. A. (1997). *Asmenybės raida gyvenime*. Kaunas: Tarpdiecezinės Katechetikos komisija.
58. *Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas* (1996) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010-11-21]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=26397
59. Vaitkevičius J. (1982). *Moksleivių mokymosi ir laisvalaikio problemos*. Vilnius: Mokslas.
60. *Visuotinėje Žmogaus teisių deklaracijoje* (1991) [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010-11-21]. Prieiga per internetą:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=278385&p_query=&p_tr2=

61. Zaleskienė I. (1994). *Moksleivių papildomas ugdymas: straipsnių rinkinys*. Vilnius: Pedagogikos institutas.
62. Žukauskienė R. (1998). *Raidos psichologija*. Vilnius: Margi raštai.

ANKETA MOKINIUI

Mielas moksleivi,

esu, Renata Petrovskienė, Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto, Edukologijos studijų Vaikų teisių apsaugos vadybos specializacijos magistrantūros studentė. Man yra labai svarbus jūsų požiūris išsiaiškinant, kiek tenkina jus dabartinis mokykloje ir už jos ribų organizuojamas laisvalaikis, laisvalaikio organizavimo būdai, formos. Kokia veikla užsiimate laisvalaikio metu, kiek turite laisvo laiko, kas trukdo užsiimti norima veikla. Jūsų atsakymai suteiks naudingos ir svarbios informacijos vykdomam tyrimui. Maloniai kviečiu bendradarbiauti.

Anketa yra anoniminė, darbe bus skelbiami tik apibendrinti tyrimo duomenys.

Atsakymus pažymėkite pabraukdami arba pažymėdami X ženklų.

Kokioje mokykloje mokaisi?

a) miesto; b) kaimo (miestelio);

Tavo lytis

a) mergina b) vaikinai

Kurioje klasėje mokaisi?

a) 7 kl. b) 8 kl.

1. Kas Tau yra laisvalaikis? Parašyk.....

.....

2. Kiek vidutiniškai turi laisvo laiko per dieną?

a) mažiau nei 1 valandą;

b) 1 – 2 valandas;

c) 2 – 3 valandas;

d) daugiau nei 3 valandas;

e) kita (įrašyk).....

3. Ką Tu dažniausiai veiki laisvu laiku?

	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Niekada
Lankau mokykloje organizuojamus būrelius, renginius				
Lankau neformaliojo ugdymo užsėmimus už mokyklos ribų				
Žaidžiu kompiuteriu				
Sportuoju				
Skaitau knygas				
Žiūriu televizorių				
Lankau koncertus, spektaklius				
Mokausi papildomai				
Tinginauju				
Vaikštinėju su draugais				
Siuntinėju SMS žinutes				
Naršau po internetą				
Einu į pramogų centrus				
Prižiūriu jaunesnį brolių (sesę)				
Tvarkau namus				

Padedu tėvams				
Dirbu ūkio darbus				
Kita (parašyk).....				

4. Ar Tu dalyvauji klasės ar mokyklos renginiuose?

	Nevyksta	Vyksta, bet juose nedalyvauju	Tokie renginiai vyksta ir juose dalyvauju
Viktorinos			
Konkursai			
Atrakcionų mugės			
Neakivaizdinės kelionės			
Labirintai			
Šventės			
Popietės			
Dienos (medelių sodinimo, aplinkos tvarkymo,...)			
Spartakiados, varžybos			
Aptarimai(knygų, kino filmų)			
Etiniai pokalbiai			
Minėjimai			
Ekskursijos			
Turistiniai žygiai			
Kokie dar vyko? Įrašyk.....			

5. Kaip dažnai vyksta renginiai mokykloje?

	Kartą per dvi savaites	Kartą per mėnesį	Kartą per pusmetį	Kartą per mokslo metus	Nevyksta Visai
Viktorinos					
Konkursai					
Atrakcionų mugės					
Neakivaizdinės kelionės					
Labirintai					
Šventės					
Popietės					
Dienos (medelių sodinimo, aplinkos tvarkymo,...)					
Spartakiados, varžybos					
Aptarimai(knygų, kino filmų)					
Etiniai pokalbiai					
Minėjimai					
Ekskursijos					
Turistiniai žygiai					
Kokie dar (įrašyk).....					

6. Kuo prisidedi prie laisvalaikio organizavimo mokykloje?

- a) savo pasiūlymais, patarimais;
- b) patys vedame įvairius renginius, užsiėmimus;
- c) kartu su mokytoju vedame renginį ar užsiėmimą;
- d) kuo dar (įrašyk).....
- e) niekuo neprisidedu;

7. Kokį būrelį ir kodėl lankai?

	Tai įdomu	Noriu tobulinti savo gabumus	Noriu daugiau žinoti, mokėti	Noriu būti stipresnis, sveikesnis	Taip patarė tėvai	Taip patarė mokytoja	Kitos priežastys (įrašyk)	Gal nieko nelankai? Kodėl?		
								Nėra patinkančio	Neleidžia tėvai	Neprima
Kraštotyros										
Sveikos gyvensenos										
Ekologijos										
Techninės kūrybos										
Dalykinį										
Etnokultūros										
Meninės veiklos										
Sporto										

8. Kokių motyvų skatinamas dalyvauji laisvalaikio veikloje?

- a) Atrasti (sukurti) ką nors naujo;
- b) Išmokti gerai atlikti tam tikrą darbą /veiklą;
- c) Įgyti didesnę pasitikėjimą siekiant geresnių veiklos rezultatų;
- d) Bendradarbiauti su bendraamžiais, būti komandos nariu;
- e) Kuo daugiau sužinoti ir išmokti;
- f) Parodyti kitiems, ką sugebu (moku);
- g) Būti pripažintu bendraamžių ir/ar artimųjų, mokytojų;
- h) Greitai ir lengvai gauti kuo daugiau naudos (pasiekti trokštamų rezultatų);
- i) Pateisinti artimųjų, draugų, mokytojų lūkesčius;
- j) Daugiau nebuvo ką rinktis;
- k) Reikėjo tiesiog kažkur prastumti laiką po pamokų;
- l) Kita (įrašyk).....

9. Kokios, Tavo nuomone, pagrindinės problemos kyla moksleiviams organizuojant laisvalaikio užsiėmimus, renginius?

- a) neįsiklausoma į moksleivių pageidavimus;
- b) riboja finansinės galimybės;
- c) mažai specialistų, kurie rūpinasi kūrybišku laisvalaikiu;
- d) trūksta pačių moksleivių aktyvumo;
- e) trūksta tėvų iniciatyvos;
- f) sunku pasakyti;
- g) kita (įrašyk).....

10. Kaip pasikeitė laisvalaikio veiklos galimybės per šiuos mokslo metus mokykloje ir už jos ribų?

- a) atsirado naujų užsiėmimų;
- b) suteikia daugiau galimybių moksleiviams organizuoti renginius ir juos vesti;
- c) kviečiami asmenys, kurie siūlo įvairius laisvalaikio užsiėmimus;
- d) susikūrė bendravimo grupės, kaip laisvalaikio praleidimo forma;
- e) laisvalaikio praleidimas tapo brangus užsiėmimas;
- f) nėra tokių veiklos sričių, kuriose norėčiau dalyvauti;
- g) į būrelius kviečiami tik gabiausi ir aktyviausi moksleiviai;
- h) kita (įrašyk).....

11. Ar lankai laisvalaikiu neformaliojo ugdymo įstaigą? Kokią? Parašyk.....

12. Jei norėtum dalyvauti kokioje nors organizuojamoje laisvalaikio veikloje, bet nedalyvauji, parašyk, kodėl? (galima pažymėti kelis atsakymų variantus)

- a) Mano mokykloje nėra tokio būrelio;
- b) Mano gyvenamoje vietoje nėra tokios krypties ugdymo įstaigos (pvz. Sporto mokylos);
- c) Tėvai neturi pinigų apmokėti norimo užsiėmimo;;
- d) Laisvalaikis vykstantis mokykloje ar už jos ribų, manęs netenkina (kodėl?).....
.....
- e) Prastai dirba neformaliojo ugdymo užsiėmimų (veikiančių būrelių) vadovai;
- f) Trūksta laiko pasiruošti pamokoms;
- g) Nedalyvauju, nes tai niekuo nesiskiria nuo pamokų;
- h) Per daug taisyklių, suvaržymų, per maža vietos saviraiškai;
- i) Kita (įrašykite).....
.....

13. Jeigu organizuojamoje laisvalaikio veikloje anksčiau dalyvavai, o dabar nebedalyvauji, tai, kodėl?

- a) Lankytas užsiėmimas nebevyksta;
- b) Neatitiko interesų;
- c) Vadovas nepatiko;
- d) Pasirodė per žemas lygis, nieko naudingo negavau;
- e) Neišgalėjau sumokėti;
- f) Pritrūko laiko pasiruošti pamokoms
- g) Susiradau kitą veiklą (įrašykite, kokią)
- h) Kita (įrašykite).....

14. Kokios veiklos, užsiėmimų trūksta mokykloje ir už jos ribų? Parašyk
.....

.....

15. Ar Tave tenkina laisvalaikio veiklų, užsiėmimų įvairovė (pasiūla)?

	Taip	Iš dalies	Ne	Neturiu nuomonės
Mokykloje				
Už mokyklos ribų				

16. Tavo manymu, aktyvus mokinių užimtumas laisvalaikiu:

	sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
Suteikia galimybę ugdyti bendravimo įgūdžius			
Skatina asmens aktyvumą			
Plėtoja kūrybiškumą			
Suteikia galimybę išreikšti save			
Suteikia galimybę rasti draugų			
Padedą moksleiviams išvengti žalingų įpročių			
Kita(įrašyk).....			

17. Parašyk, ko apie jūsų laisvalaikio organizavimo ypatumus nepaklausė anketos sudarytojai.....

.....

ANKETA MOKYTOJUI

Mieli kolegos,

esu, *Renata Petrovskienė, Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto, Edukologijos studijų Vaikų teisių apsaugos vadybos specializacijos magistrantūros* studentė. Šiuolaikinėje mokykloje didelis dėmesys turi būti skiriamas mokinių laisvalaikiui. Todėl man svarbi Jūsų nuomonė, požiūris, kaip dalyvaujate, kiek prisidedate prie mokinių laisvalaikio organizavimo, kokius būdus, formas taikote. Jūsų atsakymai suteiks naudingos ir svarbios informacijos vykdomam tyrimui. Maloniai kviečiu bendradarbiauti.

Anketa yra anoniminė, darbe bus skelbiami tik apibendrinti tyrimo duomenys.

Atsakymus pažymėkite pabraukdami arba pažymėdami X ženklu.**Jūs esate:**

- a) vyras b) moteris

Jūsų amžius

Kokioje mokykloje dirbate:

- a) miesto b) kaimo (miestelio)

Kvalifikacinė kategorija

- a) mokytojas
b) vyresnysis mokytojas
c) mokytojas metodininkas
d) mokytojas ekspertas

1. Ar Jums yra svarbus mokinių laisvalaikio organizavimas?

- a) labai svarbus; b) pakankamai svarbus; c) beveik nesvarbus; d) sunku pasakyti;

2. Kaip dažnai Jūsų mokykloje vyksta renginiai?

	Kartą per dvi savaites	Kartą per mėnesį	Kartą per pusmetį	Kartą per mokslo metus	Nevyksta Visai
Viktorinos					
Konkursai					
Atrakcionų mugės					
Neakivaizdinės kelionės					
Labirintai					
Šventės					
Popietės					
Dienos (medelių sodinimo, aplinkos tvarkymo,...)					
Spartakiados, varžybos					
Aptarimai(knygų, kino filmų)					
Etiniai pokalbiai					
Minėjimai					
Ekskursijos					

Turistiniai žygiai					
Kokie dar? (Įrašykite).....					

3. Ar turite pakankamai kompetencijų vesti šiuos renginius?

	Taip	Iš dalies taip	Abejoju	Ne	Nežinau
Viktorinos					
Konkursai					
Atrakcionų mugės					
Neakivaizdinės kelionės					
Labirintai					
Šventės					
Popietės					
Dienos (medelių sodinimo, aplinkos tvarkymo,...)					
Spartakiados, varžybos					
Aptarimai(knygų, kino filmų)					
Etiniai pokalbiai					
Minėjimai					
Ekskursijos					
Turistiniai žygiai					
Kokie dar vyko? Įrašykite.....					

4. Kokie būreliai organizuojami Jūsų mokykloje?

	Organizuojami	Neorganizuojami	Nežinau
Kraštotyros			
Sveikos gyvensenos			
Ekologijos			
Techninės kūrybos			
Sporto			
Dalykiniai			
Etnokultūros			
Meninės veiklos			

5. Kaip pasikeitė laisvalaikio veiklos galimybės per šiuos mokslo metus Jūsų mokykloje?

- a) atsirado naujų užsiėmimų;
- b) suteikiama daugiau galimybių moksleiviams organizuoti renginius ir juos vesti;
- c) kviečiami asmenys, kurie siūlo įvairius laisvalaikio užsiėmimus;
- d) susikūrė bendravimo grupės, kaip laisvalaikio praleidimo forma;
- e) laisvalaikio praleidimas mokiniams tapo brangus užsiėmimas;
- g) į būrelius kviečiami tik gabiausi ir aktyviausi moksleiviai;
- h) kita (įrašykite).....

6. Kokios, Jūsų požiūriu, pagrindinės problemos kyla moksleiviams organizuojant laisvalaikio užsiėmimus, renginius?

- a) neįsiklausoma į moksleivių pageidavimus;
- b) riboja finansinės galimybės;
- c) mažai specialistų, kurie rūpinasi kūrybišku laisvalaikiu;
- d) trūksta pačių moksleivių aktyvumo;
- e) trūksta tėvų iniciatyvos;
- f) sunku pasakyti;
- g) kita (įrašykite).....

7. Ar reikia mokiniams prisidėti prie laisvalaikio organizavimo?

- a) reikia;
- b) nereikia;
- c) negaliu pasakyti;

8. Jeigu mokiniai turi prisidėti prie laisvalaikio organizavimo, tai kuo?

- a) savo pasiūlymais, patarimais;
- b) patys veda įvairius renginius, kitokius užsiėmimus
- c) kartu su mokytoju veda renginį ar kitokį užsiėmimą;
- d) kuo dar (įrašykite).....
- e) niekuo neprisidėti;

9. Kokios veiklos, užsėmimų trūksta mokykloje ir už jos ribų? Parašykite.

.....
.....
.....

10. Kokių motyvų skatinami dalyvaujate organizuojant mokinių laisvalaikį?

- a) Noriu geriau pažinti vaikus;
- b) Noriu atskleisti ir tobulinti mokinių gebėjimus;
- c) Tai mano pareiga;
- d) Kelio savo kvalifikaciją;
- e) Tai įdomu, galima plėtoti ne tik mokinių, bet ir savo kūrybines galias;
- f) Kelio savo, kaip mokytojo, autoritetą;
- g) Didesnis atlyginimas;
- h) nedalyvauju
- i) Kita (parašykite)

11. Iš kur semiatės vadybinių įgūdžių organizuoti mokinių laisvalaikį?

- a) Iš naujausios pedagoginės literatūros;
- b) Iš bendravimo su kolegomis;
- c) Iš seminarų, kursų;
- d) Iš interneto;
- e) Kita (įrašykite).....

12. Kas svarbiausia pedagogui, norinčiam organizuoti mokinių laisvalaikį?

	Labai reikalinga	Reikalinga	Abejoju, ar reikalinga	Nereikalinga
Dalykinės žinios				
Psichologinės žinios				
Gerai santykiai su bendradarbiais				
Gerai santykiai su įvairių įstaigų vadovais				
Vadybinė kompetencija				
Kita (įrašykite).....				

13. Ar tenkina mokinius, Jūsų požiūriu, laisvalaikio veiklą, užsiėmimų įvairovė (pasiūla)?

	Taip	Iš dalies	Ne	Neturiu nuomonės
Mokykloje				
Už mokyklos ribų				

14. Jūsų manymu, aktyvus mokinių užimtumas laisvalaikiu:

	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
Suteikia galimybę ugdyti bendravimo įgūdžius			
Skatina asmens aktyvumą			
Plėtoja kūrybiškumą			
Suteikia galimybę išreikšti save			
Suteikia galimybę rasti draugų			
Padedą moksleiviams išvengti žalingų įpročių			
Kita (įrašykite).....			

15. Kas Jums atrodo problemiškesniausia Jūsų mokykloje organizuojant mokinių laisvalaikį? Parašykite.....

.....

.....

.....

16. Parašykite, ko, Jūsų nuomone, šios anketos sudarytojai nepastebėjo ar praleido, ir Jums tai atrodo labai svarbu.....

.....

.....

.....